

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**2000 YILI SONRASI BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN
GELİŞİMİ**

**UYGAR ARSLAN
9684007**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. EMEL YURT**

**İSTANBUL
2010**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**2000 YILI SONRASI BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN
GELİŞİMİ**

UYGAR ARSLAN
9684007

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:19 Eylül 2010.....

Tezin Savunulduğu Tarih: ..22..Ekim....2010

Tez Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Emel Yurt

Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Serem Sakmak Şahin

Dr. Hasan Karaduman

İSTANBUL
2010

ÖZ
2000 YILI SONRASI BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ
UYGAR ARSLAN
2010

Yüksek lisans bitirme tezimi bankacılık sektörünün 2000 yılı ve sonrasında yaşadığı köklü değişiklikleri ve sektörün geldiği durumu göstermek amacıyla hazırladım. Çalışmayı hazırlarken beş ana başlıkta topladım. Yapısal ve teknolojik gelişmelerden de bahsettiğim tezimde Avrupa Birliği etkilerini de bankacılık sektörü ile ilişkilendirdim. Sektörü 2000 yılı öncesi ve sonrası olarak daha ağırlıklı ise 2000 yılı sonrasını irdeleyerek inceledim. 2001 yılı krizinden sonra sektörün çok ciddi bir tekrar yapılanma sürecine girmesini BDDK başlığı altında, Avrupa Birliği etkilerini de hem ilgili başlıkta hem de Basel II başlığı altında anlatmaya çalıştım. Teknolojiyi kullanmada önemli atılımlar yapan Türk bankacılık sektörünü ilgili başlık ile de aktarmaya çalıştım. Sonuç olarak yaşadığı önemli krizler ile inişli çıkışlı yıllar geçirmiş olan Türk Bankacılık sektörünün hem içsel hem de dışsal etiler altında nasıl şekillendiğini göstermeye çalıştım.

Anahtar Kelimeler: Mali sistem, bankacılık sektörü, Türk bankacılık sektörü, BDDK, TMSF, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri, kamu bankaları, özel bankalar, TCMB, sermaye yeterliliği, kredi riski, operasyonel risk, Basel II, Avrupa Birliği ve bankacılık, Bilişim, İnternet, bankacılıkta teknoloji.

ABSTRACT
PROGRESS of BANKING SECTOR AFTER the YEAR 2000
UYGAR ARSLAN
2010

My master's thesis in 2000 and then lived in the banking sector and the fundamental changes in the industry came when I prepared to show. In preparing the study was collected in five main categories. I mentioned in my thesis, structural and technological developments affect the European Union was also associated with the banking sector. Sector before 2000 and then again weighted as discussed later in the year 2000 I studied. After the 2001 crisis in the sector into a serious re-structuring process under the BRSA, as well as the European Union concerning the impact of Basel II, under the title, but also tried to explain it. Made significant strides in using technology for the Turkish banking sector, I tried to convey with the title. As a result of living with the major crises have had a bumpy year for the Turkish banking sector under both internal and external etiler tried to demonstrate how the shape.

Keywords: Financial system, banking sector, the Turkish banking sector, the BDDK and the TMSF, November 2000 and February 2001 financial crisis, public banks, private banks, the Central Bank, capital adequacy, credit risk, operational risk, Basel II, European Union and banking, IT, Internet, banking technology.

ÖNSÖZ

Bir ekonomide mali sistem; mali araçlar, mali araçlar ve mali piyasalardan oluşur. Mali sistemin temel unsurlarından biri de bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörü, mali sistem içerisinde üzerinde kurulu olduğu ödemeler sistemi aracılığı ile, tasarrufların yatırıma dönüştürülmesinde kaynak (fon) aktarımına aracılık eden bir sektördür.

Türk bankacılık sektörü, bugün gerek mali, gerekse kurumsal yapıları itibariyle göz ardı edilemeyecek bir seviyeye ulaşmış bulunmaktadır. Bu olumlu gelişmelere rağmen, Türk bankacılık sektörünün gelişimini etkileyen bazı olumsuzluklarında mevcut olduğu bilinen bir gerçektir. Bankalar, yaptıkları iş gereği yoğun risklerle yaşamak zorunda olan kuruluşlardır. Bankacılık sektöründe yaşanan riskler, her ülkede, her dönemde kaçınılmaz olarak yaşanabilir. Zira finansal piyasalar var olduğu sürece, risk unsuru sistem içerisinde varlığını sürdürecektir. Ancak bu aşamada önemli olan risklerin doğru tanımlanıp, yönetilmesi olmaktadır. Banka üst yönetimleri, kurumsal olarak alınan riskler hakkında daha fazla bilgi edinmeli ve riskin yönetilmesi için gerekli sistemlere sahip olmalıdırlar. Böylece piyasada oluşacak risklerin zararları, bankacılık sektörünü en alt düzeyde etkileyecek ve oluşacak krizlerin zararları minimuma inecektir.

Bu çalışmada özellikle Türk Bankacılık sektöründeki gelişmelere bakılmış, 2000 yılı öncesi & sonrası Türk Bankacılık sektörü, BDDK faktörü, Bankacılıkta yapısal gelişmeler, Avrupa Birliğinin bankacılık sektörüne etkileri ve Basel II standartları ve Türk Bankacılık sektörleri gibi konular üzerinde durulmuştur.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ

ABSTRACT

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

iii

iv

v

vi

ix

x

GİRİŞ

1

1.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

2

1.1. 2000 Yılı Öncesi ve Sonrası Türkiye'de Bankacılık Sektörü

2

1.1.1. Sektörün Temel Sorunları

4

1.1.2. Özkaynak Sorunu

5

1.1.3. Mevduat ve Krediler

9

1.1.4. Az Sayıda Büyük-Çok Sayıda Küçük Bankanın Varlığı

15

1.1.5. Kamu Bankalarının Egemenliği ve Görev Zararları

16

1.1.6. Para İkamesi ve Açık Pozisyon

18

1.1.7. Denetim Eksikliği

24

1.2. Bankacılık Sektörünün 2000 ve 2001 Krizlerindeki Rolü

27

1.3. Bankacılık Sektörünün Yapılandırılmasına İlişkin Alınan Önlemler

24

2.BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU (BDDK)

40

2.1. BDDK'nın Kuruluşu

41

2.2. BDDK'nın Statüsü

42

2.3. BDDK'nın Organizasyon Yapısı

43

2.3.1. Kurulun Görev ve Yetkileri

43

2.4. BDDK Teşkilat Yönetimi

44

2.4.1. Başkanlık Teşkilatı

45

2.4.2. Başkana Vekalet

46

2.4.3. Başkan Yardımcıları

46

2.4.4. Başkanlık Müşavirleri

46

2.4.5. Daire Başkanları

47

2.4.6. Kurumun Hizmet Birimleri

47

2.5. BDDK'nın Misyonu & Vizyonu

48

2.5.1. Kurumun Görev ve Sorumlulukları	48
2.5.2. BDDK'nın Amaç ve Öncelikleri	49
2.5.3. BDDK'nın Faaliyetleri	51
2.5.3.1. Düzenleme Faaliyetleri	51
2.5.3.2. Denetim Faaliyetleri	51
2.5.3.3. BDDK Bir Bankayı Nasıl Denetler?	52
2.5.3.4. Yetkilendirme ve Uygulama Faaliyetleri	53
2.5.3.5. Araştırma ve Strateji Geliştirme Faaliyetleri	53
2.5.3.6. Bilgi Yönetimi Faaliyetleri	54
2.5.3.7. Hukuk İşleri	54
2.5.3.8. Dış İlişkiler	54
2.5.4. Düzenlemeler	55
2.5.5. Uluslararası İlişkiler	58
2.5.6. BDDK'nın İstatiki Veri Kaynakları	59
2.5.7. Kurumun İşleyişi	61
2.6. BDDK'nın Rolü	62
2.7. BDDK ve Türk Bankacılık Sektörü	62
2.8. BDDK ve Basel II	66

3.BASEL KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ **68**

3.1. Basel Kriterlerinin Ortaya Çıkışı ve Temel Esasları	68
3.1.1. Basel-1 Kriterlerinin Ortaya Çıkışı	68
3.1.2. Basel-1 Kriterlerinin Temel Esasları	69
3.1.3. Basel-2 Kriterlerinin Ortaya Çıkışı	70
3.2. Basel-2 Kriterlerinin Temel Esasları	71
3.3. Basel-2 Kriterlerinin Açıklaması	72
3.3.1. Aşgari Sermaye Yükümlülüğü	72
3.3.1.1. Aşgari Sermaye İhtiyacının Karşılanmasında Kredi Riski	75
3.3.1.2. Aşgari Sermaye İhtiyacının Karşılanmasında Teminatlandırma	79
3.3.2. Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi	81
3.3.3. Piyasa Disiplini	83

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ **86**

4.1. Avrupa Birliği Bankacılık Sektörünün ve Türk Bankacılık Sektörünün Rakamsal Veriler İle Karşılaştırılması	86
4.2. Avrupa Birliği Bağlamında Türk Bankacılık Sektörünün Analizi	91

5. BANKACILIKTA YAPISAL GELİŞMELER **98**

5.1. Bankacılıkta Teknoloji Kullanımının Etkileri	98
5.2. Bilişim Sistemi Kavramı ve Kapsamı	98
5.3. Bilişim Sistemi İle İlgili Kavramlar	99
5.4. Bilişim Sistemlerinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri	101
5.5. Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sistemi Üzerindeki Faydaları	102
5.6. Bankacılıkta Teknolojik Yeniliği Zorunlu Kılan Nedenler	105

5.7. Bankacılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kullanım Alanları	106
5.8. Bilişim Sisteminin Bankacılık Sektöründe Örgütsel Yapı ve Yönetime Etkisi	106
6. SONUÇ	110
7. KAYNAKÇA	112
8. ÖZGEÇMİŞ	115

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Bazı Göstergelerin Toplam Aktiflere Oranları Tablosu	6
Tablo 2: Toplam Aktife Göre Yoğunlaşma Göstergeleri Tablosu	8
Tablo 3: Özkaynaklarda İlk 10 Banka Sıralaması Tablosu	9
Tablo 4: Mevduat Bankalarının Varlık ve Yükümlülük Yapısı Tablosu	12
Tablo 5: Mevduat Bankalarına Ait Bazı Göstergeler tablosu	13
Tablo 6: Kamu Bankalarının Görev Zararları ve Toplam Aktifler İçindeki Payları	15
Tablo 7: Mevduata İlişkin Oranlar Tablosu	19
Tablo 8: Bankaların YP Net Genel Pozisyonları Tablosu	21
Tablo 9: Bilanço İçerisinde YP Pozisyonu Tablosu	22
Tablo 10: Bankaların DİBS/Toplam Aktif Oranları Tablosu	28
Tablo 11: Bankaların Net Kar/Zararları Tablosu	29
Tablo 12: İkili İşbirliği Tablosu	58
Tablo 13: Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü Tablosu	62
Tablo 14: Bankacılık Sektörüne İlişkin Çeşitli Göstergeler Tablosu	63
Tablo 15: Bankacılık Sektörü Bilançosu Tablosu	64
Tablo 16: Bankacılık Sektörü Bilanço Temel Büyüklükler Tablosu	65
Tablo 17: Bankacılık Sektörüne İlişkin Performans Göstergeleri Tablosu	65
Tablo 18: Risk Kategorilerine Göre Sunulan Hesaplama Yöntemleri Tablosu	73
Tablo 19: Risk Ağırlığı – Rating Notu İlişkisi Tablosu	75
Tablo 20: Risk Ağırlığı – Ülke Rating Notu İlişkisi Tablosu	76
Tablo 21: Karşı Bankanın Ratingine Göre Belirlenmiş Risk Ağırlığı Tablosu	77
Tablo 22: Risk Derecelendirme Tablosu	78
Tablo 23: Avrupa Finansal Sektörü Genel İstatistikleri Tablosu	88
Tablo 24: Avrupa Finansal Sektörü Genel İstatistikleri Tablosu	89
Tablo 25: İnternetin Kullanım Alanları Tablosu	100
Tablo 26: Bilişim Sistemlerinin Örgütsel Yapı ve Yönetime Etkileri Tablosu	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Düzenleyici Çerçevenin İyileştirilmesine Yönelik Düzenlemeler	26
Şekil 2: BDDK Bir Bankayı Nasıl Denetler?	52
Şekil 3: Bankacılıkta Teknoloji Kullanımı ile Oluşan Faydalar	102

GİRİŞ

Bir ekonomide mali sistem; mali aracilar, mali araçlar ve mali piyasalardan oluşur. Mali sistemin temel unsurlarından biri de bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörü, mali sistem içerisinde üzerinde kurulu olduğu ödemeler sistemi aracılığı ile yatırım yapmak isteyenlerin yatırımları için tasarruf yapanların tasarruflarını aktarmada, yani tasarrufların yapılacak yatırımlar için krediye dönüştürülmesinde kaynak (fon) aktarımına aracılık eden bir sektördür.

Türk bankacılık sektörü, bugün gerek mali, gerekse kurumsal yapısı itibariyle göz ardı edilemeyecek bir düzeydedir. Bu olumlu gelişmelere karşın, Türk bankacılık sektörünün gelişimini etkileyen bazı olumsuzlukların da mevcut olduğu bilinen bir gerçektir. Bankalar, yaptıkları iş gereği yoğun risklerle yaşamak zorunda olan kuruluşlardır. Bankacılık sektöründe yaşanan riskler, her ülkede, her dönemde kaçınılmaz olarak yaşanabilir. Finansal piyasalar var olduğu sürece, risk unsuru sistem içerisinde varlığını sürdürecektir. Ancak bu aşamada önemli olan risklerin doğru tanımlanıp, yönetilmesidir. Banka üst yönetimleri, kurumsal olarak alınan riskler hakkında daha fazla bilgi edinmeli ve riskin yönetilmesi için gerekli sistemlere sahip olmalıdırlar. Böylece piyasada oluşacak risklerin zararları, bankacılık sektörünü en alt düzeyde etkileyecek ve oluşacak krizlerin zararları minimuma inecektir.

Bu çalışmada özellikle Türk Bankacılık sektöründeki gelişmelere bakılmış, 2000 yılı öncesi ve sonrası Türk Bankacılık sektörü, BDDK faktörü, bankacılıkta yapısal gelişmeler, Avrupa Birliği'nin bankacılık sektörüne etkileri ve Basel II standartları incelenmiştir.

1.TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

24 Ocak 1980 kararları sonrası artan piyasalaşma süreciyle birlikte bankacılık sektöründe önemli dalgalanmalar yaşanmıştır. Sektörün iç içe olduğu öz kaynak, mevduat ve kredilerin yetersizliği, az sayıda büyük, çok sayıda küçük bankanın varlığı, kamu bankalarının egemenliği ve yüksek görev zararları, para ikamesi ve açık pozisyon artışı, denetim eksikliği ve devlet kaynaklı sorunlar bu dalgalanmalarda önemli rol oynamıştır. Bu nedenle Şubat 2001 krizi sonrası uygulamaya konan “Türkiye’nin Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” bir anlamda bu sektörü kurtarma programına dönüşmüştür. Program çerçevesinde kamu bankalarının görev zararları ve TMSF’ye (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) devredilen bankaların zararları karşılığı sektöre yaklaşık 45 milyar dolar kaynak aktarılmış, önemli yasal ve kurumsal değişiklikler yapılmıştır. Sektörü daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmak için; sektör içi garanti fonu oluşturarak tasarruf mevduatına tanınan devlet güvencesini kademeli olarak kaldırmak, bankalar arası birleşmeleri teşvik ederek optimal ölçeğe ulaşmalarını sağlamak ve sektör içi rekabeti artırmak, devletin piyasa şartlarını işlemez hale getiren özellikle kamu bankalarına yönelik müdahalelerine ve bankalardan olan yüksek iç borçlanmasına son vermek, etkin bir risk yönetimi ve denetim mekanizması kurma çabaları sonuçlarını 2008-2009 küresel krizinde göstermiş, bu sektör krizden etkilenmemiştir.

1.1 2000 Yılı Öncesi ve Sonrasında Türkiye'de Bankacılık Sektörü

Türkiye’de “24 Ocak 1980 kararları” sonrası artan piyasalaşma süreciyle birlikte fiyatlar genel düzeyi ve döviz kurları hızlı bir artış eğilimine girmiş, faiz oranları yüksek düzeyde seyretmiştir. Özellikle 1990’lı yıllarda yüksek boyutlara varan kamu açıklarının borçlanmayla finansmanı faiz oranlarını yükseltmiş, artan faiz oranları kamunun faiz ödemelerini, faiz ödemeleri de kamu açıklarını tekrar artırmıştır. Son yıllarda destekli bütçe (*merkezi hükümet, yerel idareler ve ek bütçeye tabi kurumlar (üniversiteler, fonlar, vs) in bütçesi*) gelirlerinin yarısından fazlası faiz ödemesine gitmiş, devlet yatırım yapamaz hale gelmiş, spekülasyon eğilimleri artmış, reel ekonomi bundan olumsuz etkilenmiştir. Önemli gelişmelerin yaşandığı finansal kesimde

zaman zaman yüksek kârlar sağlanmış, zaman zaman da iflaslar ve krizler yaşanmıştır. Bir yandan bu olumsuz tabloyu daha fazla sürdürmenin yüksek maliyetleri, öte yandan Avrupa Birliği (AB)'nin ekonomik kriterlerine uyma ve gelişmiş ülke ekonomileriyle uyumlaşma çabaları sonucu “enflasyonu düşürme programı, 2000-2002” adı altında bir istikrar programı uygulamaya konmuştur. 11 Kasım 1993 tarihli Maastricht Antlaşması'nda ekonomik ve parasal birliğin (EPB) sağlanması için şu kriterler kabul edilmiştir (Dilekli, Yeşilkaya, 2002, 2-5).

- 1) Üye ülkenin enflasyon oranı ile en iyi performans gösteren üç ülkenin enflasyon oranları arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
- 2) Üye ülkenin Devlet Borçları/GSYİH oranı %60'ı geçmemelidir.
- 3) Üye ülkenin Bütçe Açığı/GSYİH oranı %3'ü geçmemelidir.
- 4) Üye ülkenin yıllık faiz oranı en iyi performans gösteren üç ülkenin faiz oranı arasındaki fark 2 puanı geçmemelidir.
- 5) Son iki yılda üye ülkenin parası diğer herhangi bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır.

Ancak, bu program daha birinci yılını doldurmadan Kasım 2000'de derin yara almış, Şubat 2001'de de tamamen çökmüştür. Bu gelişmede sepet kurun ($1\$/0.77\text{EURO}$) hedeflenen TEFE (Toptan Eşya Fiyat Endeksi) oranında artmasını öngören kur çıpası ve bankacılık sektörünün içine düştüğü sorunlar; Türk bankacılık sektörünün başlangıcından günümüze, özellikle 1980 sonrası uygulamaya konulan reform politikaları sonrasında, sektörün karşılaştığı başlıca temel sorunlar kilit rol oynamıştır. Bu temel sorunlar ekonomik istikrarsızlık, mali riskler, yüksek kaynak maliyeti, haksız rekabet koşulları, teknolojiadaki hızlı gelişmeler, öz kaynakların yetersizliği ve yeniden yapılanma sorunları şeklinde sıralanabilir. Türk bankacılık sektörü finansal aktiflerin %75'ine sahiptir ve banka dışı finansal kuruluşlarda da önemli iştirakleri vardır. Haziran 2000'de 81 olan banka sayısı Aralık 2000'de 79'a, Haziran 2001'de 74'e düşmüştür. Aynı tarihlerde, KKTC ve yurtdışındakiler dahil, şube sayıları sırasıyla; 7687, 7838 ve 7542 olmuştur. Haziran 2000'deki 74 bankanın 56'sı ticari, 18'i kalkınma ve yatırım bankasıdır. 56 adet ticari bankanın 27'si özel, 17'si yabancı, 4'ü kamu sermayeli, 8'i Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamındaki bankadır (Toprak, Demir, 2001, 2).

Bu azalışa paralel bir azalış da personel sayısında yaşanmıştır. Aralık 1999'da 173.988 kişi olan sektörün toplam çalışan sayısı Aralık 2000'de 170.401'e, Haziran 2001'de de 154.651'e düşmüştür. Bunun 149.169 kişisi ticari, 5.482 kişisi kalkınma ve yatırım bankalarında çalışmaktadır. Ticari bankalarda çalışanların 60.341'i kamu, 68.485'i özel, 3.388'i yabancı sermayeli, 16.955'i TMSF bankalarında çalışmaktadır. Görüldüğü gibi, kamu bankası başına personel sayısı, özel ve yabancı banka sayısı başına personel sayısından çok fazladır. Türk Bankacılık Sektörünün personel artış ve şubeleşme hızı 2010 yılında da yüksek düzeyde seyretmektedir. Sektörün personel sayısı 2010 yılının ilk dokuz ayında 184.205 kişiden 189.783 kişiye, şube sayısı 9.581'den 9.935'e yükselmiştir. 2010 yılının ilk dokuz aylık döneminde şube ve personel artışlarında kamu bankaları grubu yine ilk sırada yer almıştır. (BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, 2010, 2)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından el konulan ve birleştirilen bankalar nedeniyle TMSF bankalarının sayısı sürekli değişmektedir. Bu çalışmada bankacılık sektörünün yaşadığı sorunlar ve sektörün yaşadığı krizlerdeki rolü ve krizleri aşmaya yönelik yapılan düzenlemeler üzerinde durulacaktır. Bu amaçla öncelikle bankacılık sektörünün sorunlarına yer verilecektir. Sonra, sektörün yaşanan krizdeki rolü ve sektörü yeniden yapılandırmaya yönelik alınan önlemler ele alınacaktır.

1.1.1 Sektörün Temel Sorunları

Türk bankacılık sektörünün bugün gerek mali, gerekse kurumsal yapıları itibarıyla ulaştığı düzey göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Bankacılık sektöründeki bu olumlu gelişmelere karşın, sektörün gelişimini etkileyen bazı olumsuzlukların da var olduğu bilinen bir gerçektir. Bu doğrultuda, Türk bankacılık sektörünün başlangıcından günümüze, özellikle 1980 sonrası uygulamaya konulan reform politikaları sonrasında, karşılaştığı başlıca temel sorunlar; öz kaynakların yetersizliği, mevduat ve kredilerin yetersizliği, haksız rekabet koşulları, mali riskler, ekonomik istikrarsızlık, yüksek kaynak maliyeti, teknolojiye hızlı gelişmeler ve yeniden yapılanma sorunları şeklinde sıralanabilir.

Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık ve düzenlemeler itibarıyla Avrupa Birliği'ne uyuma hazır sektörlerin başında bankacılık sistemi gelmektedir. Piyasa

ekonomisine geçilen 1980’li yıllarda uygulamaya konulan yapısal değişiklikler bankacılık sektörünün ve mali sektörün gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır. Ancak, 1990’lı yıllarda yaşanan gelişmeler bankacılık sisteminin mali bünyesinde önemli ölçüde bozulmalara yol açmış; bankalar çok yüksek riskli bir ortamda çalışmışlardır. Aşağıdaki alt bölümlerde 2000 yılı öncesi ve sonrasında bankalar için temel sorun olarak görülen kalemler ve bu kalemlerdeki değişimler ele alınmıştır.

1.1.2 Özkaynak Sorunu

29 Mayıs 2001 tarihli – 24416 Sayılı Resmi gazetede; özkaynak; esas, unsur ve oranları, uluslararası standartlar da dikkate alınmak suretiyle Kurulca belirlenmek üzere, ana sermaye ve katkı sermaye toplamı ile bu toplamdan sermayeden indirilecek değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı olarak tanımlanmıştır. Kısaca, bir bilançonun varlık toplamından yükümlülükler düşüldükten kalan bölümü öz kaynağı vermektedir. Özkaynak; ödenmiş sermaye, yedek akçe, dağıtılmayan kâr ve varlıkların (menkul, gayrimenkul) değer artışından oluşur. Özkaynağı güçlü olan bankanın piyasa risklerine karşı direncinin yüksek olacağı açıktır. 1986–2000 döneminde sektörün toplam öz kaynak/toplam aktif oranının (sermaye yeterlilik oranı; bankaların öz sermayelerinin toplam aktiflere oranını göstermekte olup, öz kaynak yeterliliğini ölçmektedir) büyük olması öz kaynakların büyümesi ve aktif kalitesinin iyileşmesini gösterirken düşük olması da öz kaynakların yetersiz olduğu gösterir. En yüksek değeri %9,3 ile 1993’de, en düşük değeri ise %5,2 ile 1999’da gerçekleşmiştir. Ödenmiş sermaye/toplam aktif oranı 1997’ye kadar %4’ün altında kalmış, bundan sonra %4–5 aralığında seyretmiştir. 1997’den sonra ödenmiş sermaye/toplam aktif oranı artarken, toplam öz kaynak/toplam aktif oranı belirgin bir şekilde azalmıştır. Bu yönüyle Türk bankacılık sektörünün öz kaynak yapısının oldukça zayıf olduğu söylenebilir. Toplam öz kaynak/toplam aktif oranının düşük gerçekleştiği 1999 ve 2000 yılını sektör zararlar kapatmıştır (Tablo 1). Aralık 1999 itibariyle 4.234 trilyon TL olan bankacılık sektörünün öz kaynakları, 2000 yılının ilk on bir ayında reel olarak %3 azalmasına ve Kasım 2000 krizi sonrası daha çok azalacağının beklenmesine karşın, 2000 yılı sonunda 7622 trilyon TL’ye yükselmiştir. Öz kaynaklar reel olarak yaklaşık %36, dolar bazında da yaklaşık %45 oranında artmıştır. Bu artış, Aralık 2000’de TMSF bankalarına zararlarını karşılamak amacıyla verilen Devlet İç Borç Senetlerinin (DİBS) yedek akçeler hesabında izlenmesinden kaynaklanmıştır. Ayrıca bu artışta Aralık 1999–2000 döneminde

ödenmiş sermayenin reel olarak %32 oranında artması da etkili olmuştur (BDDK, 2001a, 35).

Tablo 1: Bazı Göstergelerin Toplam Aktiflere Oranları, (%)

Yıllar	Öz kaynak	Ödenmiş Sermaye	Mevduat	Kredi Ve Alacaklar	Kar/Zarar
1986	5,6	2,2	66,0	43,3	1,7
1987	6,2	2,5	60,8	41,8	1,6
1988	7,9	2,9	58,9	37,0	2,3
1989	8,4	3,5	63,1	40,3	1,7
1990	9,1	3,6	61,0	45,0	2,2
1991	8,9	4,0	62,5	40,5	2,0
1992	9,0	3,7	59,5	39,2	2,4
1993	9,3	3,7	54,7	38,0	2,7
1994	8,9	3,6	67,8	35,6	1,9
1995	9,2	3,3	69,2	39,0	2,7
1996	8,9	3,2	72,5	40,3	2,8
1997	9,1	4,3	68,5	43,2	2,5
1998	8,7	4,3	68,5	35,0	1,9
1999	5,2	4,3	69,9	26,2	-1,0
2000	6,4	5,0	67,6	28,5	-3,3
2001	9		68,9	21,9	-6,6
2002	12,1		67	26,5	1,1
2003	14,2		64,4	28	2,2
2004	15		64,4	33,7	2,1
2005	13,5		63,9	38,6	1,4
2006	12		64,5	45	2,3
2007	13,1		63,6	50	2,6
2008	11,7		64,2	52	1,8
2009	13,3		63,5	47,7	2,4

Kaynak: (BDDK, 2001a, 36). ve TBB, Türkiye'de Bankacılık Sistemi "Seçilmiş Rasyolar", 2001-2009.

Bankacılık sektörü, 2000 öncesinde çok sayıda küçük ölçekli bankanın var olduğu bir yapıya sahipken, kurumsal yönetim zayıflığı ve risk yönetim ilkelerine uyulmaması nedeniyle yapısal sorunlar yaşamış ve 2000–2001 krizinden derin biçimde etkilenmiştir. 2002–2007 döneminde ise sektörde yüksek performanslı bir büyüme yaşanmıştır. 2008–2009 yıllarında oluşan küresel kriz ortamında ise piyasa yapısı açısından bazı gelişmeler yaşanmıştır.

2008 yılında bankacılık sektöründeki aktif yoğunlaşmasında ilk 5 bankanın ve ilk 10

bankanın toplam aktifler içindeki paylarında küçük çaplı bir artış olmuştur. 2008 yılında toplam aktifler içinde büyük ölçekli 2 bankanın payı artmıştır. Fonksiyon dağılımında katılım bankalarının payında artış yaşanmıştır. 2001 yılı sonrasında bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırma faaliyetlerinde alınan mesafe, küresel finansal ortamın belirgin biçimde iyileşmesi, sağlanan siyasi ve ekonomik istikrar ortamı ve Türkiye'nin AB üyeliği müzakere sürecine dahil olması, Türk bankacılık sektörüne küresel sermayenin ilgisi 2005 yılı sonrasında belirgin bir biçimde artırmıştır. Bu süreçte Türk bankacılık sektörünün sermaye yapısında bazı değişiklikler gerçekleşmiştir. Ayrıca toplam aktifler ve kredilerde yoğunlaşma olmayan güçlü bir rekabetin varlığı gözlenmiştir. Menkul değerler portföyünde ılımlı bir yoğunlaşma yaşanmış, bu yoğunlaşma 2009 yılında da devam etmiştir. Bu yoğunlaşma mevduat ve diğer yabancı kaynak türü kalemlerde de söz konusudur. Sektörde 2009 yılı itibarıyla aktif ve özkaynak karlılığı artmaya devam etmiştir. 2009 yılı sonu itibarıyla sektörün karının %78,3'ü büyük ölçekli bankalar, %12,7'si orta ölçekli bankalar ve %9'u küçük ölçekli bankalar tarafından paylaşılmaktadır. (BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2009, iii).

Türk bankacılık sektöründe küresel sermayenin payı (doğrudan ve borsa üzerinden payların toplamı) incelediğinde 2006 yılı ve sonrası dönemde, toplam aktifler içinde daha istikrarlı bir yapı arz ettiği görülmektedir. Söz konusu dönemde toplam aktiflere oran açısından küresel sermayenin payındaki nispi artış özel kesimin payındaki azalma ve kamu kesiminde gerçekleşen halka arzlarla bağlı olarak gerçekleşmiştir. Diğer temel kalemler itibarıyla sermaye yapısına bakıldığında ise küresel sermayenin mevduat içerisindeki payının 2008 yılında %37,6'ya ulaştığı görülmektedir. Küresel sermayenin toplam kredi portföyündeki payı ise bu dönemde %43,8'e yükselmiştir. Bu durum özellikle küresel sermayenin perakende bankacılığa olan yöneliminin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. (BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler 2008, 2)

Tablo 2 : Toplam Aktife Göre Yoğunlaşma Göstergeleri

Toplam Aktif (%)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
İlk 5 Banka	57,4	59,0	58,1	61,4	60,9	59,8	60,1
İlk 10 Banka	79,3	80,6	82,0	82,9	83,5	82,5	82,8
HHI	851,7	904,6	905,9	934,7	911,0	879,1	885,7
Ölçeğe Göre Dağılım							
Büyük Ölçekli	74,0	73,4	71,6	71,8	75,2	74,0	74,3
Orta Ölçekli	16,0	16,2	18,0	17,5	14,9	16,5	16,4
Küçük Ölçekli	10,1	10,4	10,4	10,7	9,8	9,5	9,3
Fonksiyonel Dağılım							
Mevduat Bankaları	94,4	94,4	94,2	94,2	93,9	93,4	93,4
Kalkınma ve Yatırım	3,2	3,2	3,2	3,1	3,1	3,2	3,1
Katılım Bankaları	2,4	2,4	2,6	2,7	3,1	3,3	3,5
Sahipliğe Göre Dağılım							
Kamu	--	--	--	--	28,0	25,5	26,8
Özel	--	--	--	--	36,0	33,4	33,8
Küresel Sermaye	--	--	--	--	35,9	41,1	39,4
A.Ş.	--	--	--	--	21,8	23,5	21,4
Şube	--	--	--	--	0,5	0,5	0,4
İştirak	--	--	--	--	13,6	17,1	17,6
Toplam	--	--	--	--	100,0	100,0	100,0

Kamu: %51 ve üzeri kamusal sermayeye sahip, Özel: %51 ve üzeri özel sermayeye sahip. Küresel sermaye (A.Ş.): %51 ve üzeri küresel sermayeye sahip Anonim Şirket ünvanlı kuruluş, Küresel sermaye (Şube): Küresel sermayeli mevduat banka şubeleri; Küresel sermaye (İştirak): İMKB üzerinden küresel sermaye sahipliğinde bulunan pay.

Kaynak: BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2008, 1

2000 yılında öz kaynakların en önemli kalemi olan ödenmiş sermayenin banka grupları arasındaki dağılımı, özel bankalar %54,1; kamu bankaları %12,5; TMSF bankaları %12,3 şeklinde olmuştur. Buna göre, kamu ve TMSF bankalarının ödenmiş sermaye toplamı toplam ödenmiş sermayenin %24,8'i kadardır. TMSF bankalarının verdikleri kredilerin geri dönmeme riski yüksek olduğundan toplam yedek akçelerin %73,7'si bu bankalara aittir.

Bankacılık sektörünü finansal dalgalanmalara karşı en önemli koruyucu unsurlardan olan özkaynaklarda piyasa yoğunlaşması son yıllarda azalma eğilimindedir. 2002 yılında %62,2 olan özkaynaklarda ilk 5 bankanın payı 2008'de %51,3'e gerilemiştir. Benzer şekilde ilk 10 bankanın payı ise söz konusu dönemde %82,5'den %75,6'ya düşmüştür. Sektörün toplam özkaynakları büyük ölçekli bankalarda yoğunlaşmakla birlikte özellikle küçük ölçekli bankaların paylarındaki artış dikkat çekmektedir. Fonksiyon sınıflamasına göre dağılımda ağırlık mevduat bankalarında olup, katılım bankalarının payının artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Özkaynaklarda ilk 10 banka yoğunlaşmasında 4 özel sermayeli mevduat bankası 3 kamu sermayeli mevduat bankası 2 kalkınma ve yatırım bankası ve 1 yabancı banka yer almaktadır. İlk 10 bankanın toplam özkaynaklar içindeki payı geçen yıla göre küçük bir azalma göstermiştir (BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2008, 21). Özkaynakların çeşitli yıllar itibariyle dağılımı aşağıdaki tablodan görülebilir.

Tablo 3: Özkaynaklarda ilk 10 Banka Sıralaması

	2002	Pay(%)	2004	Pay(%)	2006	Pay(%)	2008	Pay(%)
1	T.İŞ BANKASI	16,3	T.İŞ BANKASI	16,3	T.İŞ BANKASI	15,8	AKBANK	13,0
2	T.C.ZİRAAT B.	15,9	AKBANK	13,3	AKBANK	11,9	T.GARANTİ B.	11,0
3	AKBANK	12,4	T.C.ZİRAAT B.	10,8	T.C.ZİRAAT B.	11,1	T.İŞ BANKASI	10,9
4	YAPI VE KREDİ B.	10,5	YAPI VE KREDİ B.	9,9	T.GARANTİ B.	7,8	T.C. ZİRAAT B.	8,5
5	T.HALK B.	7,0	T.GARANTİ B.	6,8	T.VAKIFLAR B.	7,5	YAPI VE KREDİ B.	7,9
6	T.GARANTİ B.	6,4	T.HALK B.	6,4	T.HALK B.	6,3	T.VAKIFLAR B.	6,6
7	T.İHRACAT KR. B.	4,2	İLLER B.	4,6	İLLER B.	5,8	İLLER BANKASI	6,1
8	İLLER B.	4,0	T.VAKIFLAR B.	4,3	YAPI VE KREDİ B.	5,6	T.HALK B.	5,0
9	T.VAKIFLAR B.	2,9	T.İHRACAT KR. B.	3,7	T.İHRACAT KR. B.	3,9	T.İHRACAT KR. B.	3,4
10	HSBC BANK	2,8	BİRLEŞİK FON B.	2,7	FİNANSBANK	3,6	FİNANSBANK	3,3

Kaynak: BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2009, 21

2009 yılı itibarıyla özkaynaklarda ilk 10 banka sıralamasının başında 3 özel sermayeli mevduat bankası yer almaktadır. Bu grubu kamu sermayeli mevduat bankası takip etmekte, 2 adet kalkınma ve yatırım bankası da ilk 10 sıralamasına girmiştir.

1.1.3 Mevduat ve Krediler

2000 yılında toplam kredilerin GSYH'ya oranı %19,1 iken, bu oran 2009 yılında %38,7'ye yükselmiştir. Bu olumlu gelişmelere paralel olarak finansal derinleşme göstergeleri açısından Türkiye, AB ve G-20 içerisindeki benzer ülkelere göre yüksek sıralara ulaşmaktadır. Reel olarak kredi hacmi incelendiğinde ise 2002 sonrası görülen artış eğiliminin, 2008 yılının ikinci yarısında küresel krizin bir yansıması olarak, yerini yatay bir seyre bıraktığı görülmektedir.

Bankacılık sisteminin ve dolayısıyla finansal sistemin ekonomik kesimler tarafından kullanımının en önemli göstergesi mevduat hacminin milli gelire oranıdır. Mevduat göstergeleri incelendiğinde, temel eğilim olarak özellikle 2002 sonrasında milli gelire oranının %50'leri aştığı ve reel mevduat hacminin istikrarlı bir biçimde genişlediği görülmektedir. (BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2009, 22) Bu, tasarruf sahiplerinin finansal sisteme yönelmekte olduklarının ve finansal

derinleşmenin belirgin yapısal göstergelerinden biridir. 1986–1993 döneminde sektörün toplam mevduat/toplam aktif oranı %60, 2002 yılına kadar ortalama %68–69 civarında seyretmiştir. 2002 yılından sonra %64 civarında seyretmiş, 2009 yılında ise % 63,5 olarak gerçekleşmiştir. Toplam kredi/toplam aktif oranı (sorunlu kredileri gösterir; bankaların aktiflerine göre ne kadar kredi kullandırdıklarını gösteren bu oranın artması sorunlu kredilerin artmasını gösterir.) ise dönem boyunca oldukça düşük ve dalgalı bir seyir izlemiştir. 1990’da %45 olan bu oran 1999’da %26,2’ye düşmüştür (Tablo 1). 2007 ve 2008 yıllarında sırasıyla % 50 ve %52 değerlerine ulaşmış, 2009 yılında ise %47,7’ye düşmüştür. 2000 yılında sektörün kredi hacmi, özellikle tüketici kredilerindeki artışla birlikte, bir önceki yıla göre reel olarak %21 oranında artmıştır. TL kredilerindeki reel artış %38, yabancı para kredilerindeki reel artış %1,6 olmuştur. 1999’da %28 olan toplam nakdi kredilerin toplam aktiflere oranı 2000’de %31’e çıkmıştır. 1998’de %21 olan orta ve uzun vadeli kredilerin toplam krediler içindeki payı 1999’da %26’ya, 2000’de %32’ye çıkmıştır. Sektörde kredilerin toplam aktifler içindeki payı 2009 yıl sonuna göre 4,2 puan artarak % 51,3’e ulaşmıştır. 2010 yılında da krediler hızlı bir büyüme trendi içindedirler. 2009 yıl sonuna göre 82,8 milyar TL (%21,1) artarak, Eylül 2010 itibariyle 475.4 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2010 yılında kredi hacminde gözlenen büyüme önceki yılda yaşanan artışın üç katından fazladır. Kredilerde gerçekleşen artışın 29 milyar TL’si, kurumsal/ticari kredilerden, 28,4 milyar TL’si konut ve ihtiyaç kredileri başta olmak üzere bireysel kredilerden, 25,4 milyar TL’si KOBİ’lere kullandırılan kredilerden kaynaklanmaktadır. 2010 yılında %30,5 ile KOBİ’lere kullandırılan krediler en hızlı artan kredi türü olmuştur (BDDK, Türk Bankacılık Sektörü, Genel Görünümü, Eylül 2010,2). 2001 yılına kadar olan dönemde özel bankaların kredi verme eğilimi daha yüksek, yabancı bankalarınki daha düşük olmuştur. 2000’li yılların başlarında devletin piyasaya bol miktarda yüksek getirili DİBS sürmesi bankaları geleneksel bankacılık faaliyetlerinden uzaklaştırarak devleti fonlar hale getirmiştir. Özel girişime açılan özellikle orta ve uzun vadeli krediler azalmış, kredilerin geri ödeme şartlarıyla yatırımların geri dönme süresi arasındaki uyum bozulmuştur. Ayrıca, TCMB, 1989 yılı sonunda orta vadeli reeskont kolaylığını kaldırdığı halde, bu ihtiyacı giderecek yeni bir çözüm bulunmamıştır. 1978–1995 döneminde Türkiye’nin yıllık ortalama Gayri Safi Milli Tasarruf/GSYİH oranlarının tıpkı OECD ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde olduğu gibi yaklaşık %20 civarında seyrettiği dikkate alınırsa, Türkiye’deki mevduat yetersizliğinin ortalama tasarruf eğiliminin düşük

olmasından değil, milli gelir düzeyinin düşük olmasından kaynaklandığı anlaşılr. (BDDK, 2001a, 31-32)

2000 yılında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla uygulamaya konulan program çerçevesinde bankacılık sektörü politikalarını belirlemiştir. Faizlerin düşeceği beklentisi ile aktifler içinde kredilerin payı ve kamu borçlanma senetlerine yapılan yatırımlar artırılmıştır. Diğer taraftan sabit kur sisteminin devam edeceği düşüncesiyle, yabancı para cinsinden kaynak toplamak, TL cinsinden kaynak toplamaya göre daha cazip hale gelmiştir. Aktif ve pasif yapıdaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmıştır.

Türk bankacılık sektörü, 2004 yılının ilk yarısında genel olarak yurtiçi ekonomik ve siyasal ortamda sağlanan istikrar çerçevesinde büyümeye devam etmiştir. Bu dönemde, diğer gelişmekte olan piyasalardan ayrı olarak, uluslararası piyasalardan Türkiye ekonomisinin performansına bağlı olarak, sermaye girişinin sürekliliği korunurken, yurtiçi talepteki artış bankacılık sektörünün aracılık fonksiyonunu geliştirmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, Kredi Kuruluşları Kanunu Tasarı Taslağı çalışmaları, Yeni Türk Lirası'na geçiş çalışmalarının başlaması, Yapı Kredi Bankası'nın satışına ilişkin süreç ve Pamukbank-Halkbank birleşme süreci yılın ilk yarısında sektör içinde gerçekleşen önemli gelişmeler olarak öne çıkmaktadır (BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu, 2004, 33).

Sektörün 2004 yılının Haziran ayı itibarıyla mevduatın krediye dönüşme işlevinin etkinliğinin hızlanarak arttığını söylemek mümkündür. Mevduatın krediye (krediler + takipteki alacaklar) dönüşüm oranı 2004 Haziran ayında 2003 yıl sonuna göre 6,4 puan artarak %54,6'ya yükselmiştir. Diğer taraftan, kredilerin GSYİH'ya oranında da artış gerçekleşmiş, 2002 yılsonunda %17,9 olan söz konusu oran, 2003 yılında %18,4'e, 2004 yılı Haziran ayında da %22,6'ya yükselmiştir.

2004 yılının ilk yarısında bankaların aktif plasmanları menkul kıymet ile kredi ağırlıklı yapısını korurken, likit varlıkların payı gerilemiştir. Mevduat sektörün en önemli fon kaynağı olmaya devam ederken, kamu bankalarının Hazineye yaptığı temettü ödemesi sonrasında sektörün solvabilite oranının yükselmesine bağlı olarak, özkaynakların pasif toplamı içindeki payı gerileme göstermiştir.

Yıllar itibarıyla bankacılık sektöründe kamu bankalarının payı azalmakla birlikte, kalkınma ve yatırım bankaları içindeki kamu payı da dikkate alındığında bankacılık sektöründeki kamu payının 2004 yılı itibarıyla %32,7 seviyesinde olduğu görülmektedir. Yabancı bankaların Türk bankacılık sistemindeki sahiplik payı ise %3,2 düzeyindedir.

Bankacılık sektörü yoğunlaşma açısından incelendiğinde; yeniden yapılandırma süreci ve büyük bankaların yurtdışı fon kaynaklarına daha rahat ulaşabilmesinin de etkisiyle, 2003 yılında yükselen aktif büyüklüğü bakımından en büyük 5 bankanın sektör içindeki payı, 2004 yılının ilk yarısında artan rekabet nedeniyle görece olarak gerilemiş ve %60 olarak gerçekleşmiştir. En büyük 10 bankanın payında da benzer gelişmeler yaşanmış ve aynı dönemde bu bankaların sektör içindeki payı 0,5 puan azalarak %81,8 olmuştur (BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu 2004, 34-35).

Tablo 4: Mevduat Bankalarının Varlık ve Yükümlülük Yapısı, 1997–2007

(Konsolide bilanço büyüklüğüne oranla, %)

Yıllar	Hükümetten Alacaklar	Özel Sektöre Krediler	Dış Varlıklar	Dış Yükümlülükler	Döviz Pozisyonu	Özkaynaklar
1997	19.7	38.1	11.8	12.8	-1.0	10.2
1998	27.8	30.4	10.3	13.0	-2.7	11.1
1999	34.0	22.6	11.9	14.4	-2.5	9.8
2000	34.3	24.8	11.2	15.0	-3.8	9.4
2001	38.3	19.0	10.9	8.9	2.0	13.2
2002	40.2	16.0	10.3	7.9	2.4	16.0
2003	42.6	20.8	8.1	8.1	..	17.9
2004	40.1	26.8	9.5	9.2	0.3	17.5
2005	36.1	32.5	8.2	12.2	-4.0	16.8
2006	31.6	37.7	11.5	13.5	-2.0	14.8
2007	30.4	41.8	9.3	11.4	-2.1	16.5

Kaynak: BSB, 2008 Kavşağında Türkiye, Siyaset, İktisat ve Toplum, s.121.

Özetlenecek olunursa, mevduat bankalarının varlık ve yükümlülük yapılarında 1997’den bu yana çarpıcı değişiklikler yaşanmaktadır. 1997’de mevduat bankaları toplam varlıklarının yaklaşık yüzde 20’sini oluşturan hükümetten alacaklar, 2000-2001 bunalımının hemen sonrasında hızla artmış, oransal pay daha sonra konsolide bilançonun kabaca yüzde 30’una kadar gerilemiştir.

Özel sektöre açılan kredilerin toplam varlıklar içindeki payı 2001 ve 2002’de tarihsel olarak en düşük düzeylerine inmiş, ancak bu yıllardan sonra hızla yükselmiştir. Kasım 2007 sonunda özel krediler mevduat bankaları konsolide bilançosunun yaklaşık yüzde 42’si ve GSMH’nin yüzde 32’si mertebesinde ve son onbir yılın en yüksek düzeyinde idi. Bu gelişmede bankaların hanehalklarına açtıkları tüketici kredileri ve benzerlerindeki çarpıcı genişlemenin büyük katkısı olmuş, söz konusu kredilerin özel krediler içindeki payı 1997’de yüzde 11 dolayında iken bu pay 2006 sonunda yüzde 40’a, 2007 sonunda da yüzde 43 dolaylarına ulaşmıştır.

Artan konut ve tüketici kredilerinin ortalama kredi vadelerinde yol açtığı artışa rağmen banka yükümlülüklerinin ortalama vadesi kısa kalmaya devam etmiş, böylece bankaların vade uyumsuzluğu dolayısıyla karşı karşıya kaldıkları riskler artmıştır.

Tablo 5: Mevduat Bankalarına Ait Bazı Göstergeler, 1997–2007

Yıllar	GSMH’ya Oranla, %					
	Özel Krediler	Tüm Konsolide Bilanço Yükümlülükleri	Hanehalkı Kredileri/Toplam Özel Krediler), %	(TL Mevduatı/ Yerleşiklerin Toplam Mevduatı), %	(Tasfiye olunacak Alacaklar/Tüm Banka Kredileri), %	(Dönem Kârı/Toplam Yükümlülükler), %
1997	23.7	62.1	11.2	51.1		
1998	20.1	66.2	13.8	54.9	7.6	2.1
1999	19.7	87.0	14.4	52.6	11.9	-0.7
2000	20.4	81.9	26.8	53.2	11.5	-3.2
2001	17.4	91.9	16.0	41.4	17.2	-1.4
2002	11.6	72.8	20.8	42.7	23.4	1.4
2003	13.7	65.9	26.6	51.0	14.4	2.3
2004	17.9	66.5	34.5	55.7	7.1	2.0
2005	24.4	75.2	38.2	64.3	5.6	1.4
2006	29.1	77.0	40.1	62.8	4.5	2.2
2007	31.8	76.1	42.9	66.7	4.3	2.6

Kaynak:BSB, 2008 Kavşağında Türkiye, Siyaset, İktisat ve Toplum,s.122.

Batık kredilerin en iyi göstergelerinden biri olan (Tasfiye olunacak alacaklar/Tüm krediler) oranı 1997’de yüzde 2 dolaylarında iken, 2002’de yüzde 23’ü aşan bir rekora ulaşmış, ancak tasfiye ve borç yapılandırma girişimleri ile söz konusu oran bunalım öncesindeki düzeylere yaklaşmıştır. Bankaların bilançolarını “makyajlama” alışkanlıkları dolayısıyla bu sayısal değişme yönünün işaretleri olarak yorumlamak

doğru olur. Özetle, ticari bankalar finansal durumlarını 2001-2002'ye kıyasla kayda değer ölçüde iyileştirmiş görünmektedirler.

2007 yılında bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %16,4 oranında artarak 581,6 milyar YTL olarak gerçekleşmiş, 285,6 milyar YTL'ye ulaşan toplam kredi hacminin bilânço içindeki payı ise %49,1'e yükselmiştir. Buna karşın, menkul değerler portföyünün toplam aktifler içindeki payında düşüş devam etmiş ve bu pay %28,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. Toplam kaynaklar içerisinde %61,4 paya sahip olan toplam mevduat hacmi, Aralık 2007 itibarıyla 356,9 milyar YTL'ye ulaşmıştır. Ayrıca, bankacılık sektörünün, aracılık fonksiyonunu yerine getirmede olumlu eğilimini sürdürdüğü görülmektedir. Bu çerçevede, mevduatın krediye dönüşüm oranı artmaya devam ederek %80 düzeyine ulaşmıştır (BDDK - Finansal Piyasalar Raporu 2007, vii).

Küresel krizin öncesinde ve sonrasında BDDK tarafından bir takım tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerden en önemlileri; 2006 yılının sonunda bankaların sermaye yeterliliği rasyosunun % 8'den % 12'ye çıkarılması, likidite düzenlemesinin yürürlüğe konulması ve riskli türev ürünlere izin verilmemesi ve banka karlarının dağıtımında gösterilen yüksek ihtimamdır. Diğer yandan, reel sektör firmalarının ödeme gücünün korunması ve sektörün kredi kullandırma mekanizmasındaki tıkanmaların önüne geçmek üzere 23.01.2009 tarihinde karşılıklar yönetmeliğinde değişiklik yapılarak, bankalara daha esnek koşullarda firma risklerini yapılandırma imkanı getirilmiştir. Sağlanan bu imkan sayesinde Eylül 2009 itibarıyla toplam 685.236 müşterinin toplam 8,9 milyar TL'lik kredisi yeniden yapılandırılmıştır.

2009 ile karşılaştırıldığında 2010 yılı Ekim ayı itibarıyla özel bankaların ve kamu bankalarının kredilerdeki piyasa payı artmıştır. Özel bankalar KOBİ kredilerinde, yabancı bankalar kurumsal kredilerde piyasa paylarını artırmışlardır. Bankacılık sektörünün toplam kredilerinin %74,2'si Türk parası cinsindendir. Yabancı para cinsinden kredilerin toplam krediler içindeki payı Eylül 2010 itibarıyla % 25,8'dir (BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Eylül 2010, 15).

2008 -2009 küresel krizinin etkisi ile yaşanan yavaşlama evresinin ardından krediler hızlı bir büyüme göstermiştir. Kredilerin bankacılık sektöründeki ve ekonomideki rolü göz önüne alındığında, bankaların kredi kullandırmalarında emniyet ve

ödenabilirlik ilkelerine uyum ile risk, getiri dengesinin gözetilmesi son derece önemlidir.

2003 yılında %40'lar seviyesinde bulunan mevduatın krediye dönüşüm oranı, Eylül 2008'de %89'a ulaşmış olup 2009 yılında %83 düzeyindedir.

1.1.4 Az Sayıda Büyük-Çok Sayıda Küçük Bankanın Varlığı

Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısı, son 10 yıllık dönemde yaşanan temel gelişmeler çerçevesinde değişikliğe uğramıştır. Sektör, 2000 öncesinde makro ekonomik istikrarsızlıkların yaygın olduğu bir ortamda, çok sayıda küçük ölçekli bankanın var olduğu bir yapıya sahip iken, kurumsal yönetim zayıflığı ve risk yönetim ilkelerine uyulmaması gibi nedenlerle yapısal sorunlar yaşamış 1990'lı yıllardaki ve finansal krizlerin meydana geldiği 2000-2001 dönemindeki gelişmeler, Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısı üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Krizlerle birlikte çok sayıda banka sistem dışına çıkmak zorunda kalmış, uygulanan yeniden yapılandırma sürecinde sektörün piyasa yapısı önemli ölçüde etkilenmiştir. Banka sayısındaki azalmanın yanı sıra bankaların farklı piyasalardaki göreceli payları da değişmiştir. Finansal istikrarsızlık döneminde, de-regülasyon politikaları, bankacılık lisansının görece kolay verilmesi, kurumsal yönetim zayıflığı, parçalı denetim ve gözetim yapısının getirdiği zayıflıklar ile yetersiz risk yönetim kültürü gibi unsurlarla çevrelenen bir ortam söz konusudur. Bu ortamda banka sayısında görülen artış piyasa yapısında belirleyici olmuştur. 2000 yılında çok sayıda küçük ölçekli bankadan oluşan sektör, yapısal sorunları ve 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri ve hemen sonrasındaki gelişmeler sebebiyle ciddi ölçüde daralarak, daha az sayıda kuruluştan oluşan bir yapıya dönüşmüştür. Söz konusu değişimi, ilk 5 ve ilk 10 banka payları ile yoğunlaşma ölçütü olan Herfindahl-Hirschman Endeksi'nden (HHI) izlemek mümkündür.

Bankacılık sektöründeki aktif yoğunlaşmasında; ilk 5 bankanın ve ilk 10 bankanın toplam aktifler içindeki paylarında 2000 yılından 2009 yılına kadar olan zaman diliminde, keskin bir değişim görülmektedir. 2000 yılında ilk 5 bankanın payı %47 iken söz konusu oran yıllık bazda ılımlı bir artış eğilimiyle beraber 2009'da %60,5'e ulaşmış, HHI ise 623,4 puandan 913,3 puana yükselmiştir. Aynı dönemde, sektörde

krizlerle beraber banka sayısında görülen azalışın yanı sıra büyük ölçekli bankaların payının da sürekli artması, buna mukabil orta ve küçük ölçeklilerin payının azalması, bahsedilen değişimi destekler niteliktedir.

Krizin aşıldığı 2003 yılı ve sonrası analiz edildiğinde, piyasa yapısındaki değişimde görülen kriz etkisinin yıllara yayılarak azaldığı ve siyasi, makroekonomik ve finansal istikrarın gelişmesiyle sektörün kendi dinamikleriyle bir değişim gösterdiği düşünülmektedir. AB üyelik süreci, 2003–2007 yılları arasında görülen ekonomik büyüme performansı, sektörde olan gelişmeleri tetiklemiştir. Bu evrede, finansal istikrarın güçlenmesi, sistemin sağlıklı yapıya kavuşmasıyla sektör kendi dinamikleri çerçevesinde gelişmeye devam etmiş ve piyasa yapısında keskin olmaktan ziyade ılımlı değişimler gerçekleşmiştir. Son 6 yıllık süreçte piyasa yapısının, yaşanan krizlerden çok sektörün kendi iç ve dış dinamikleri ile şekillendiği gözlenmektedir. (BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, 2009, 17)

2008–2009 yıllarında ortaya çıkan küresel kriz ortamı sektörde piyasa yapısı açısından eser miktarda gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Buna ilaveten, piyasalar spesifik olarak incelendiğinde; toplam aktifler ve kredilerde yoğunlaşma olmayan ve güçlü rekabetin mevcut olduğu bir pazar yapısını görmek mümkündür. Menkul değerler portföyü ise ılımlı derecede yoğunlaşmanın gözlemlendiği bir kalem olmaya 2009 yılında da devam etmiştir. Diğer taraftan, mevduat ve diğer yabancı kaynak türündeki kalemlerde, ılımlı derecede yoğunlaşma tespit edilmektedir. 2009 yılında da bu yapı değişmemiştir. Türev ürünler gibi bilânço dışı kalemlerde yüksek yoğunlaşma izlenmektedir.

1.1.5 Kamu Bankalarının Egemenliği ve Görev Zararları

Görev zararları, kamu bankalarına devletçe piyasa koşulları dışında kredi açmaları ve böylece zarar etmeleri görevi verildiği halde, bu zararın devlet bütçesinden o kuruluşlara ödenmemesinin birikimi sonucu oluşan alacaklardır. Başlangıçta, bu alacakların büyük kısmı devletin tarımsal kesime ve esnaf ve sanatkârlara bütçeden kaynak ayırmadan kredi sübvansiyonu yapması sonucu oluşmuştur. Ayrıca, kamu bankalarının kamu kurumlarına, özellikle Hazineye verdiği kredilerin görev zararı yazılarak kapatıldığı bilinmektedir. Kamu bankalarının yüksek miktardaki görev

zararlarının bir başka nedeni de politik nedenlerle verilen, geri dönmeyen kredilerdir. Bu şekillerde kamu bankalarının bilançolarında biriken ve özellikle 1990'ların başından bu yana yetersiz bütçe imkânları nedeniyle ödenemeyen görev zararı alacakları borçlanma ile finanse edildiğinden bu alacaklara da faiz tahakkuku yapılmış, bu nedenle görev zararı alacaklarına yürütülen nispeten yüksek oranlı faizler, sorunu çözmek yerine daha da büyümüştür. Çünkü ödenmeyerek kapitalize edilen faizlerin etkisiyle her dönem sonunda bilanço aktifinde yer alan (ödenemeyen) alacaklar reel olarak artmış ve faiz giderleri de buna doğru orantılı olarak artış göstermiştir. Böylece, bilançolar ve dolayısıyla bankalar hızlı büyümüş görünmekle birlikte, donuk olan görev zararı alacaklarının borçlanarak finanse edilmesi nedeniyle sağlıklı olan bu büyümenin bedeli faiz giderleri olarak yansımış ve bu durum yüksek faiz tahakkuk gelirleri-yüksek faiz giderleri sarmalına yol açmıştır. Böylelikle biriken görev zararı alacaklarının özellikle 1995 sonrası dönemde Ziraat ve Halk Bankalarının bilançoları içindeki payı giderek artmış ve 2000 yılı sonu itibariyle söz konusu alacaklar bankaların aktiflerinin yüzde 50'den fazlasına ulaşmıştır (Tablo 6).

Ziraat ve Halk Bankası'nın toplam görev zararlarının Gayrisafi Milli Hâsıla'ya (GSMH) oranı 1995 yılı itibariyle yüzde 2,2 iken, bu oran 2000 yılı itibariyle yüzde

Tablo 6: Kamu Bankalarının Görev Zararları ve Toplam Aktifler İçindeki Payları

	Görev Zararları (Trilyon TL)			Toplam Aktifler (Trilyon TL)			Görev Zararları / Toplam Aktifler (%)		
	Ziraat B.	Halk B.	Toplam	Ziraat B.	Halk B.	Toplam	Ziraat B.	Halk B.	Toplam
1995	92.7	76.5	169.2	694.4	307.5	1,001.9	13.3	24.9	16.9
1996	409.6	221.8	631.4	1,628.4	704.7	2,333.1	25.2	31.5	27.1
1997	945.6	570.5	1,516.1	3,168.7	1,533.5	4,702.2	29.8	37.2	32.2
1998	2,395.6	1,586.6	3,982.2	5,936.7	3,120.5	9,057.2	40.4	50.8	44.0
1999	6,123.8	4,232.8	10,356.6	12,035.3	7,147.2	19,182.5	50.9	59.2	54.0
2000	8,249.0	6,947.0	15,196.0	16,393.3	10,737.8	27,131.1	50.3	64.7	56.0

Kaynak: Dünya Bankası, 2000, www.fbb.org.tr, Hazine 2001

12'ye yükselmiştir. Görev zararlarının zamanında ödenmemesi, ekonomik etkinliğe ters düşen müdahaleler, asli fonksiyonların dışında verilen görevler ve yönetimdeki zayıflıklar sonucunda kamu bankalarının mali bünyeleri önemli ölçüde bozulmuştur. Kamu bankalarının finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle

piyasalardan karşılamları bir yandan zararlarının gittikçe artmasına, diğer yandan da mali sektörde istikrarsızlık unsuru olmalarına yol açmıştır. Kamu bankalarının mali bünyeleri 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizlerin ardından daha da kötüleşmiştir. Sonuç olarak, kamu bankaları bankacılık işlevini yerine getiremez hale gelmiştir. Bu sorunların çözülmesi amacıyla, Mayıs 2001’de uygulamaya konulan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı çerçevesinde kamu bankalarının yeniden yapılandırılması çalışmaları başlatılmıştır. 2001 yılına gelindiğinde Türk ticari bankacılık sektöründe dört kamu bankası (Ziraat Bankası, Halk Bankası, Emlak Bankası ve Vakıfbank) faaliyet göstermekteydi. Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması programı ise Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Emlak Bankası’nı kapsamaktadır. Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması için atılan adımların başında gerekli yasal altyapının oluşturulması gelmektedir. Yeniden yapılandırmanın yasal çerçevesini oluşturan 4603 sayılı “Türkiye Cumhuriyet Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası A.Ş. ve Türkiye Emlak Bankası A.Ş. Hakkında Kanun”un 25 Kasım 2000’de yürürlüğe girmesinden sonra kamu bankalarının yeniden yapılandırılması süreci başlamıştır.

2009 yılı itibariyle mevduat bankalarının toplam aktiflerinin sektör içindeki payı yüzde 97, kalkınma ve yatırım bankalarının payı ise yüzde 3 olmuştur. Mevduat bankaları grubunda yer alan kamu ve Fon bankalarının toplam payı yüzde 31, özel sermayeli mevduat bankalarının payı yüzde 52 ve yabancı sermayeli bankaların payı yüzde 14’tür. Toplam krediler ve alacaklar içinde kamu ve Fon bankalarının payı yüzde 27,2, özel sermayeli mevduat bankalarının payı yüzde 51,6, yabancı sermayeli mevduat bankalarının payı yüzde 16,9 ve kalkınma ve yatırım bankalarının payı yüzde 4,3’tür. (TBB, Seçilmiş Rasyolar, 2009, 4)

1.1.6 Para İkamesi ve Açık Pozisyon

Yabancı para (YP) cinsinden yükümlülük değerlerinin varlık değerlerinden büyük olması açık pozisyon olarak nitelendirilir. Bankalara 1984’de döviz üzerine hesap açma izni verilmesi ve 1989’da çıkarılan 32 sayılı kararla uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi Türkiye’deki para ikamesi sürecini hızlandırmış ve Döviz Tevdiat Hesapları (DTH) artmıştır. Parasal genişlemeyle birlikte, yurt dışına sermaye çıkışları ve güven kaybı nedeniyle oluşan ters para ikamesi ve bankacılık

sistemi ile reel sektörün döviz açık pozisyonları, kurlar üzerinde ilave baskı yaratmıştır. Örneğin 1986'da %73,9 olan TL Mevduatı/Toplam Mevduat oranı gittikçe azalarak 1995'de %43,9'a düşmüş, bundan sonra yaklaşık %47 civarında seyretmiştir. Bunun gibi, 1986'da %46 olan Vadeli TL Mevduatı/Toplam Mevduat oranı dalgalı bir azalışla 1993'de %30,5'e kadar düşmüş, bundan sonra %30'larda seyretmiştir. Buna karşın, 1986'da %14,6 olan yurtiçinde yerleşiklerin yabancı para mevduatı/toplam mevduat oranı 1994'de %46,7'ye kadar çıkmış, sonraki yıllarda %40 civarında seyretmiştir. 1986'da %4,5 olan yurtiçinde yerleşiklerin yabancı para mevduatı/GSMH oranı 1999'da %22,6'ya kadar çıkmıştır(Toprak, Demir,2001,s,8) 1986–2000 döneminin sonuna doğru toplam mevduat/GSMH oranı önemli ölçüde artarken, mevduatların önemli bir kısmı kamu kağıtlarına (tahvil, bono) dönüştüğü için toplam kredi/GSMH oranı küçük kalmış ve daha yavaş artmıştır (Tablo 7).

Tablo 7: Mevduata İlişkin Oranlar, (%)

	Toplam Mevduata Oranları			GSMH'ya Oranları		
	Yerleşiklerin YP Mevduatı	Toplam TL Mevduatı	Vadeli TL Mevduatı	Toplam Mevduat	Toplam Kredi	Yerleşiklerin YP Mevduatı
1986	14,6	73,9	46,0	30,5	20,0	4,5
1987	21,9	68,8	39,1	31,9	21,9	7,0
1988	23,6	67,2	42,8	29,4	18,5	7,0
1989	21,8	71,3	46,8	26,8	17,1	5,8
1990	22,4	70,1	44,5	23,7	17,4	5,3
1991	30,3	64,5	44,1	26,0	16,8	7,9
1992	34,2	58,2	39,0	26,8	17,7	9,2
1993	35,7	48,1	30,5	26,2	18,2	9,4
1994	46,7	46,8	34,1	30,9	16,2	14,5
1995	45,0	43,9	34,6	32,4	18,2	14,6
1996	41,0	47,7	34,8	39,2	21,8	16,1
1997	40,9	45,2	34,6	40,7	25,7	16,6
1998	37,7	47,6	39,3	42,8	21,9	16,1
1999	39,1	47,9	39,6	57,9	21,7	22,6
2000	37,9	47,2	37,5	51,6	21,7	19,6

Kaynak: Metin Toprak, Osman Demir, 4

Bankalar, 1990'lı yıllarda uygulanan (1994 krizi hariç) düşük kur-yüksek faiz politikasının bir sonucu olarak, YP cinsinden kaynaklarının bir kısmını (örneğin 1993'de %15.4'ü) TL cinsinden krediye dönüştürerek önemli kârlar elde etmişlerdir. 1994 krizi öncesi açık pozisyonlarını kapatamayan bankalar, krizde döviz kurları hızla artınca büyük zarar görmüşlerdir. Aynı durum Şubat 2001 krizinde de yaşanmıştır. Sektörün toplam pasiflerinin TL-YP kompozisyonu incelendiğinde TL'nin ağırlığı 1998 ve 1999'da %52 iken, izlenen döviz kuru politikasının etkisiyle Kasım 2000'de %49'a gerilemiştir. Kasım krizinin etkisi ve bankaların açık pozisyonlarını kapatma çabaları sonucu TL'nin payı tekrar artmaya başlamış ve 2000 yılı sonunda %53'e çıkmıştır. 2000 yılı sonunda kamu bankalarının pasiflerinin %80'i TL olmasına karşın, YP/toplam pasif oranları özel bankalarda %60'ı, yabancı bankalarda %68'i, kalkınma ve yatırım bankalarında %51'i ve TMSF bankalarında %64'ü YP olmuştur (BDDK, 2001a, 33-34).

2000 yılı sonunda sektörün toplam aktiflerinde TL'nin ağırlığı %64,7 olmuştur. Bu oran kamu bankalarında %81, TMSF bankalarında %66, özel bankalarda %55,2, yabancı bankalarda %51,9, kalkınma ve yatırım bankalarında %50,9'dur. Kamu ve TMSF bankalarında TL'nin ağırlıklı olması, kamu bankalarının yoğun olarak ihtisas kredileri kullandırması, Hazine'den görev zararı alacaklarının ve TMSF bankalarının takibe alınan döviz kredilerinin TL cinsinden zarar yazılmasından kaynaklanmıştır. Buna rağmen 2000 yılında TMSF bankalarının aktifinde TL'nin ağırlığı bir önceki yıla göre azalmıştır. Bunun sebebi, bu bankalara 3150 milyon doları döviz cinsinden, 3000 milyon doları da TL cinsinden olmak üzere toplam 6150 milyon dolar tutarında özel tertip devlet tahvili verilmiş olmasıdır (BDDK, 2001a, 29).

“Enflasyonla mücadele programı, 2000-2002” çerçevesinde uygulanan kur çıpası dövizle borçlanmayı cazip hale getirmiş ve bankaların yurtdışından aldıkları sendikasyon kredileri artmıştır. Kur çıpası politikasına güvenerek YP cinsinden elde ettikleri kaynakları TL cinsinden krediye dönüştüren ve DİBS satın alan bankaların açık pozisyonları ve kur riskleri artmıştır. Açık pozisyonu olan birçok banka, Kasım 2000 krizinde yüksek faizle borçlanmak (faiz riski), Şubat 2001 krizinde de dalgalı kura geçildiği için yüksek kurdan döviz satın almak (döviz riski) zorunda kalmışlar ve her iki durumda da yüksek maliyetler yüklenmişlerdir. Eylül 2000'de 18,2 milyar dolar olan sektörün vadeli işlemler hariç döviz açık pozisyonu Mart 2001'de 12,2

milyar dolara gerilemiştir. Aynı dönemde vadeli işlemler dahil edildiğinde ve TMSF bankaları hariç tutulduğunda açık pozisyon 874 milyon dolardan 479 milyon dolara inmiştir. Bankacılık sistemindeki döviz açık pozisyonun önemli bir kısmı TMSF bankalarından kaynaklanmıştır. Kamu bankalarının açık pozisyonu daha az olmuştur. Mart 2001’de özel bankaların döviz açık pozisyonları vadeli işlemler hariç tutulduğunda 6,2 milyar dolar olmuş, dahil edildiğinde ise 429 milyon dolara inmiştir (Tablo 8).

Tablo 8: Bankaların YP Net Genel Pozisyonları, (Milyon Dolar)

	1/2000		9/2000		3/2001	
	(a)	(b)	(a)	(b)	(a)	(b)
Kamu	-177	-191	-1	19	-66	-25
Özel	-6061	-773	-9637	-847	-6185	-429
TMSF	-5345 -2684		-6271	1362	-4552 -4670	
Yabancı	-1201	-60	-2112	-78	-1131	4
Kal. ve Yatırım	-2	91	-168	200	-226	-29
TMSF(Dahil)	-12786 -3617		-18189 -5783	-12160 -5149		
TMSF(Hariç)						

Kaynak: BDDK, 2001b, 8

(a)Vadeli işlemler hariç (b) Vadeli işlemler dahil (yasal sınırlamaya esas olan).

Net genel pozisyon standart rasyosunun hesaplanmasında dikkate alınan bilanço içi döviz varlıkları Aralık 2000 itibariyle 63122 milyon dolar, bilanço içi döviz yükümlükleri ise 81111 milyon dolardır. Bilanço içi pozisyon açığı TMSF dahil 17989, TMSF hariç 13675 milyon dolardır. Aynı tarih itibariyle, bilanço içi pozisyon açığına 3436 milyon dolar tutarındaki dövize endeksli pozisyon fazlası ilave edildiğinde, sektörün pozisyon açığı 14553 milyon dolara gerilemektedir. Bu dönemde, vadeli döviz alım taahhütleri 38085 milyon dolar, vadeli döviz satım taahhütleri 28976 milyon dolar ve YP net vadeli işlem pozisyon fazlası 9108 milyon dolardır. Aralık 2000’de sektörün net genel pozisyon açığı 5444 milyon dolar olmuştur. %48 olarak gerçekleşen YP Net Genel Pozisyonu/Sermaye Tabanı oranı (sermaye tabanı oranı; Hazine’nin 30 Haziran 1998 tarih ve 23388 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan tebliği gereğince hesaplanan, “Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler” rasyosudur. YP Net

Genel Pozisyon / Sermaye tabanı oranı ise bankaların yabancı para net genel pozisyonu (döviz pozisyon açığı), döviz cinsinden toplam varlıklarından döviz cinsinden toplam yükümlülükleri çıkarılarak elde edilmektedir. Eğer fark pozitif ise yabancı para pozisyon fazlası, fark negatif ise yabancı para pozisyon açığı var demektir. Yabancı para net genel pozisyon/sermaye tabanı standart rasyosu, 31 Ocak 2002 tarihinde yabancı para net genel pozisyon/öz kaynak standart rasyosu olarak değiştirilmiştir. Yabancı para net genel pozisyon/sermaye tabanı standart rasyosu hesaplanırken, bilançoda yer alan ve döviz cinsinden yapılan bütün kalemler ve nazım hesaplar da dikkate alınmaktadır. Bu hesaplama yapılırken, yurtdışı şubeler ve dövize endeksli kalemler de hesaplama dahil edilmektedir.

Tablo 9: Bilanço İçi YP Pozisyonu(1), (Milyon dolar)

	1/2000	11/2000	12/2000	Ocak-Aralık % Değişim
YP Aktifler	54 115	59 484	63 122	16,6
YP Pasifler	68 482	81 019	81 111	18,5
Net YP Pozisyonu (TMSF dahil)	-14 367 -21 535 -17 989			25,2
Net YP Pozisyonu (TMSF hariç)	-8 553 -15 780 -13 675			60,0

Kaynak: BDDK, 2001a, 42. (1) Döviz endeksli pozisyon hariç.

Yerleşiklerin toplam mevduatı içinde YTL mevduatının payı, 2001’de son on yılın en düşük düzeyine gerilemiş, 2003 sonrasında toparlanmıştır. Söz konusu pay 2005-2006’da tavan değerlere ulaşmıştır. Bunun böyle görünmesi YTL’nin bu yıllardaki aşırı değerlenmesi nedeniyle yanıltıcıdır ve para ikamesi olgusu etkisini halen şiddetle sürdürmektedir. Cari kurdan dolar eşdeğeri olarak yerleşiklerin döviz mevduatı 1997 sonunda 23.8 milyar dolar iken, 2001 sonunda 41.2 milyar dolara yükselmiş, bunalımın had safhasının aşılmasına rağmen artışını sürdürmüş ve 2006 sonunda 70.6 milyar dolara, Kasım 2007 sonunda ise 85.6 milyar dolara ulaşmıştır. Bu sayılar günümüz Türkiye’sinde “dolarizasyon”un geriye dönüşü çok zor bir nitelik kazandığının işaretidir (BSB, 2008, 120).

Döviz açık pozisyonunu temsil edebilecek olan net dış yükümlülükler, 2001 finansal bunalımının hemen öncesinde konsolide bilançonun yüzde 3.8’ine ulaşmış, bankaların dış kaynak bulmaktaki güçlükleri nedeniyle açık pozisyon 2001-2002’de

kapanmıştı. 2005’de bankaların yine önemli ölçülerde (konsolide bilançonun yüzde 4.0’ı dolayında) açık pozisyon riski aldıkları, fakat 2006’daki finansal çalkantı sonrasında daha ihtiyatlı davranmayı yeğledikleri anlaşılmaktadır. (BSB,2008, 120)

Türkiye’nin yaşadığı kriz tecrübesi, yakaladığı makroekonomik ve finansal istikrar ile gerçekleştirilen yapısal reformlar, sağlanan tatminkar ilerleme arasındaki tamamlayıcı ilişkiyi vurgulamaktadır. Bugün yaşanan küresel krizin Türkiye finans sektörü üzerindeki etkilerinin sınırlı kalmasının ve özellikle bankacılık sektörünün mali yapısında şu ana kadar ciddi bir bozulma görülmemesinin en önemli nedenlerinden biri, 2001 krizinden sonra getirilen yeni düzenlemelerdir. Bu çerçevede, bankacılık sistemi döviz açık pozisyonlarına, likidite ve sermaye yeterlilik rasyolarına çok sıkı sınırlamalar getirilmiştir.

Kamusal otorite, gerekirse finansal sektördeki sorunların artmasını önlemek amacıyla, bankacılık sistemi bilânçosunda döviz açık pozisyonu veya bilânço açısından risk oluşturan menkul kıymet varlıklarının bulunması halinde, piyasa koşullarını yansıtacak şekilde menkul kıymet değişimi yapabilmelidir. Bu tür önlemlerle piyasalardaki spekülasyonların azaltılması mümkün olabilmektedir. Türk bankacılık sektöründe özel sermayeli bankaların açık pozisyonları nedeniyle taşıdıkları kur riski ile kamu sermayeli bankaların görev zararları nedeniyle eriyen özkaynakları ve günlük yüksek likidite ihtiyaçları krizin oluşumunda etkili olmuştur. Krizin sonlandırılmasında da bu bankaların sorunlarına yönelik, hızla politikalar geliştirilerek bu sorunların ortadan kaldırılması etkili olmuştur. Kamu ve özel sermayeli bankalar, çeşitli sermaye artışı politikalarıyla finansal yönden güçlü hale getirilmiş, kamu sermayeli bankaların görev zararlar tasfiye edilmiş, yeni görev zararlarının oluşmaması için yasal düzenleme yapılmış, bu bankaların şube ve personel sayısı rasyonel hale getirilmiş ve piyasa disiplini altında özel sermayeli bankalara benzer bir yapıda çalışmaları sağlanmıştır. (BDDK, Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, 2009, 41-42).

Her ne kadar krizden sonra yakalanan istikrarlı büyüme ortamı hızlı bir kredi büyümesini beraberinde getirmiş olsa da, yapılan düzenlemeler sayesinde bankaların aşırı risk alması engellenmiş olup, küresel krizin ülkemiz üzerindeki etkilerinin

belirginleştği dönemde dahi kredilerin takibe dönüşüm oranları oldukça düşük seviyelerde seyretmektedir.

1.1.7 Denetim Eksikliği

Denetim, bir işin olması gerektiği gibi yapılıp yapılmadığının kontrolüdür. Kamu bankalarının 25 milyar dolar görev zararı, bir o kadar da TMSF bankalarının zararı, son zamanlarda artan yolsuzluk operasyonlarının birçoğunun bankalarla bağlantılı olması, bazı TMSF bankalarının önceki sahip ve yöneticilerinin yolsuzluk iddiasıyla yargılanmaları bu sektörde önemli bir denetim eksikliği olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kamu bankaları asli fonksiyonların dışında verilen görevler ve bunlardan kaynaklanan zararlar, ekonomik etkinliğe ters düşen müdahaleler ile yönetimdeki zayıflıklar sonucunda bu bankaların mali bünyelerini bozmuştur. Kamu bankalarının finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle piyasadan karşılamaları zararlarının gittikçe artmasına ve finansal sektörde istikrarsızlığa yol açmıştır. Ayrıca 1990'lı yıllarda bankacılıkta, risk ve kurumsal yönetim uygulamaları yetersiz kalmış, sonuçta bankacılık sistemi likidite, faiz ve kur risklerine karşı aşırı duyarlı hale gelmiştir. Finans sektöründeki denetim ve gözetim mekanizmalarının yetersizliği, uluslararası standartların uyarlanması ve uygulanmasında karşılaşılan eksiklikler ve gecikmeler, mevduata tam garanti verilmesinin ahlaki istismar problemine yol açması ve suiistimale imkân tanınması gibi hususlar bankacılık sektörünü daha da kırılgan hale getirmiştir. HM, TCMB, SPK, Başbakanlık, Sayıştay, MB gibi kurumların denetim sürecinde yer alması uygulamada çok başlılık yaratmıştır (BDDK, Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, 2009, 2).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu, finansal istikrarın sağlanması, sektörün geliştirilmesi, denetim, uygulama ve düzenleme çerçevesinin güçlendirilmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması ve kurumsal kabiliyetin güçlendirilmesi için önemli bir fırsat oluşturmuş, geleceğe dönük yeni bir finansal yapı ortaya koymuştur. Daha sistematik ve kolay anlaşılır bir yapıya sahip yeni Kanun ile öncelikle kuruluşlarca gerçekleştirilebilecek faaliyet konuları açıkça belirlenirken, finansal holding şirketleri yeni bir kuruluş tipi olarak sisteme tanıtılmış, özel finans kurumlarının adı katılım bankası olarak değiştirilmiş ve destek hizmeti ve değerlendirme kuruluşlarının da Kanun kapsamına alınması sağlanmıştır.

Kuruluşlarda kurumsal yönetimin güçlendirilmesine yönelik özel hükümler içeren söz konusu Kanun ile finansal sektörün düzenleme ve denetim çerçevesine ilişkin daha bütünleşik bir yapıya doğru önemli bir adım atılarak, finansal kiralama, faktoring, tüketici finansmanı ve finansal kiralama şirketlerinin denetim ve gözetimi de BDDK'ya devredilmiştir. Kanun kapsamında ayrıca denetimler sonucu alınacak tedbirler daha sistematik hale getirilirken, sandıklara kaynak aktarımı yasaklanmış ve bağış ve yardımlara sınırlamalar getirilmiştir. Kanun, BDDK'nın organizasyon ve personel yapısı konularında da ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar ışığında düzenlemeler yapmıştır.

Bankalarda kurumsal yönetim, iç denetim, risk yönetimi ve iç kontrole ilişkin faaliyetler uluslararası standartlara paralel olarak uygulamaya konulmuştur. Başta sermaye yeterliliğine ve mevduat sigortasına ilişkin düzenlemeler olmak üzere ihtiyatlı düzenlemelerin bütünü, eksikler ve güncellemelerle daha da sıkılaştırılmıştır. Muhasebe, finansal raporlama ve bağımsız denetime ilişkin düzenlemeler, uluslararası standartlara tam uyumlu hale getirilmiştir.

Denetim çerçevesinin iyileştirilmesi amacıyla sektöre yönelik düzenlemelere ilaveten, yabancı ülkelerle ve uluslararası otoritelerle işbirliğinin geliştirilmesine çalışılmıştır. Bu çerçevede, sınır ötesi gözetimin ve denetimin etkinleştirilmesi için diğer ülkelerin gözetim ve denetim organları ile işbirliği kapsamında çeşitli ülkelerle mutabakat zabıtları imzalanmıştır.

Şekil 1: Düzenleyici Çerçevenin İyileştirilmesine Yönelik Düzenlemeler

Düzenleme	Yayın Tarihi
• Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik	30 Haz 2001
• Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği	03 Ağu. 2001
• Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kapsamındaki Bankalardan Devralınacak Döviz Tevdiat Hesapları için Ayrılacak Zorunlu Karşılık Oranlarına İlişkin Tebliğ	30 Kas. 2001
• Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (4743)	31 Oca. 2002
• Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik	31 Oca. 2002
• Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Özkaynak Standart Oranının Bankalarca Konsolide ve Konsolide Olmayan Bazda Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik	31 Oca. 2002
• Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik	31 Oca. 2002
• Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Yetkilerinin Geçici veya Sürekli Olarak Kaldırılması Hakkında Yönetmelik	31 Oca. 2002
• Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programının Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik	1 Şub. 2002
• 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Geçici 4 üncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik	1 Şub. 2002
• Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik	11 Nis. 2002
• Muhasebe Uygulama Yönetmeliği ve İlgili Tebliğler	22 Haz. 2002
• Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ	22 Haz. 2002
• Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Maddi Olmayan Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Kiralama İşlemlerine İlişkin Muhasebe Standardı Hakkında Tebliğ	
• Bankanın Dahil Olduğu Risk Grubuyla Yaptığı İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Banka Birleşme ve Devirleri ile Bankalarca İktisap Edilen Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Varlıklardaki Değer Azalışının Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Varlıkların Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Dipnotlarda Açıklanması Standardı Hakkında Tebliğ	
• Banka Çalışanlarının Haklarının Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Dönem Net Kar/Zararı, Temel Hatalar ve Muhasebe Politikalarında Yapılan Değişikliklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan Hususların Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı Hakkında Tebliğ	
• Konsolide Mali Tabloların Düzenlenmesi, Bağlı Ortaklık, Birlikte Kontrol Edilen Ortaklık ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı Hakkında Tebliğ	
• Nakit Akım Tablosunun Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı Hakkında Tebliğ	
• Kamuya Açıklanacak Mali Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Standardı Hakkında Tebliğ	
• Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliği	18 Eyl. 2002
• 2002/4597 Sayılı Karar Eki Türkiye Bankalar Birliği Statüsü	29 Ağu. 2002
• Bazı Kanun ve Kanun Hük. Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4969)	31.Tem.2003
• Bankalar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (5020)	26 Ara. 2003
• 2007/12398 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	13.Tem.2007

Kaynak:BDDK, Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, 2009, 20

Denetim ve gözetim kapasitesinin artırılması amacıyla; öncelikle denetimin organizasyonu ve işleyişi gözden geçirilerek, yerinde denetim ekipler murakıpların dışındaki tüm meslek personelinin katılımıyla güçlendirilmiştir. Ayrıca, uzaktan gözetim ve diğer faaliyetler çerçevesinde hazırlanan rapor, değerlendirme ve benzeri ürünlerin denetim birimlerince daha etkin bir şekilde paylaşılması sağlanmıştır.

Risk odaklı denetim yaklaşımı (ROD) ile denetim süreci zenginleştirilmiştir. ROD; denetimin şekli, kapsamı, zamanı, yoğunluğu, kaynak tahsisi ve denetim prosedürleri, her bir bankanın ölçeğine ve karmaşıklık düzeyine göre risk profili ile iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin mevcudiyeti, bunların yeterliliği ve etkinliği baz alınarak yürütülmektedir. Ayrıca, söz konusu denetim faaliyetlerinde yeni, esnek ve proaktif denetim teknikleri kullanılmaktadır. (BDDK, Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi, 2009, 27-28).

Her bir bankayı sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kabiliyeti, gelir gider dengesi ve kârlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılık gibi parametrelerle bileşke bir derecelendirmeye tabi tutan CAMELS olarak da adlandırılan UFIRS uygulamaya konulmuştur.

1.2 Bankacılık Sektörünün 2000 ve 2001 Krizlerindeki Rolü

Bankacılık sektörünün ekonomilerdeki rolü son derece önemlidir. Çünkü olası bir bankanın iflası halinde mevduat sahipleri, kredi kullananlar ve diğer bankalar bundan olumsuz etkilenirler. Diğer bankalarda mevduatı bulunanlar kendi bankalarının da benzer bir sorun yaşayabileceğini düşünerek mevduatlarını geri çekmek isteyebilirler. Mevduat sahiplerinin bu taleplerine kısa zamanda cevap veremeyen bankalar domino etkisiyle peş peşe iflas edebilirler. Ödeme güçlüğü çeken bankalar alacaklarını vadesi gelmeden tahsil etme ve aktiflerini değerinin altında satma yoluna gidince, parasal kesimde başlayan bir sorun reel kesimi de etkisi altına alabilir. Türkiye’de çeyrek asırdır devam eden yüksek enflasyondan kurtulmayı ve ekonomiyi istikrarlı bir yapıya kavuşturmayı amaçlayan “enflasyonu düşürme programı, 2000–2002” daha birinci yılını doldurmadan Kasım 2000’de derin yara almış, Şubat 2001’de de tamamen çökmüştür. Bazı bankalara aktarılan 3 katrilyon TL karşılığı satılan yaklaşık 4 milyar dolar piyasanın ateşini düşürmeye yetmemiş, 16 Şubat’ta

27,9 milyar dolar olan TCMB'nın döviz rezervi 5,4 milyar dolar azalarak 23 Şubatta 22,5 milyar dolara düşmüştür. Uygulanan program çerçevesinde 1\$+0,77EURO şeklinde belirlenen sepet kurun Temmuz 2001'e kadar hedeflenen TEFE oranında artması öngörülmüşken (kur çıpası), 21 Şubat 2001'de bu politika terk edilip dalgalı kura geçmek zorunda kalınmıştır.

Bankacılık sektörü Kasım 2000 krizi sonrasında faiz riski, Şubat 2001 krizi sonrasında ise hem faiz hem de kur riski ile karşı karşıya kalmıştır. 9 Aralık 1999 kararlarının mimarları ve yürütücüleri olan Merkez Bankası başkanı, Hazine müsteşarı, ekonomiden sorumlu devlet bakanı ve IMF temsilcisi görevlerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Ekonomiden sorumlu yeni devlet bakanı Kemal Derviş'in öncülüğünde "Türkiye'nin güçlü ekonomiye geçiş programı" adı altında yeni bir program uygulamaya konmuştur.

Bankacılık sektörü ile yaşanan krizler arasındaki bağ; (Toprak, Demir, 13)

- 1) Tasarruf mevduatına devlet güvencesinin uzun süre devam etmesi,
- 2) İç borçlanmanın ağırlıklı olarak bankalardan yapılması,
- 3) Hatalı kur çapası politikası ve
- 4) Kamu bankalarının hükümetlerin popülist politikalarının finansman aracı haline gelmeleriyle kurulmuştur. 5 Nisan 1994 istikrar programıyla bankacılık sektöründe olası bir toplu çöküşü önlemek amacıyla tasarruf mevduatına sağlanan devlet güvencesinin sonraki yıllarda da devam etmesi (Aralık 2000'de yurtdışı kaynaklı mevduat da güvence kapsamına alındı) nedeniyle bankalar tasarruf sahiplerinin denetiminden uzaklaşmış, fon kullanımında risk faktörü yeterince dikkate alınmamış, ahlâki risk doğmuş, banka ve şube sayıları hızla artarak optimal ölçekten uzaklaşmış, özel kesimin fon kaynakları daralmış, faiz oranları artmış ve özel yatırımlar bundan olumsuz etkilenmiş, bankalardan borçlanma olanağı bulan hükümetler savurganlıklarını ve kamu açıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir. BDDK tarafından el konulan bazı bankaların (Egebank, İnterbank, Yurtbank, Etibank, Türkbank, Sümerbank, Bank Kapital gibi) el konulmadan önceki sahipleri kendi bankalarının içini planlı bir şekilde boşalttıkları iddiasıyla yargılanmıştır. Devlet, KKBG arttıkça daha çok borçlanmak zorunda kalmıştır. Bu da faiz oranlarının yükselmesine neden olmuş ve bankalar açısından devlete borç vermek karı yüksek, riski düşük bir iş haline gelmiştir. 1987–1999 döneminde bankalardan

yapılan iç borçlanma toplam iç borçlanmanın %72-93'ü arasında değişmiştir. DİBS'nin mevduat bankalarının toplam aktifleri içindeki payı 1990'da %10'ken 1999'da %23'e çıkmıştır. Aynı dönemde özel sektöre açılan kredilerin toplam aktifler içindeki payı ise %36'dan %24'e inmiştir. 1992–1999 döneminde yıllık ortalama GSMH büyüme hızı %4'ün altında kalmışken, iç borçlanmada reel faiz oranı %32 olmuştur. Banka grupları arasında DİBS/Toplam Aktif oranının en yüksekten en düşüğe doğru sıralanışı; TMSF, yabancı, kamu (Aralık 1999'da özel), özel, kalkınma ve yatırım bankaları şeklinde olmuştur. Bu oran, TMSF bankalarında hem çok büyüktür, hem de gittikçe artmıştır. Aralık 2000'de bu orandaki hızlı artış, zararları karşılığı bu bankalara Hazine tarafından DİBS verilmesinden kaynaklanmıştır. Yabancı bankaların DİBS/Toplam Aktif oranı da büyük olmakla birlikte gittikçe azalmıştır (Tablo 10).

Uygulanan program çerçevesinde 2000 yılında faiz oranları düşüp devlet düşük maliyetle borçlanma fırsatı bulunca, DİBS satın alarak yüksek kazanç elde eden bankaların gelirleri azalmış ve mali yapıları bozulmuştur. 2000 yılının son aylarında likidite sıkışıklığının etkisiyle faiz oranları artışa geçmiş ve açık pozisyonu olan bankalar yüksek maliyetle kaynak bulmak zorunda kalmışlardır. Eylül 2000'de 57 trilyon TL kâr eden sektör, Kasım 2000 krizi yüzünden bu yılı 2724 trilyon TL zararla kapatmıştır. TMSF bankalarının Aralık 1999'da 2547 trilyon TL olan zararı Aralık 2000'de 3310 trilyon TL'ye çıkmıştır. TMSF bankaları dışında Aralık 1999'da 2241 trilyon TL olan sektör kârı %74 azalarak, Aralık 2000'de 586 trilyon TL'ye düşmüştür (Toprak, Demir, 14-15).

Tablo 10. Bankaların DİBS/Toplam Aktif Oranları, (%)

Bankalar	12/1999	9/2000	12/2000
Kamu	17,8	22,4	22,3
Özel	26,5	20,3	20,0
TMSF	55,4	60,7	90,5
Kal. ve Yatırım	6,9	10,1	8,4
Toplam	26,2	25,1	26,9

Kaynak: Metin Toprak, Osman Demir, 15

Devlet, yüksek maliyetle elde ettiği kaynakları rasyonel kullanamamış, bu kaynaklar ya vadesi gelen bir başka borcun anapara ve faizini ödemeye, ya da düşük faizli mali yardım, sübvansiyon ve teşviklere gitmiştir. Mali yardım, sübvansiyon ve teşviklerin ne ölçüde amacına uygun kullanıldıkları ise tartışmalıdır. “Enflasyonu düşürme programı, 2000-2002” çerçevesinde 1\$+0.77EURO şeklinde belirlenen sepet kurun Temmuz 2001’e kadar hedeflenen TEFE artışı oranında artması öngörülmüştür (kur çıkışı). Ancak, 2000 yılı için hedeflenen TEFE artışının %20 olmasına karşın gerçekleşen TEFE artışı %32,7 olmuş ve TL, YP karşısında değer kazanmıştır.

Tablo 11: Bankaların Net Kâr/Zararları, (Trilyon TL)

	12/1999	9/2000	12/2000	% Değişim
	(1)	(2)	(3)	(1)/(3)
Kamu	284	48	-177	-162,4
Özel	1485	1267	482	-67,6
Yabancı	278	135	66	-76,3
Kal. ve Yatırım	194	170	215	10,7
TMSF	-2547	-1563	-3310	30,0
Toplam (TMSF ile)	-306	57	-2724	791,0
Toplam (TMSF Hariç)	2241	1620	586	-74,0

Kaynak: Metin Toprak, Osman Demir, 15

1989-2000 döneminde bankaların yurtdışındaki bankalardan aldıkları kredilerin GSMH’ya oranları yüzde olarak sırasıyla; 1,8; 2,3; 3,0; 4,8; 6,5; 2,6; 2,5; 3,7; 5,2; 4,9; 8,3; 8,6 olmuştur 1994 ve 2000 krizleri öncesinde bu oran artmıştır (Metin Toprak, Osman Demir, 15).

Söz konusu dönemde döviz kuru politikasına güvenen birçok banka sendikasyon kredileri yoluyla dış borçlanmalarını artırmışlardır. Bankalar bu yolla elde ettikleri kaynaklarla devlete ait bono ve tahvil satın almışlar ve piyasaya kredi vermişlerdir. Ancak, hem satın aldıkları DİBS’nin, hem de piyasaya verdikleri kredilerin getirisi geçmişe göre düşük kalmış ve bankalar önceki aşırı karları elde edememişlerdir. Dış borçlanma Türk lirası yabancı paralar karşısında değer kazanmıştır. Program gereği sterilizasyon yapılmayacağı taahhüt edildiğinden nominal ve reel faizler düşmüş,

tüketici kredileri yaklaşık %330 oranında artmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı düşmüş, 1999'da sadece 1,4 milyar dolar olan cari açık 2000 yılında 9,8 milyar dolara çıkmıştır. Bu durum TL'ye güveni azaltmış, halkı ve kurumları döviz ikamesine yöneltmiştir. Kasım 2000 krizi sonrası faiz oranları hızla yükselirken vadelerin kısılması kamu bankalarıyla TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur. Kısa Vadeli Net Dış Borç Stoku/MB Döviz Rezervi M2Y/MB Döviz Rezervi ve Cari İşlemler Açığı/MB Döviz Rezervi oranlarına bakıldığında, Türkiye'deki krizleri kestirmek zor değildir. Kısa Vadeli Net Dış Borç Stoku/MB Döviz Rezervi oranı kriz öncesi Meksika'da %260, Asya krizi öncesi Endonezya'da %170, Tayland'da %150, Filipinler'de %90 ve Malezya'da %60 olmuştur. Bu oran 1989 sonrası Türkiye'de %100'ün altına hiç inmemiş, Haziran 2000'de %112, Aralık 2000'de %140 olmuştur. M2Y/MB Döviz Rezervi oranı kriz öncesi Meksika'da 6,5; Malezya'da 3,9; G. Kore ve Endonezya'da 6,1; Türkiye'de 4'ün üstünde gerçekleşmiştir. Türkiye'de 1999 sonunda %5,9 olan Cari İşlemler Açığı/MB Döviz Rezervi oranı Haziran 2000'de %28, yıl sonunda %49,7 olmuştur (Toprak, Demir, 16).

2000 yılı sonunda faiz oranlarının hızla yükselmesi bir yandan bankaların menkul değerler cüzdanının piyasa değerini düşürmüş, diğer yandan döviz kurlarındaki hızlı yükseliş açık pozisyondan doğan maliyetleri aşırı derecede artırmıştır.. En büyük zararı kısa vadeli fon talebi yüksek olan kamu ve TMSF bankaları görmüştür. Örneğin, önemli ölçüde kamu kâğıdına sahip olan Demirbank'ın yönetimi, likidite sıkışıklığını borçlanarak veya elindeki kamu kâğıtlarını satarak aşamayınca, TMSF bu bankaya el koymuştur. Demirbank'ın bu durumu diğer bankaları da döviz açık pozisyonlarını kapatmaya yöneltmiş, döviz talebi artmış ve kur çıpası politikasını sürdürme olanağı kalmamıştır. Ercan Uygur'a göre, Haziran 1999 - Aralık 2000 dönemindeki haftalık verilerle hesaplanan finansal baskı endeksi (FBE) (Finansal piyasalardaki baskının derecesini ölçmek için genel kabul gören bir yöntem, faiz oranı, döviz kuru ve resmi döviz rezervi yüzde değişimlerinin ortalamasından bir "finansal baskı endeksi" oluşturmak ve bu endekste ki yükselişin belli eşikleri aşp aşmadığına bakmaktır.) değerleri Kasım 2000 krizi hakkında anlamlı sonuçlar vermektedir. (Toprak, Demir, 16).

2000 yılının ilk on ayında Hazinesinin borçlanma bileşik faizi ortalaması 12 aylık TÜFE ve TEFE enflasyonunun altında kalmıştır. Kredi faizlerinin düşmesi kredi talebini artırmış, 1999 sonunda 1004,3 Trilyon TL olan tüketici kredileri Ekim 2000 sonunda 4.504,5 Trilyon TL'ye çıkmıştır (Toprak, Demir, 16). $FBE = \text{Gecelik Faiz Oranındaki \% Değişme}(\mu) + \text{Döviz Kurundaki \% Değişme}(\sigma) - \text{Döviz Rezervindeki \% Değişme}(\sigma)$ formülüyle hesaplanmıştır. Endekse giren değişkenlerin haftalık \% değişmelerinin ortalamadan farkları standart sapmaya bölünerek standartlaştırılmıştır. FBE standartlaştırılmış değerler toplamına eşit olduğundan FBE'nin ortalaması olan μ 'nün değeri sifıra eşittir ($\mu=0$).

Yapılan hesaplamada FBE'nin standart sapması $1,94\sigma (=1,94)$ ve σ 'ın katsayı parametresi 1,5 olarak bulunmuştur. Bu hesaplamada $FBE \geq \mu + 1,5\sigma$ olduğunda finansal krizin olduğu kabul edilir.

Bu analizde, $FBE_t \geq \mu + 1,5\sigma$ olması halinde finansal krizin olduğu kabul edilir. $\mu = 0$ ve $\sigma = 1,94$ olmak kaydıyla, Kasım 2000'in son iki haftasında FBE 5,40 ve 9,93 olduğundan $FBE_t \geq \mu + 1,5\sigma$ şartı gerçekleşmiştir. Devlet, TMSF bankalarının sermayelerini güçlendirmek ve kamu bankalarının görev zararlarını kapatmak amacıyla, 2000 yılı sonuna kadar 22, 2001 yılı içinde 14 Mayıs 2001'e kadar 21,7 katrilyon TL olmak üzere toplam 43,7 katrilyon TL borç yüklenmiştir. Bu tutarın 25,8 katrilyon TL'si kamu bankalarının görev zararlarından; 16,3 katrilyon TL'si TMSF bankalarının zararlarından; 1,6 katrilyon TL'si da Halk ve Emlak Bankalarının sermayesine mahsuben verilen özel tertip tahvillerden oluşmuştur (Toprak, Demir, s:17).

Bankaların tasarrufçu ve yatırımcı arasında aracı olma işlevini yitirerek özel kesimin fonlarını devlete aktaran bir aracı haline gelmeleri ve öz kaynakların zayıf olması sonucu sektör Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerine karşı yeterli direnç gösterememiştir. Buna karşın, sektörün borç/özkaynak oranının kriz yaşayan benzer ekonomilere oranla küçük, kredi artışının sınırlı ve tasarruf mevduatının devlet güvencesi altında olması sektörün krizi aşma gücünü artırmıştır. Borç/özkaynak oranı 1999–2000 yıllarında Güney. Kore'de %400, Endonezya, Malezya ve Filipinler'de %150–200 ve Meksika'da %83 olmuşken, Türkiye'de Eylül 2000 sonunda yaklaşık %40 olmuştur. Banka kredilerindeki artışın sınırlı kalması, geri

dönmemeye riskine karşı sistemi korumuştur. Tasarruf mevduatının devlet güvencesi altında olması tasarruf sahiplerinin bankalara topluca hücum etmelerini önlemiştir (Toprak, Demir, 17).

1.3 Bankacılık Sektörünün Yapılandırılmasına İlişkin Alınan Önlemler

Daha güçlü bir bankacılık sisteminin ortaya çıkarılabilmesinin en önemli ögesi bankacılık düzenleme ve denetim sisteminin güçlendirilmesidir. Düzenlemeler konusunda finansal sektörün yeniden yapılandırılmasına ilişkin iki önemli gözlem bulunmaktadır. Birincisi batık kredilere bağlı olarak birçok bankanın çalışma sermayesinin negatife dönmesinden kaynaklanan maliyetler, diğeri de mevduata devlet tarafından tanınan bir sigorta söz konusu ise bu durum vergi ödeyenlerden batık banka mudilerine bir transfer aktarılmasına neden olur ki bu da önemli bir maliyettir.

Finansal sistemi istikrarlı kılmak, kamu ve TMSF bankalarını sistem içinde bir istikrarsızlık ögesi olmaktan çıkarmak, devletin bu bankalardan yüklendiği maliyetleri azaltmak ve özel bankaları daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmak amacıyla bir dizi önlem alınmıştır (Toprak, Demir, 17). 18 Haziran 1999'da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile sektörü düzenleme, gözetim ve denetim işleri özerk statüde kurulan BDDK' (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) ya verilmiştir.

19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasa ile bankaların kuruluşundan tasfiyesine kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı bu kuruma bırakılmıştır. BDDK, 31 Ağustos 2000'de fiilen çalışmaya başlamıştır. Kurumun amacı; bankacılık düzenleme, gözetim ve denetim sistemini uluslararası kriterlere ve AB normlarına uydurmak, bankaların mali yapılarını güçlendirmek, istismarı önlemek, sektörün piyasa disiplini içerisinde sağlıklı, etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıda işleyişi için uygun ortamı yaratmak, ülkenin uzun vadeli ekonomik büyümesine ve istikrarına katkı sağlamaktır.

Bu bağlamda, 4389 sayılı yasada öngörüldüğü gibi, Şubat 2001'de "iç denetim ve risk yönetimi sistemleri hakkında yönetmelik" ve "bankaların sermaye yeterliliğinin

ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin yönetmelik” çıkarılmıştır. AB direktiflerindeki öz kaynak tanımına paralel olarak “konsolide öz kaynak” tanımı getirilmiş ve konsolide esasa göre uygulanacak kredi sınırları ile standart oranların hesaplanmasında bu tanımın esas alınması sağlanmıştır. 2009 yılına kadar bir geçiş süreci tanınarak, bankaların mali kurumlar dışındaki bir ortaklığa iştirakleri kendi öz kaynaklarının en fazla %15’i, bu iştiraklerin toplam tutarı ise banka öz kaynaklarının %60’ı ile sınırlandırılmıştır. Vadeli işlemler, opsiyon sözleşmeleri ve benzeri diğer türev ürünler kredi tanımına dahil edilmiştir. Bankaların devir ve birleşmelerini hızlandırmak amacıyla, birleşme ve devirlerde 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile birlikte, devir veya birleşmeye konu bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki paylarının %20’yi geçmemesi kaydıyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun bazı maddelerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır (Toprak, Demir, 18).

Bankaların mali tablolarında saydamlığın sağlanması ve işlemlerin mahiyetine uygun olarak muhasebeleştirilmesi için 1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren Muhasebe Uygulama Yönetmeliği’nin (MUY) çıkartılarak, uluslararası muhasebe standartlarının temel ilkelerinin benimsenmesi amaçlanmıştır.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması sürecinde;

Görev Zararları Tasfiye Edilmiştir: Yeniden yapılandırmada kamu bankalarının alacakları ve buna tahakkuk etmiş faiz oranları tasfiye edilmiştir. Yeni görev zararına ilişkin olarak o döneme kadar çıkarılmış olan Bakanlar kurulu kararlarının tamamı ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Kamu bankaları kanalıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeye konulması ve kamu bankalarına önceden aktarılması uygulaması başlatılmıştır (BDDK, 2002, 4).

Kısa Vadeli Yükümlülükleri Azaltılmıştır: Kamu bankaları Hazine’den almış oldukları özel tertip tahviller karşılığında belirli bir program dahilinde Merkez Bankası’ndan repo veya doğrudan satış yoluyla likidite temin etmiş ve 16 Mart 2001 itibariyle 8,5 katrilyon lira olan özel bankalar ile banka dışı kesime olan kısa vadeli yükümlülüklerini sıfırlamışlardır (BDDK, 2002, 4).

Sermaye Yapısı Güçlendirilmiştir: Sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla kamu bankalarına hem menkul kıymet hem de nakit olarak kaynak aktarımı yapılmıştır (BDDK, 2002, 5).

Operasyonel Yapısında Değişiklikler Yapılmıştır: Kamu bankalarına ait fazla şubeler kapatılmış, personel yükünün azaltılmasına çalışılmıştır. Ayrıca bağımsız denetime ağırlık verilmiş ve bankaların bünyesinde bir iç denetim sistemi yapılandırılmasına çalışılmıştır.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması ve özelleştirilmesine ilişkin olarak çalışmaları neticesinde çıkarılan “T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası A.Ş. ve T. Emlak Bankası A.Ş. Hakkında 4603 Sayılı Kanun” ile “Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 4604 Sayılı Kanun” 22 Kasım 2000 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunda öngörülen üç yıllık süre içinde kamu bankalarının çağdaş bankacılığın ve uluslar arası rekabetin gereklerine göre çalışmalarını ve özelleştirmeye hazırlanmalarını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmaları ile hisse satışlarına ilişkin düzenlemelerin ve hisselerin tamamına kadarının özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilere satışının gerçekleştirilmesi için gerekli düzenleme yapılmıştır (TBB, 2001, 15).

Üç kamu bankası (Ziraat, Halk ve Emlak) ortak bir yönetim kurulunun idaresine verilmiş, Emlak Bankası 9 Temmuz 2001’de Ziraat Bankasına devredilmiş ve bu bankaların sermaye yeterlilikleri artırılmıştır. Vakıflar Bankası’nın özelleştirme işlemleri sürmektedir. Kamu ve TMSF bankalarına, sermayelerini sağlamlaştırmak ve döviz açıklarını karşılamak amacıyla Mayıs 2001’e kadar Ziraat Bankasına toplam 14148, Halk Bankası’na 11659 ve Emlak Bankasına 45 trilyon olmak üzere 25852 trilyon TL tutarında DİBS verilmiştir (Toprak, Demir, 19).

Kamu bankaları bu yolla elde ettikleri DİBS karşılığı TCMB’den repo yaparak veya onları satarak likidite temin edip diğer bankalara ve banka dışı kesime olan gecelik yükümlülüklerini azalttılar. Görev zararlarına ilişkin 1984’den beri çıkarılan 97 adet kararname yürürlükten kaldırıldı. Kanunlardan kaynaklanan görev zararlarının kaldırılmasına yönelik kanun tasarısı Başbakanlığa sevk edildi. Bundan sonra gerekli

görüldüğü hallerde kamu bankaları kanalıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynaklar bu bankalara önceden aktarılacak. Bu amaçla 2001 yılı Bütçesi'ne 400 trilyon lira tutarında ödenek konulmuştur (Toprak, Demir, 19).

Diğer yandan, 5 Mayıs 2001'de yayınlanan ve TCMB Kanununda değişiklik yapan 4651 sayılı yasayla; TCMB'nin bağımsızlığının artırılması, Bankanın temel hedefinin fiyat istikrarını sağlamak olması, bu hedefle çelişmezse hükümetin büyüme ve istihdam politikasını desteklemesi, enflasyon hedefini belirlemede hükümetle ortak yetkiye sahip olması ve Merkez Bankası Para Politikası Kurulu oluşturulması hükme bağlanmıştır. TCMB, net iç varlıkların büyüme oranını kontrol edecek, döviz piyasasına sadece geçici dalgalanmaları hafifletmek için müdahale edecek, beklenmedik ve ciddi dalgalanmalar halinde para ve döviz piyasalarını stabilize etmek üzere program çerçevesinde kullanılacak dış finansman imkanlarından ve faiz oranlarından yararlanacaktır.

TMSF ilk olarak 1983 yılında Merkez Bankası bünyesinde bir birim olarak kuruldu. Daha sonra Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun kurulmasıyla onun bünyesine geçti. 2003 yılı Aralık ayında Meclis'ten geçen 5020 sayılı yasa ile bağımsız bir kuruluş hâline getirilmiştir.

Yeniden yapılandırma öncelikli olarak sorunlu TMSF bankaları devir, fesih ve tasfiye yolu ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte bankaların pozisyonunu kuvvetlendirmek amacı ile Hazineden belirli dönemlerde özel tertipli tahvil ihraç edilmiştir. Fon bankaları aldıkları bu tahvilleri kısa vadeli borçları karşılığında Merkez Bankasına vermiş ve borçlarını sıfırlamıştır. Bankaların açık pozisyonlarında iyileştirilmeler yapılarak bankaların yapısı daha güçlü bir hale gelmiştir. Operasyonel açıdan ise bu bankaların şube ve personel sayısı azaltılmış, şubelerin satışına başlanmıştır (BDDK, 2002, 16-20).

TMSF'nin 1 Kasım 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ("Kanun") ile 25 Mart 2006 tarih ve 26119 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Teşkilat Yönetmeliği'nde belirtilen görev ve yetkilerinin başlıcaları aşağıdaki gibidir: (Toprak, Demir, 20)

- a) Bankacılık Kanunu ve ilgili diğer mevzuat ile verilen yetkiler çerçevesinde tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla, mevduat ve katılım fonlarının sigorta edilmesi,
- b) Sigortaya tâbi olacak tasarruf mevduatı ve gerçek kişilere ait katılım fonlarının kapsamı ve tutarının TCMB, BDDK ve Hazine Müsteşarlığı'nın olumlu görüşünü almak suretiyle belirlenmesi, risk esaslı sigorta priminin tarifesinin, tahsil zamanının, şeklinin ve diğer hususların BDDK'nın görüşünü almak suretiyle belirlenmesi,
- c) Faaliyet izni kaldırılan kredi kuruluşları nezdinde bulunan ve doğruluğu hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde kanıtlanan mevduat ve katılım fonunun sigorta kapsamındaki kısmının doğrudan veya ilan edeceği başka bir banka aracılığı ile kaynaklarından ödenmesi,
- d) BDDK tarafından temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fon'a devredilen bankaların yönetilmesi, malî bünyelerinin güçlendirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satış ve tasfiyesi,
- e) Fon alacaklarının takip ve tahsili işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması,
- f) Fon varlık ve kaynaklarının idare edilmesi.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrası ekonomik birimlerin finansal sisteme ve bu piyasadaki aktörlerin birbirlerine karşı güvenlerinin yeniden tesisi amacıyla özel bankalardan günlük bilgi alınmakta ve onların faaliyetleri yakından izlenmektedir. Dönem kârları sermayeye aktarılmış, sermaye yeterliliği kriteri dikkate alınarak, bankalardan sermaye artırımı veya sermaye benzeri kredi temini ve yeniden yapılanma stratejilerini içeren taahhüt mektupları alınmıştır.

Mali yapıları zayıf olan özel bankaların sermaye yeterliliği rasyosu (bir bankanın sermayesinin yükümlülüklerine olan oranı) yüzde 8'dir. Ancak off-shore şubeleri olan bankalarda bu oran yüzde 12'dir. Özetle bir banka 100 lira kredi kullanıyorsa sermayesi en az 8 lira olmak zorundadır. Özellikle batık krediler ile sermayenin azaldığı düşünülürse, bu oranın düzenli bir şekilde kontrol edilmesi ve sağlanması gereği daha anlaşılır. 2001 sonuna kadar %8'e yükseltilmesine yönelik planları içeren takvime bağlı taahhüt mektupları üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Sermaye yeterliliğinin banka bazında piyasa riskini dikkate alarak hesaplanması ve raporlanmasına 2002 başında geçilmiş ve yıl ortasında da konsolide bazda piyasa

riski dikkate alınarak hesaplanması süreci başlamıştır. Bu konuda getirilen düzenlemeler dışında çeşitli yaptırımlar da bulunmaktadır. Sermaye yeterliliği rasyosu %8'in altına düşen bankalar, hem daha fazla mevduat sigorta fonu ödemeye hem de 6 ay içinde rasyoyu yakalamaya zorlanmıştır. Bakanlar Kurulu Bankalar 12 Mayıs 2001 tarih 4672 sayılı karar ile Banka kanununda çok önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler sistemi daha güçlü hale getirerek, sisteme duyulan güvenin artırılmasına yöneliktir. Kanunda yapılan değişiklikler aşağıda belirtilmiştir. (TBB, 2001, 7-12):

- Banka kurulması için aranılan koşullar ağırlaştırılmıştır,
- Kredi ve iştirak sınırları değiştirilmiştir,
- Pay sahipliği ve devir payları oranları değiştirilmiştir,
- Banka ortakları ve yöneticilerinin şahsi sorumlulukları artırılmıştır,
- İdari ve adli suç ve cezalar yeniden düzenlenmiştir,
- Özel Finans Kurumlarının kurulması ve kaldırılmasına ilişkin yetki BDDK'ya bırakılmıştır.
- Bankaların ayırdıkları karşılıklara ilişkin düzenleme yapılmıştır,
- Yabancı para pozisyonunun sınırları çizilmiştir,
- Bankaların kuruluş, faaliyet, birleşme ve devirlerine ilişkin değişiklikler yapılmıştır,
- Bankaların konsolide bazda mali tablolar düzenlemesine karar verilmiştir,
- Uluslararası muhasebe standartlarının uygulanması güçlendirilmiştir,
- TMSF yetkileri yeniden düzenlenmiştir,
- Mevduat sigortası 50 milyar ile sınırlandırılmıştır.

O dönemde önerilenler ve bu öneriler doğrultusunda gerçekleştirilenler;

1. Sektörün performansını değerlendirecek etkin derecelendirme kuruluşları ve bir merkezi istihbarat birimi kurulmalı, sistem dış denetime açılarak şeffaflaştırılması
2. Tasarruf mevduatına tanınan devlet güvencesi kademeli olarak kaldırılmalı, şu an büyük ölçüde devletin yüklendiği risk, kademeli olarak sektörün kendi içinde kurulacak ortak bir fona aktarılması.
3. Sistem iflasa açık hale getirilerek mali yapıları bozuk bankaların ekonomiye daha fazla zarar vermeleri önlenmesi.

4. Birleşmeler teşvik edilerek bankaların optimal ölçeğe ulaşmaları sağlanmalıdır. İflası önlemek amacıyla yapılan birleşmelerin sağlam bankanın mali yapılarını bozmasına izin verilmemesi.
5. Kamu bankaları ya özelleştirilmeli, ya da kamu bankası ayrıcalığına son verilerek piyasa koşullarında çalışmaları sağlanması.
6. Sistemin sağlıklı çalışmasını zorlaştıran yasal, yönetsel ve kurumsal engeller kaldırılmalı, kurumlar arası işbirliği sağlanması.
7. Etkin bir risk yönetimi ve denetim sistemi geliştirilmesi.
8. Devletin bankalardan yaptığı iç borçlanma azaltılması.
9. Hedeflenen enflasyona endeksli kur çıpası politikası bir daha denenmemeli, tamamen serbest bırakılan kurun doğuracağı belirsizlikten kurtulmak için gerçekleşen enflasyona endeksli kur çıpası politikası benimsenmesi olarak sıralanmaktadır.

Türkiye'nin yeniden yapılandırma çalışmaları sonrası makroekonomik gelişimi uluslararası deneyimlerle karşılaştırıldığında, bankacılık sistemindeki tüm olumsuzluklara rağmen iyi bir ekonomik performans gerçekleştirdiği gözlenmektedir (Kozanoğlu, Selçuk, 2007, 242).

2.BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU (BDDK)

Bankacılık sektörü bilindiği gibi bir yandan 'risk' taşıırken, öte yandan 'güven' gerektiren bir faaliyet türüdür. Birbirine zıt bu iki özelliği bağdaştırmaya yönelik olarak her ülke, kredi kuruluşları üzerinde kamusal denetim mekanizmaları oluşturmak yoluna gitmiştir. Bu denetim mekanizmalarının özellikleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, bizdeki BDDK benzeri, bağımsız düzenleyici kurul uygulamasının dünyada yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. Türkiye'de 1999'da çıkarılan ve bazı değişikliklerle (4491, 4672 ve 4743 sayılı yasalarla değişik) bugün yürürlükte olan 4389 sayılı Bankalar Kanunu'ndan önce de, bankaların kuruluşları ve faaliyetleri aşamalarında denetim mekanizmaları öngören yasal düzenlemeler vardı (Tan, 2003).

Ancak, bu denetim mekanizmalarının hakkıyla kullanıldığı konusunda duraksamalar vardır. Yeni düzenlemenin belirgin özelliği sektöre ilişkin düzenleme ve denetim yetkisini bağımsız bir düzenleyici kurula (BDDK) vermiş olmasıdır. Bunun da temel nedeni sektöre ilişkin düzenleme ve denetimleri siyasal etkilerden kurtarmak; müdahalelerin zamanında yapılmasını sağlamaktır. Çünkü, çeşitli nedenlerle müdahalenin zamanında ve gereğince yapılmamasının kişilere ve ülkeye maliyeti çok ağır olmaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Türkiye'de tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak, banka ve özel finans kurumlarının piyasa disiplini içerisinde sağlıklı, etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıda işleyişi için uygun ortamı yaratmak bu sayede ülkenin uzun vadeli büyümesine ve istikrarına katkıda bulunmak amacıyla kurulmuş özerk bir kurumdur. İdari yapılanma, Kurul ve Kurum şeklinde örgütlenmiştir. Kurulun karar organı olarak aldığı karar ve yaptığı düzenlemelerin uygulanması, Kurumun yetki ve görevleri arasındadır.

BDDK, 5411 sayılı Bankacılık Kanunun ve mevzuatla kendisine verilen düzenleme ve denetlemeyle ilgili görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurumun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi BDDK kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, BDDK'nın karar organıdır. Kurul; biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşur. Kurul Başkanı Kurumun da başkanıdır.

2000'li yıllar ile adını sıkça duyulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile ilgili olarak bu bölümde kurumun kuruluşu, işleyiş yapısı, denetleme fonksiyonları, görev ve yetkileri incelenmiştir.

2.1 BDDK'nın Kuruluşu

Türk bankacılık sektörü için 1990'lı yıllar yüksek dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde bankalar yoğunluklu olarak kamu menkul kıymetlerine yatırım yapmış ve yüksek yabancı para açık pozisyonları ile çalışmışlardır. Bu aşırı risk alma eğilimi, Türk Lirasının büyük oranda değer kaybettiği 1994 krizi ile ekonomiye ağır maliyetler yüklemiştir. Kriz, diğer yapısal sorunlar ile birleşerek oldukça şiddetli etkiler doğurmuş ve 1994-1999 döneminde 11 bankaya el konulmuştur. Bu dönemde bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesinde parçalı bir yapı bulunmaktadır. Hazine Müsteşarlığı Bankacılık Kanununun uygulanmasından, bankacılığa ilişkin ikincil düzenlemelerin hazırlanmasında, yerinde denetimlerin gerçekleştirilmesinden ve bankalara yönelik idari ve cezai yaptırımların uygulanmasından sorumlu iken, Merkez Bankası da bankaların uzaktan gözetiminden ve tasarruf mevduatını sigorta eden Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) idare ve temsilinden sorumludur. 1999 yılında bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesindeki bu parçalı yapının ortadan kaldırması ve sektöre ilişkin tek bir bağımsız denetleyici ve düzenleyici kurumun kurulması kararlaştırmıştır. Buradaki temel amaç, düzenleme ve denetimin etkinliğinin artırılması ve bağımsız bir karar alma mekanizmasının oluşturulmasıdır. Bu gelişmelerin sonucu olarak, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile Haziran 1999'da

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) kurulmasına karar verilmiş ve Kurum Ağustos 2000’de faaliyetlerine başlamıştır. (BDDK, Nisan 2010, 5)

2.2 BDDK’nın Statüsü

BDDK idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu kurumudur. Kurumun merkezi Ankara’dadır ve İstanbul’da bir ofisi bulunmaktadır. İdari ve mali özerklik, Kuruma üç temel alanda özerk hareket edebilme yetkisi vermektedir: (BDDK – BDDK’nın Kuruluşu ve Yapısı, Nisan 2010, 6)

i.Düzenleme ve Denetim Alanında Özerklik

Kurum, mevzuatla kendisine verilen düzenleme ve denetlemeyle ilgili görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurumun kararları yerindelik denetimine tabi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurumun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez.

ii.Kurum İçi Yönetim Alanında Özerlik

Kurum, görev ve yetkilerini etkin şekilde yerine getirmek amacıyla yeterli sayı ve nitelikte personeli istihdam eder.

iii.Mali Kaynakların Kullanımında Özerklik

Kurum, Bankacılık Kanununda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kendisine tahsis edilen mali kaynaklarını görev ve yetkilerinin gerektirdiği ölçüde, kendi bütçesinde belirlenen usul ve esaslar dahilinde serbestçe kullanır. Kurumun giderleri, denetime tabi kuruluşlarca yapılan ödemelerle karşılanır. Yapılacak yıllık ödeme tutarı, söz konusu kuruluşların bir önceki yılsonu bilanço toplamalarının on binde üçünü geçemez.

2.3 BDDK'nın Organizasyon Yapısı

Kurum, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (Kurul) ile Başkanlık Teşkilatından oluşmaktadır. Kurul, BDDK'nın karar organıdır. Kurumun en üst yöneticisi olan Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur. Başkanlık Teşkilatı; Başkan, üç Başkan Yardımcısı ve hizmet birimlerinden oluşmaktadır. BDDK hizmet birimleri, ana hizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimleri olarak sınıflandırılmış daire başkanlıklarından oluşmaktadır.

2.3.1 Kurulun Görev ve Yetkileri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurul; biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere yedi üyeden oluşmaktadır. Kurul Başkanı Kurumun da başkanıdır. Kurul üyeleri, yüksek öğrenim sonrası en az on yıl deneyim sahibi veya belirli öğrenim dallarında en az on yıl öğretim üyeliği yapan kişiler arasından Bakanlar Kurulunca atanmaktadır. Kurul üyelerinden en az birinin hukuk fakültesi mezunu, birinin ise Kurumda başkan yardımcısı, ana hizmet birimi yöneticisi veya meslek personeli olarak çalışmış olması şarttır. Bakanlar Kurulu, üyelerden birini başkan, birini de ikinci başkan olarak görevlendirir. Bakanlar Kurulunun atama kararı Resmi Gazete'de yayımlanır. Kurul Başkan ve üyelerinin görev süresi altı yıldır. Süreleri biten başkan ve üyeler yeniden atanamazlar. Başkanlığın ve üyeliğin herhangi bir sebeple boşalması halinde, boşalan yere bir ay içinde atama yapılır. Bu şekilde atananlar, bir defalığına tekrar atanabilir. Kurul Başkan ve üyelerinin görev süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. (BDDK, BDDK'nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 9)

Kurulun görev ve yetkileri aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır:

- a)Düzenlemek ve denetlemekle görevli olduğu sektör veya alanla ilgili uluslararası ilke ve standartlarla uyumlu ikincil düzenlemeleri yapmak ve kararlar almak,
- b)Kurumun stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak,
- c)Kurumun stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak,

- d)Kurumun performansını ve malî durumunu gösteren raporları onaylamak,
- e)Başkanın önerisi üzerine, başkan yardımcıları ve daire başkanlarını atamak,
- f)İkinci Başkanın da bulunmadığı hallerde Kuruma ve Kurul görüşmelerine başkanlık edecek üyeyi seçmek,
- g)Taşınmaz alımı, satımı, kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak,
- h)Kanun ve ilgili diğer mevzuat uyarınca Kanun kapsamındaki kuruluşların mensupları hakkında adlî ceza uygulanması için suç duyurusunda bulunulmasına ve/veya bu kuruluşlar hakkında Kanunda öngörülen idarî para cezalarının uygulanmasına karar vermek,
- i)Kanunun ekinde yer alan (I) sayılı cetveldeki toplam kadro sayısı geçilmemek ve unvan değişikliklerinde meslek personeli dışında kalan Kurum personelinin unvan değişikliklerinin 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararname eki cetvellerde yer alan kadro unvanlarıyla sınırlı olmak üzere, kadro unvan ve derecelerinin değiştirilmesi ile kadroların kullanılmasına ilişkin esas ve usûlleri belirlemek,
- j)Kurumun kadro karşılığı sözleşmeli personelinin ücretleri, diğer malî ve sosyal hakları ile Kurum personeline verilecek fazla mesai ücreti ve performansa dayalı ödüle ilişkin usûl ve esasları belirlemek,
- k)Kurum içi denetim ve soruşturma işlemlerini yürütecek hizmet birimini veya personeli belirlemek,
- l)Kanunla ve ilgili mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak, ile görevli ve yetkilidir.

2.4 BDDK Teşkilat Yönetimi

Kurum Başkanına, başkanlığa ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere Kurul kararıyla üç başkan yardımcısı atanır. Başkan yardımcılarının, yüksek öğrenim sonrası en az on yıl deneyim sahibi olması veya belirli öğrenim dallarında en az on yıl öğretim üyeliği yapmış olması gereklidir. Başkan yardımcıları gerektiğinde sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla görev ve yetkilerinden bir kısmını alt kademelere devredebilir.

2.4.1 Başkanlık Teşkilatı

Başkanlık, Başkan, Başkan yardımcıları, Başkanlık müşavirleri ve hizmet birimlerinden oluşur. Kurumun en üst yöneticisi olan Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur.

Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- a)Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek, toplantıları idare etmek.
- b)Kurul kararlarının gereğinin yerine getirilmesini temin etmek ve uygulanmasını izlemek.
- c)Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak.
- d)Kurulun belirlediği stratejilere, amaç ve hedeflere uygun olarak Kurumun ilgili birimlerince hazırlanacak yıllık bütçeyi ve malî tabloları Kurula sunmak.
- e)Hizmet birimlerinin, verimli ve uyumlu bir biçimde çalışmasının en üst düzeyde organizasyonunu ve koordinasyonunu sağlamak, hizmet birimleri arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.
- f)Kurumun ilgili birimlerince hazırlanacak yıllık faaliyet raporlarını Kurula sunmak.
- g)Kurumun faaliyet gösterdiği alanda strateji, politikalar ve ilgili mevzuat ile Kurumun ve çalışanların performans ölçütleri hakkında değerlendirme yapmak.
- h)Kurumun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek.
- i)Kurul tarafından atanması öngörülenler dışındaki Kurum personelini atamak.
- j)Atamaya yetkili olduğu personelin görev ve yetki alanı ile hizmet birimlerini ve görev yerini belirlemek.
- k)Kurumun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.
- l)Kurumca yapılacak yerinde denetimlerde bankalar yeminli murakıp ve yardımcıları, bankacılık uzmanı ve yardımcıları, bilişim uzmanı ve yardımcıları, hukuk uzmanı ve yardımcıları arasından uygun göreceği denetim ekiplerini görevlendirmek.

m)Gerekli gördüğünde, özellik arz eden konularda inceleme yapılması için bağımsız denetim kuruluşlarını görevlendirmek.

n)Gerekli görülmesi halinde, Kurumun hizmet birimlerine bu Yönetmeliğin beşinci bölümünde belirtilen görevler dışında Kurumun görevleriyle ilgili ilave görevler vermek.

o)İzin, hastalık, yurt içi veya yurt dışı görevlendirmeler nedeniyle görevde bulunamadığı hâllerde ya da görevden alınma durumunda Başkan yardımcılarına ve daire başkanlıklarına üç ayı geçmemek üzere vekaleten görevlendirme yapmak.

p)Kurum personelinin görevi esnasında veya görevi nedeniyle işledikleri suçlar ile ilgili soruşturma izni verilip verilmemesine karar vermek.

2.4.2 Başkana Vekalet

Başkanın izin, hastalık, yurt içi veya yurt dışı görevlendirme ve görevde bulunmadığı diğer hâller ile görevden alınması durumunda İkinci Başkan, onun da bulunmadığı hâllerde Kurul tarafından belirlenecek bir üye Başkana vekâlet eder.

2.4.3 Başkan Yardımcıları

Başkana başkanlığa ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere Kurul kararı ile üç başkan yardımcısı atanır.

Başkan yardımcılarının sorumlu olacakları hizmet birimleri, meslekî deneyimleri de dikkate alınarak Başkanca belirlenir. Başkan yardımcılarında biri, yerinde denetim ve gözetimle görevli birimlerden sorumlu olur.

Başkan yardımcıları, Başkanca verilen görevleri yapmak, talimatları yerine getirmek, yönetim kademeleri ve ilgili hizmet birimleri arasında uyum ve işbirliğini sağlamakla yükümlüdür.

Başkan yardımcıları, Kanun ve ilgili diğer mevzuat ve Kurul kararları ile kendilerine bağlı birimlere verilmiş görevlerin yerine getirilmesini sağlamakla görevlidir.

2.4.4 Başkanlık Müşavirleri

Gerekli görülen hallerde danışmanlık hizmeti alınmak ve Başkan tarafından verilecek diğer görevleri yapmak üzere; hukuk, basın ve halkla ilişkiler, yönetim ve finans gibi

alanlarda sayısı beşi geçmemek üzere Başkanca müşavir görevlendirilebilir. Müşavir olarak atananların, bankacılık, finans, bilişim, hukuk, basın ve halkla ilişkiler ile yönetim alanlarında en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olması ya da bankalar yeminli murakıbyı veya bankacılık uzmanı, bilişim uzmanı, hukuk uzmanı unvanı veya yetkisine sahip olup on yıllık tecrübeyi haiz olması ya da en az doktora derecesinde akademik unvana sahip olması gerekir.

2.4.5 Daire Başkanları

Daire başkanları, Başkanın önerisi üzerine Kurulca atanır.

Daire başkanlarının, Kanunun 84 üncü maddesinde belirtilen nitelikleri taşımaları şarttır. Ancak, düzenleme, denetim ve uygulama daire başkanlıklarına bankalar yeminli murakıpları veya bankacılık uzmanları arasından atama yapılır.

Daire başkanı, kendi biriminin genel yönetimi ve temsilinden sorumlu olup, biriminin yıllık çalışma programını, bütçe önerisini, çalışma esaslarını ve raporunu hazırlayıp, bir üst mercie sunmakla yükümlüdür.

Daire başkanı, görevli olduğu daireye, Kanun ve ilgili diğeri mevzuat ve Kurul kararları ile verilmiş görevleri yapmak, birim personeli arasında uyum ve işbirliğini sağlamak ve bağılı olduğu merciin talimatlarını yerine getirmekle görevlidir.

Meslek personeli arasından atanan daire başkanları bu Yönetmeliğin uygulanmasında meslek personeli sayılır.

2.4.6 Kurumun Hizmet Birimleri

Kurumun hizmet birimleri, daire başkanlıkları şeklinde teşkilatlanmış anahizmet, danışma ve yardımcı hizmet birimlerinden oluşur. Ancak, daire başkanlıklarının sayısı onu geçemez.

Hizmet birimleri, bu Kanunda belirtilen faaliyet alanı, görev ve fonksiyonlara uygun olarak Kurumun teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan yönetmelikle belirlenir.

Ana hizmet birimi olarak Denetim Daire Başkanlığı, Düzenleme Daire Başkanlığı, Uygulama Daire Başkanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı ve Bilgi Yönetimi Daire Başkanlığı kurulur. Hukuk, basın ve halkla ilişkiler, yönetim ve finans gibi

alanlarda ihtiyaca göre sayıları toplam beşi geçmemek üzere Başkanlık müşaviri görevlendirilebilir.

İnsan kaynakları ve eğitim, idarî ve malî işler ve benzeri faaliyetleri yürütmek üzere Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı kurulur. Bu daire başkanlığında biri Kurulun özel büro hizmetlerinde kullanılmak üzere en çok dört adet müdürlük kurulabilir.

Danışma birimi olarak da Hukuk İşleri Daire Başkanlığı kurulur. Kurum, düzenlemekle görevli olduğu alanın yoğun olduğu illerde olmak ve sayısı üçü geçmemek kaydıyla Bakanlar Kurulu kararıyla yurt içi temsilcilik açabilir. (BDDK, BDDK'nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 13)

2.5 BDDK'nın Misyonu ve Vizyonu

BDDK'nın misyonu; finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak, finansal sisteme rekabet gücü kazandırıcı ortamı hazırlamak, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak, denetime tabi kuruluşların piyasa disiplini içerisinde, sağlıklı, düzenli ve emin bir şekilde çalışmasına yönelik gerekli tedbirleri almaktır.

BDDK'nın vizyonu; finansal piyasalarda iyi düzenleme ve etkili denetimi, etkin risk yönetimini, uluslararası ölçekte rekabetçiliği ve etkinliği, Avrupa Birliğine yönelişi, yenilikçiliği, profesyonelliği ve mükemmelliği esas alan, güven duyulan ve organizasyonel uyumluluğa sahip dünya standartlarında bir idari otorite olmaktır. (BDDK, Nisan 2010, 15)

2.5.1 Kurumun Görev ve Sorumlulukları

5411 sayılı Bankacılık Kanununda BDDK'nın görevleri, Kanun ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetkiler çerçevesinde finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, mali sektörün gelişmesi, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına yönelik olarak aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir: (BDDK, Nisan 2010, 16)

a) Tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her

türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamak,

b)Bankalar ve finansal holding şirketleri ile diğer kanunlarda ve ilgili mevzuatta yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin; kuruluş ve faaliyetlerini, yönetim ve teşkilat yapısını, birleşme, bölünme, hisse değişimini ve tasfiyelerini düzenlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek,

c)Bağımsız denetim, değerlendirme, derecelendirme ve destek hizmeti vermek üzere yetkilendirilecek kuruluşların Kurulca belirlenecek usûl ve esaslara uygun olarak faaliyetlerini yürütmelerini sağlamak,

d)Yurt içi ve yurt dışı muadil kurumların katıldığı uluslararası malî, iktisadî ve meslekî teşekküllere üye olmak, görev alanına giren hususlarda yabancı ülkelerin yetkili mercileri ile mutabakat zaptı imzalamak,

e)Finansal hizmetler sektörünün geliştirilmesine yönelik stratejiler belirlemek,

f)Kanunun 99 uncu maddesi uyarınca oluşturulacak Finansal Sektör Komisyonunun sekreteryaya hizmetlerini yürütmek,

g)Kanunun 100 üncü maddesi uyarınca oluşturulacak Eşgüdüm Komitesinin sekreteryaya hizmetlerini yürütmek,

h)Görevleri ile ilgili konularda bakanlıklar dahil ilgili resmî ve özel kuruluşlar ile kişilerden gizli dahi olsa her türlü bilgi ve belgeyi görevlendireceği personel vasıtasıyla veya yazışma yapmak suretiyle istemek ya da yerinde görmek,

i)Görev alanına giren konularda araştırma yapmak ve kamunun bilgi sahibi olmasını sağlamak amacıyla Kurumca ya da Kurum dışında yapılan araştırmalardan uygun görüleceklerin yayınına yönelik faaliyetlerde bulunmak,

j)Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak, ile görevli ve yetkilidir.

2.5.2 BDDK'nın Amaç ve Öncelikleri

Kurumun temel amacı, finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasıdır. Diğer yandan, Kurum misyonunun yerine getirilmesi için atılacak adımları belirleyen, belirsizlikleri ortadan kaldırmayı ve yol gösterici nitelikte olmayı

hedefleyen, orta vadeli ve geleceğe dönük bakış açısı sunan “BDDK Stratejik Plan (2006-2008)” çerçevesinde beş adet amaç belirlenmiştir:

1. Güvenli, İstikrarlı, Etkin ve Rekabetçi Bir Finansal Piyasa

- Rekabetçi ölçeğe ulaşmış, kaynakları yatırıma yönlendirecek araç çeşitliliğine ve mali derinliğe sahip, uluslararası standartlarda düzenlenen, denetlenen ve aracılık maliyetlerinin asgariye indirildiği bir mali sektörün geliştirilmesi
- Türev ürünlerin risk yönetiminde kullanımının teşvik edilmesi, ayrıca bu ürünlere ilişkin risk algılamasının artırılması
- Bankalarda risk yönetimi ve kurumsal yönetim uygulamalarının iyileştirilmesi
- Yurtiçi ve yurtdışı denetim otoriteleri ile işbirliği ve bilgi paylaşımının artırılması
- Finansal kuruluşların ve piyasaların önündeki rekabet engellerinin kaldırılması, aracılık maliyetlerinin asgariye indirilmesi

2. Kuruluşlar ve meslek grupları arasındaki diyalog ve işbirliğinin artırılması yoluyla finansal piyasalardaki bütünleşmenin artırılması
Etkili ve Etkin Denetim Sistemi

- Risk odaklı denetimin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması
- Konsolide denetime yönelik uygulamaların iyileştirilmesi
- Finansal holdinglerin denetimine yönelik AB mevzuatına uyum sağlanması
- CRD / Basel 2’ye yönelik hazırlık çalışmalarının tamamlanması ve uygulamaya geçiş ile finansal sistemde kredi ve kurumsal yönetim derecelendirme sisteminin tesis edilmesi.

3. Esnek Düzenleyici Çerçeve

- Risk yönetiminin, Kurum denetimine tabi tüm finansal kuruluşlarda uygulanmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması

4. Müşteri Haklarına Yönelik Şeffaf, Adil ve Teşvik Edici Uygulamalar

- Müşterilerin bilinçlendirilmesi, hak ve menfaatlerinin gözetilmesi, koruyucu uygulamaların geliştirilmesi

5. Yeterli ve Etkili Kurumsal Yönetim

Kurum Stratejik Planının tüm unsurları ile hayata geçirilmesiyle BDDK'nın kurumsal kapasitesinin artırılması (BDDK, Nisan 2010, 17)

2.5.3 BDDK'nın Faaliyetleri

BDDK, düzenleme ve denetleme faaliyetleri kurumun bankacılık sistemi üzerindeki faaliyetlerini uygulama

2.5.3.1 Düzenleme Faaliyetleri

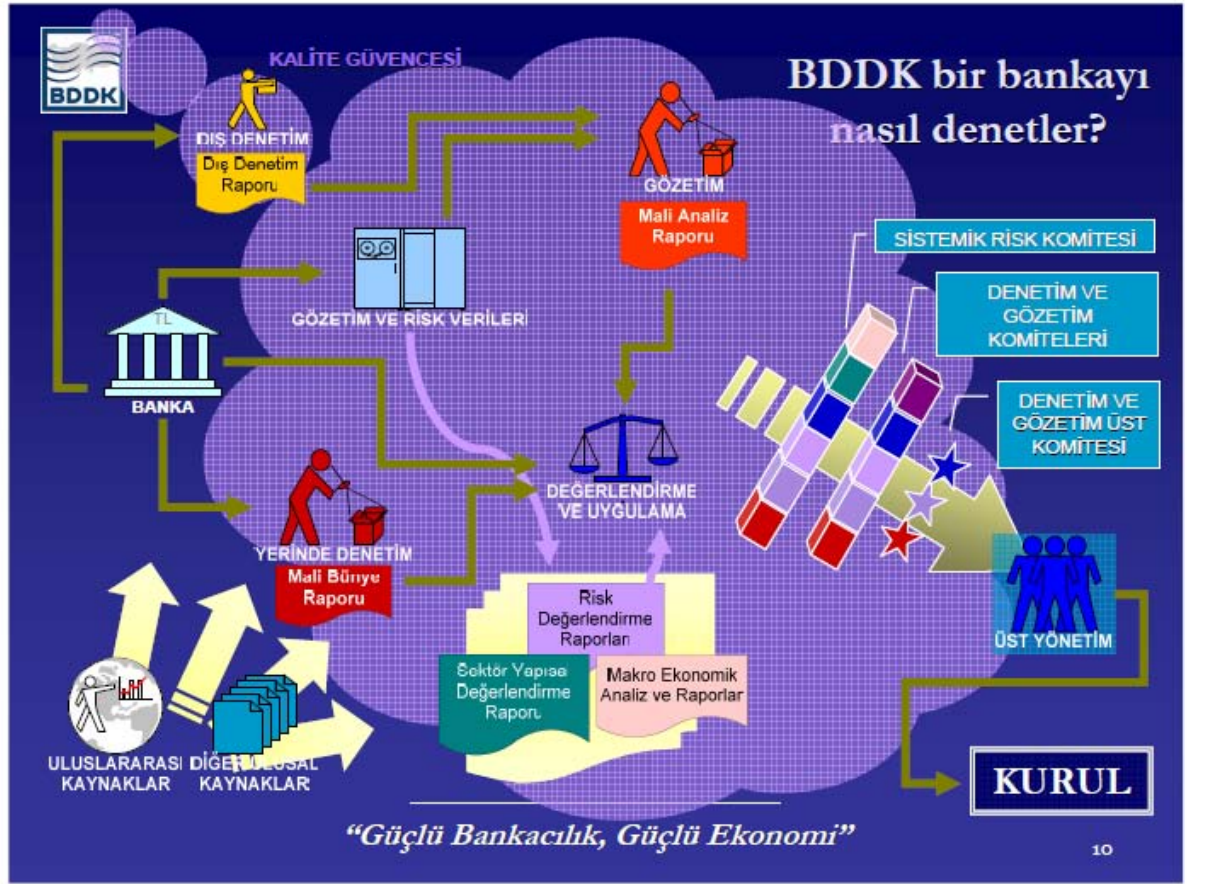
5411 sayılı Kanunun 93 üncü maddesinde Kurumun, bu Kanun ve ilgili diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde kendisine verilen yetkilerini, Kurulca tesis edilecek düzenleyici işlemler veya alınacak özel nitelikli kararlar ile kullanacağı ve Kurul kararıyla bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikler ve tebliğler çıkarmaya yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır. Düzenleme faaliyetlerinin temel amaçlarından biri ulusal düzenlemelerin, Avrupa Birliği Direktifleri, Basel-II ve Uluslararası Muhasebe Standartları başta olmak üzere uluslararası standart ve en iyi uygulamalarla uyumlulaştırılmasıdır. Düzenleme fonksiyonu çerçevesinde, bankacılığa ilişkin yönetmelik ve tebliğlerin hazırlanması, uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda mevzuatta değişiklik yapılması ve bahse konu düzenlemelere ilişkin oluşabilecek tereddütler hakkında görüş verilmesi faaliyetleri yürütülmektedir.

2.5.3.2 Denetim Faaliyetleri

BDDK'nın denetimine tabi kuruluşlarca yürütülen faaliyetlerin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile diğer Kanunlarda yer alan ilgili hükümlere uygunluğunun sağlanması ve söz konusu kuruluşların finansal durumlarının belirlenmesi amacıyla yürütülmektedir. Denetim faaliyetleri, yerinde denetim ve gözetim olmak üzere birbirini tamamlayan iki temel süreçten oluşmaktadır. BDDK, denetim faaliyetlerinde etkinliğin, sürekliliğin, yeterliliğin ve denetim kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması amacıyla Risk Odaklı Denetim yaklaşımını benimsemiştir. Risk Odaklı Denetim Yaklaşımı, denetimin şeklinin, kapsamının, zamanının, yoğunluğunun, denetim kaynaklarının tahsisinin ve denetim faaliyetlerinin, her bir bankanın risk profili ile iç denetim ve risk yönetim sistemlerinin mevcudiyeti ve

bunların yeterliliği baz alınarak şekillendirilmesini ifade etmektedir. Yerinde denetimler, bankalar yeminli murakıpları, bankacılık uzmanları, bilişim uzmanları ve hukuk uzmanlarından oluşan denetim ekipleri tarafından yerine getirilmektedir. Diğer taraftan, bankaların bilgi yönetim sistemlerine yönelik ayrı denetimler de gerçekleştirilmektedir (BDDK, Nisan 2010, 20).

2.5.3.3 BDDK Bir Bankayı Nasıl Denetler?

(Kaynak: BDDK, BDDK ve Faaliyetleri Hakkında Genel Bilgilendirme, 10)

Bankanın mali performansının bozulması, mevduat sahiplerinin haklarının ve mali sistemin güven ve istikrarının tehlikeye düşmesi nedeniyle, hakim ortakların bankayı zarara uğratmaları banka kaynaklarını doğrudan ve dolaylı olarak kendi lehlerine kullanmaları nedeniyle BDDK tarafından bir bankaya el konulmaktadır. BDDK'nın bir bankaya el koyabilmesi için en az beş üyenin aynı yönde oy kullanması gerekmektedir.

Bir bankaya zamanında el konulmazsa öncelikle bankanın zararları artacağından banka yükümlülüklerini yerine getiremez, faiz oranları üzerinde baskı oluşur, döviz kuru istikrarı bozulur, ödemeler sistemi olumsuz etkilenir, mali sisteme güven zayıflar, sorun tüm mali sisteme yansır, el koyma maliyetini aşan bir kamusal maliyet oluşur. Dolayısı ile bankalardaki sorunlara müdahale edilmezse öncelikle;

- Mevduat sahipleri
- Küçük hissedarlar
- Yerli ve yabancı diğer alacaklılar

Sonraki aşamalarda;

- Mali sistemdeki diğer kurumlar
- Reel sektör
- Ve en nihayetinde “tüm ekonomi” risk altında kalır.

2.5.3.4 Yetkilendirme ve Uygulama Faaliyetleri

Bankalar ve bankadışı mali kurumların kuruluş ve faaliyette bulunma izinleri için Kuruma başvurması zorunludur. Yapılan başvurulardan durumu uygun bulunanlara gerekli izinler verilir. Diğer taraftan, birleşme, bölünme, hisse devri, şube ve temsilcilik açılması, üst yönetime yapılacak atamalar ve faaliyet konularının genişletilmesi gibi hususlar da Bankacılık Kanunu hükümleri gereği Kurumun iznine bağlanmıştır. Ayrıca, yapılan denetimler sonucu gerekli görülmesi halinde Kurum uygun göreceği tedbirleri almasını ilgili kuruluştan isteme yetkisine sahiptir. Bu tür uygulama faaliyetlerinin, ilgili kuruluşun işlem, eylem ve uygulamalarında Bankacılık Kanunu ve ilgili diğer mevzuat hükümlerine aykırılık tespit edilmesi halinde özel bir önemi bulunmaktadır.

2.5.3.5 Araştırma ve Strateji Geliştirme Faaliyetleri

BDDK'nın temel stratejik hedef ve öncelikleri Kurum Stratejik Planında yer almaktadır. Kurumun strateji geliştirme faaliyetlerinin iki boyutu bulunmaktadır. İlk boyut, Kurumun denetimine tabi kuruluşlara yönelik hedeflerinin ortaya konulduğu sektörel boyuttur. İkincisi, kurumsal kapasite ve etkinliğin artırılmasına yönelik

olarak kalite yönetimi ve performans değerlendirme sisteminin tesisi gibi hedefleri de içeren kurumsal boyuttur. Sektörel stratejilerin geliştirilmesinde BDDK diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile görüş alışverişi ve işbirliğinde bulunmaktadır. Bu kapsamda, finansal piyasalardaki güven ve istikrar ile gelişmeyi temin etmek üzere, bilgi teatisini, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, ortak politika önerilerinde bulunmak ve finans sektörünün geleceğini ilgilendiren konulara ilişkin görüş bildirmek üzere Kurum, TCMB, Hazine Müsteşarlığı, SPK, TMSF ve Rekabet Kurumundan temsilcilerin katılımıyla Finansal Sektör Komisyonu oluşturulmuştur. BDDK çeşitli konularda araştırma ve analiz faaliyetleri yürütmekte, araştırma raporları ve bilgi notları ile çeşitli raporlar yayımlamakta, seminer ve konferanslar düzenlemektedir. Ayrıca, küresel ekonomik ve finansal gelişmeler izlenmekte ve bu değerlendirme ve analizler üçer ayda bir raporlanarak kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

2.5.3.6 Bilgi Yönetimi Faaliyetleri

Denetim ve uygulama faaliyetleri yürütülürken denetlenen kuruluşlardan alınan çok çeşitli ve fazla sayıda veri kullanılmaktadır. Günlük, aylık, üç aylık ve yıllık verilerin bulunduğu veritabanları geliştirilen raporlama sistemleri, analiz araçları ve çeşitli bilgi teknolojileri uygulamaları ile yönetilmektedir. Ayrıca web uygulamaları (internet, intranet), ağ sistemleri ve bilgi teknolojileri güvenliğinin sağlanması diğer önemli faaliyetler arasında yer almaktadır.

2.5.3.7 Hukuk İşleri

BDDK ile ilgili işlemlere ilişkin olarak BDDK tarafından veya BDDK'ya karşı davalar açılabilmektedir. Bu nedenle hukuk işleri BDDK faaliyetlerinin ayrılmaz parçalarından biridir. Bunlara ilaveten, BDDK tüketici şikayetlerinin alınması ve çözülmesi konularında da faaliyetlerde bulunmaktadır.

2.5.3.8 Dış İlişkiler

BDDK; Hazine Müsteşarlığı, TCMB, DPT, SPK, TMSF gibi kamu kuruluşlarıyla koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasına ve para, kredi ve bankacılık politikalarının

belirlenmesine ilişkin görüş ve bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak, BDDK'nın diğer ülke otoriteleri, çok uluslu kuruluşlar ve diğer uluslararası ve yabancı kuruluşlarla güçlü ilişkileri bulunmaktadır.

2.5.4 Düzenlemeler

A. Kanunlar

- 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
- 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu

B. Temel Düzenlemeler

B.1. Bankaların Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Düzenlemeler

- Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik
- Bankaların Birleşme, Devir, Bölünme ve Hisse Değişimi Hakkında Yönetmelik
- Bankaların İradi Tasfiyeleri Hakkında Yönetmelik

B.2. Kurumsal Yönetime İlişkin Düzenlemeler

- Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik
- Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik
- Bankaların Üst Yönetimine Atanacakların Bildirimi, Yemin ve Mal Beyanında Bulunulması ve Karar Defterlerinin Tutulmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

B.3. Koruyucu Düzenlemeler

- Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik
- Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik
- Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik
- Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik
- Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Özkaynak Standart Oranının Bankalarca Konsolide ve Konsolide Olmayan Bazda Hesaplanması ve Uygulanması Hakkında Yönetmelik

- Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Bankalar ve Konsolide Denetime Tabi Kuruluşlarca Yapılabilecek Bağış ve Yardımlara İlişkin Yönetmelik
- Bankaların Kıymetli Maden Alım Satımına ve Alacaklarından Dolayı Edindikleri Emtia ve Gayrimenkullerin Elden Çıkarılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

B.4. Finansal Raporlamaya İlişkin Düzenlemeler

- Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Bankalarca Yıllık Faaliyet Raporunun Hazırlanmasına ve Yayımlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

B.5. Banka Dışı Mali Kuruluşlara İlişkin Düzenlemeler

- Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
- Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
- Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik
- Bankaların Destek Hizmeti Almalarına ve Bu Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesine İlişkin Yönetmelik
- Finansal Holding Şirketleri Hakkında Yönetmelik
- Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik

B.6. Mevduata İlişkin Düzenlemeler

- Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

B.7. Bilgi Sistemlerine İlişkin Düzenlemeler

- Bankalarda Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Bilgi Sistemleri Denetimi Hakkında Yönetmelik

B.8. Kartlara İlişkin Düzenlemeler

- Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik

C. Tebliğler

C.1. Sermaye Yeterliliğine İlişkin Tebliğler

- Opsiyonlardan Kaynaklı Piyasa Riski İçin Sermaye Yükümlülüğü Hesaplanmasına İlişkin Tebliğ
- Risk Ölçüm Modelleri İle Piyasa Riskinin Hesaplanmasına ve Risk Ölçüm Modellerinin Değerlendirilmesine İlişkin Tebliğler
- Kredi Türevlerinin Standart Metoda Göre Sermaye Yeterliliği Standart Oranı Hesaplamasında Dikkate Alınmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- Yapısal Pozisyona İlişkin Tebliğ

C.2. Finansal Raporlamaya İlişkin Tebliğler

- Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ
- Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ
- Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ
- Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliğ
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Alacakları için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ

C.3. Bilgi Teknolojilerine İlişkin Tebliğler

- Bankalarda Bilgi Sistemleri Yönetiminde Esas Alınacak İlkeler İlişkin Tebliğ
- Bankalarda Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Bilgi Sistemleri Denetimine İlişkin Rapor Formatı Hakkında Tebliğ

C.4. Diğer Tebliğler

- Türkiye'de Açılan Temsilciliklerin Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ
- Bankacılık Veri Transfer Sistemi Kapsamında Yapılan Raporlamalarda Uygulanacak İdari Para Cezalarına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Tebliğ

(BDDK, Nisan 2010, 26)

2.5.5 Uluslararası İlişkiler

BDDK tarafından yürütülen uluslararası ilişkilere yönelik faaliyetlerin dört boyutu bulunmaktadır. BDDK, aday ülke olarak Avrupa Birliği ile, çok uluslu kuruluşlar ve diğer uluslararası kuruluşlarla ve konsolide denetime ilişkin yabancı denetim otoriteleri ile yakın işbirliği içinde bulunmaktadır. Avrupa Birliğine (AB) aday ülke konumunda olan Türkiye, ulusal düzenlemelerin AB mevzuatı ile uyumlaştırılması ve düzenlemelerin uygulanmasına yönelik idari kapasitenin artırılmasına ilişkin çalışmalar yürütmektedir. BDDK, bankacılık sektörüne ilişkin gelişmeleri tartışmak ve ilgili kesimleri bilgilendirmek amacıyla derecelendirme kuruluşları, Türkiye’de yatırımı bulunan bankalar, potansiyel yabancı yatırımcılar ve ülke analistleri ile görüşmeler yapmaktadır. Konsolide denetimin etkinliğinin artırılması amacıyla BDDK yabancı ülke denetim otoriteleri ile yakın işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu çerçevede, düzenlemelerin ve politikaların tutarlılığının sağlanması için BDDK yabancı ülke denetim otoriteleriyle ikili işbirliği anlaşmaları imzalamaktadır. Nisan 2010 tarihine kadar imzalanan ikili işbirliği anlaşmalarına aşağıdaki tablo 12’de yer verilmektedir.

Tablo 12. İkili İşbirliği Tablosu

ÜLKE	KURUM	TARİH
KKTC	KKTC Merkez Bankası	17.09.2001
Arnavutluk	Arnavutluk Merkez Bankası	19.10.2001
Romanya	Romanya Merkez Bankası	19.02.2002
Bahreyn	Bahreyn Merkez Bankası	30.07.2002
Endonezya	Endonezya Merkez Bankası	11.12.2002
Kazakistan	Kazakistan Merkez Bankası	22.05.2003
Pakistan	Pakistan Merkez Bankası	20.01.2004
Malta	Malta Merkez Bankası	10.12.2004
Yunanistan	Yunanistan Merkez Bankası	28.01.2005

Kırgızistan	Kırgızistan Merkez Bankası	17.05.2005
Azerbaycan	Azerbaycan Merkez Bankası	14.06.2005
Bulgaristan	Bulgaristan Merkez Bankası	13.09.2005
Çin	Çin Merkez Bankası	11.07.2006
Dubai	Dubai Merkez Bankası	23.08.2007
Gürcistan	Gürcistan Merkez Bankası	02.11.2007
Kosova	Kosova Merkez Bankası	12.05.2008
Birleşik Arap Emirlikleri	BAE Merkez Bankası	17.02.2009
Luxemburg	Luxemburg Finansal Sektör Koms.	13.03.2009
Lübnan	Lübnan Bankacılık Kontrol Koms.	10.06.2009
Bosna Hersek	Bosna Hersek Bankacılık Kurum	12.06.2009
Ukrayna	Ukrayna Merkez Bankası	19.02.2010

Kaynak:BDDK – BDDK’nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 28

Bunlara ilave olarak Belçika, Makedonya, Hollanda, Almanya, Rusya, Suudi Arabistan, Fransa, İngiltere, İrlanda ve İtalya denetim otoriteleriyle ikili işbirliği anlaşması imzalanmasına yönelik görüşmeler devam etmektedir.

BDDK’nın Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Finansal Eylem Görev Gücü (FATF) gibi çok uluslu kuruluşlarla güçlü ilişkileri bulunmaktadır. BDDK, bankalarda etkin risk yönetimi ve piyasa disiplininin güçlendirilmesi, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğinin artırılması için çalışmalar yürüten Basel Bankacılık Denetim Komitesine (BCBS) Mayıs 2009 tarihinde üye olmuştur.

2.5.6 BDDK’nın İstatiki Veri Kaynakları

BDDK denetim kapsamındaki kuruluşlara yönelik çok kapsamlı ve detaylı bilgi ve veriler yayımlamaktadır. Söz konusu veriler günlük, haftalık, aylık ve üçer aylık sürelerle yayımlanan raporlar ve Kurumumuz internet sitesindeki interaktif uygulamalar yoluyla kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Temel istatistiki raporlara ilişkin özet bilgiler aşağıda sunulmaktadır. Söz konusu yayınların tümü BDDK’nın resmi internet sitesinde de yer almaktadır. (İnteraktif) Aylık Bülten: Aylık Bülten, bankacılık sektörüne ilişkin kapsamlı istatistiki bilgiler içeren bir rapordur. Bülten,

toplulaştırılmış bilanço ve gelir tablosu büyüklükleri ile kredi, mevduat ve menkul kıymetler gibi çeşitli bilanço kalemleri ve likidite, sermaye yeterliliği ve diğer bazı finansal rasyolara ilişkin detaylı bilgiler içermektedir. Aylık Bülten aynı zamanda interaktif formatta da hizmete sunulmaktadır. İnteraktif Haftalık Bülten (e-bülten): Çeşitli bilanço kalemlerine ilişkin karşılaştırmalı veri derleme imkanı tanıyan e-bülten haftalık olarak güncellenmektedir. Bültende Kurul Kararlarına da yer verilmektedir. Günlük Ekonomik Rapor ve Günlük Bankacılık Sektörü Raporu: Günlük olarak güncellenen bu iki raporda, seçilmiş ekonomik ve finansal değişkenler ile bankacılık sektörüne ilişkin çeşitli varlık ve yükümlölük kalemlerine ve finansal rasyolara yer verilmektedir.

a) Finansal Türkiye Haritası (FİNTÜRK)

FİNTÜRK çeşitli finansal göstergeler ağısından iller bazında renklendirilmiş Türkiye haritası çıkaran inter aktif bir uygulamadır.

b) Bağımsız Denetim Raporları

BDDK, denetim kapsamındaki kuruluşların bağımsız denetim raporlarını yayınlamaktadır. Bu raporlar, denetlenen kuruluşların finansal yapılarına ilişkin bağımsız denetçilerin görüş ve değerlendirmelerini içermektedir.

c) Kredi Kartı Bilgileri

BDDK, banka müşterilerinin çeşitli bankaların kredi kartı uygulamaları arasında sağlıklı karşılaştırmalar yapabilmelerini sağlamak amacıyla, aylık dönemler itibariyle kredi kartı faiz ve komisyonları ile söz konusu faiz ve komisyonların nasıl hesaplandığına ilişkin örnekleri yayınlamaktadır.

d) Bankacılık Sektörü Yönetici Kesimi Beklenti Anketi

Üçer aylık dönemlerde yayımlanan bu rapor, seçilmiş ekonomik ve finansal değişkenlere ilişkin bankacılık sektörü yönetici kesiminin beklentilerini içermektedir.

e) İnternet Sitesi Erişim İstatistikleri

Aylık olarak yayımlanan bu rapor, ziyaretçi sayısı ve en çok indirilen dokümanlar başta olmak üzere BDDK'nın internet sitesine erişim istatistiklerini içermektedir.

f) Faktoring, Finansal Kiralama ve Finansman Şirketlerine Ait Bilanço ve Kar-Zarar Tabloları

Üçer aylık dönemler itibariyle yayımlanan bu raporda, banka dışı mali kurumların bilanço ve kar-zarar tablolarına ilişkin veriler ile seçilmiş bazı sektörel büyüklüklere yer verilmektedir.

2.5.7 Kurumun İşleyişi

Bankalara ilişkin mevzuat düzenlemelerini yapmak ve onları denetlemekle sorumlu bağımsız kurul. BDDK tasarruf sahiplerinin haklarını korumak, bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını sağlamak ve kredi sistemini etkin bir şekilde çalıştırmak için kurulmuş; karar organı 7 kişilik bir kuruldan oluşan, kurulun başkanı kurumun da başkanı olan idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu tüzel kişisidir.

Bu kurum bankacılık kesiminin siyasetten tümüyle bağımsız bir düzenleyici otoritenin gözetim ve denetimi altına alınması amacıyla kurulmuştur. 2000 yılında faaliyete geçen bu kurum 7 kişilik bir kurulun yönetimi altında yürütme ve denetleme birimlerinden oluşmaktadır. Bankaların denetimine yetkili olan Bankalar Yeminli Murakıplar Kurulu bu kurumun bünyesinde bulunmakta ve bankaların yerinden denetimini yapmaktadır. Mali bünyesi zayıflamış bulunan bankalara devlet adına el konulması gerektiğinde BDDK gerekli kararı almakta ve bankanın yönetimini devralarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devretmektedir. (TMSF, tasarruf mevduatının sigorta edilmesi, BDDK tarafından kendisine devredilen bankaların yeniden yapılandırılması, bu bankaların üçüncü kişilere devredilmesi ve bankacılık yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bankaların tasfiyesi ile görevlidir. TMSF'nin karar organı, Fon Yönetim Kuruludur. TMSF, BDDK tarafından idare ve temsil olunmaktadır) .

Bankaların kurulması, şube açması, mali bünyesinin zayıfladığından TMSF (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu)'na alınması, satılması, tasfiyesi vb. hep bu kurumun görev ve yetkileri arasında bulunmaktadır. Kurumun görevleri arasında en önemli konular, bankalara ilişkin düzenlemelerin yapılması ve bankaların bu düzenlemelere uygun faaliyette bulunmasının denetlenmesidir.

2.6 BDDK'nın Rolü

BDDK'nın misyonu bankaların ve özel finans kurumlarının, piyasa disiplini içerisinde, sağlıklı, etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıda işleyişi için uygun ortamı yaratmak ve bu sayede ülkenin uzun vadeli ekonomik büyümesine ve istikrarına katkıda bulunmaktır.

2.7 BDDK ve Türk Bankacılık Sektörü

Tasarrufların yatırıma dönüşmesinde kilit rol üstlenen Türk finans sektörü son yıllarda önemli bir büyüme performansı sergilemiştir. Aralık 2009 itibarıyla finans sektöründe toplam aktifler (TC Merkez Bankası aktifleri dahil) 1.027 milyar TL'ye ve oran olarak Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın % 107,6'sına ulaşmıştır.

Türk finans sektörü içerisinde en büyük pay % 81,2 ile bankalara aittir. BDDK'nın denetimine tabi kuruluşlar olan bankalar, faktoring, finansal kiralama ve finansman şirketleri ise toplamda finans sektörünün % 84,1'ini oluşturmaktadır. Türk finans sektöründe aktif büyüklüklerine ilişkin veriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 13. Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü

	Toplam Aktifler (mlr TL)	Aktif Payı (%)	Aktif/GSYİH (%)
Bankalar	834,0	81,2	87,4
Faktoring Şirketleri	10,5	1,0	1,1
Finansal Kiralama Şirketleri	14,7	1,4	1,5
Finansman Şirketleri	4,5	0,4	0,5
Sigorta Şirketleri	14,8	1,4	1,6
Menkul Kıymet Yatırım	0,7	0,1	0,1
Aracı Kurumlar	4,2	0,4	0,4
Yatırım Fonları	29,1	2,8	3,1
Gayri Menkul Yatırım Ortak.	4,3	0,4	0,5
Merkez Bankası	110,0	10,7	10,5
TOPLAM	1026,8	100,0	107,6
<i>Veriler Aralık dönemlerine aittir</i>			

Kaynak:BDDK – BDDK'nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 35

Türk bankacılık sektörü, 49 banka, 9.000'den fazla şube ve 180.000'den fazla personele sahip, dinamik ve hızlı büyüyen bir sektördür. Sektör ağırlıklı olarak mevduat bankalarından oluşmakta, bunun yanında küçük ölçekli yatırım bankaları ve dört adet katılım bankasını da içermektedir. Bankacılık sektörüne ilişkin çeşitli göstergeler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 14. Bankacılık Sektörüne İlişkin Çeşitli Göstergeler

Adet Olarak	2007	2008	2009
Bankalar	50	50	40
a) Mevduat Bankaları	32	32	31
-Kamu	3	3	3
-Özel	12	11	11
-Yabancı	17	18	17
b) Yatırım Bankaları	13	13	13
c) Katılım Bankaları	4	4	4
d)TMSF Bankası	1	1	1
Şube	8.117	9.304	9.381
Personel	167.760	182.667	184.205
Mevduat Hesabı (bin)	91.063	91.101	89.564
Katılım Hesabı (bin)	1.623	1.855	2.560
Kredi Müşterisi (bin)	35.403	36.693	39.389
Kredi Kartı Müşterisi (bin)	27.658	25.677	26.499
<i>Veriler Aralık dönemlerine aittir</i>			

Kaynak:BDDK – BDDK'nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 36

Son yıllarda bankaların aktif kompozisyonunda önemli bir değişim yaşanmıştır. Bankalar gittikçe artan şekilde kredi (özellikle tüketici ve KOBİ kredileri) kullanırken, menkul kıymet portföylerini küçültmüşlerdir. Pasif tarafında ise, temel fonlama aracı geleneksel olarak mevduatlar olmakla birlikte, bankalara borçların payı da artmıştır. Bankacılık sektörünün bilançosuna ilişkin temel büyüklükler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 15. Bankacılık Sektörü Bilançosu

(Milyar TL)	2007	2008	2009
AKTİFLER			
Nakit	5,0	6,0	7,6
Bankalardan Alacaklar	55,2	88,7	90,3
Menkul Kıymetler	164,7	194,0	262,9
Krediler	285,6	367,5	392,6
Takipteki Alacaklar (Net)	1,4	2,8	3,6
İştirakler	10,8	10,3	12,7
Diğer Aktifler	58,9	63,2	64,4
TOPLAM AKTİFLER	581,6	732,5	834,0
PASİFLER			
Mevduat/Katılım Hesapları	356,9	454,6	514,6
Bankalar Borçlar	71,6	93,2	86,9
Özkaynaklar	75,9	86,4	110,9
Diğer Yükümlülükler	77,2	98,3	121,6
TOPLAM PASİFLER	581,6	732,5	834,0
<i>Veriler Aralık dönemlerine aittir.</i>			

Kaynak:BDDK – BDDK’nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 37

Türk bankacılık sektörü, geniş şube ağı ve güçlü müşteri tabanı ile son yıllarda yüksek karlılık düzeylerine erişmiştir. Bilanço yapısındaki değişimlere paralel olarak, krediler sektörün en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır.

Tablo 16. Bankacılık Sektörü Bilanço Temel Büyüklükler Tablosu

(Milyar TL)	2007	2008	2009
Faiz Gelirleri	70,6	85,8	85,2
Faiz Giderleri	44,5	54,8	43,5
Net Faiz Geliri	26,0	31,0	41,8
Takipteki Kredi Karşılıkları	3,0	5,4	9,9
Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri	23,1	25,5	31,9
Faiz Dışı Gelirler	16,0	17,4	19,2
Faiz Dışı Giderler	22,2	26,6	27,9
Diğer Faiz Dışı Gelir/Gider	1,3	0,3	1,9
Vergi Öncesi Net Kar	18,2	16,6	25,1
Vergi Gideri	3,4	3,2	5,0
Net Kar	14,9	13,4	20,2
<i>Veriler Aralık dönemlerine aittir</i>			

Kaynak:BDDK – BDDK’nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, 38

Türk bankacılık sektörü güçlü bir sermaye yapısına, düşük takipteki alacak oranına, tamamına yakını finansal koruma altına alınmış yabancı para açık pozisyonuna ve yüksek karlılık düzeyine sahip bir sektördür. Sektöre ilişkin çeşitli performans göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 17. Bankacılık Sektörüne İlişkin Performans Göstergeleri Tablosu

(%)	2007	2008	2009
Sermaye Yeterliliği Rasyosu	18,9	18,0	20,6
Serbest Sermaye / Özkaynak	75,3	77,0	71,8
YP Pozisyonu / Özkaynak	-0,3	0,0	0,5
Takipteki Alacaklar / Krediler	3,5	3,6	5,3
Karşılıklar / Takipteki Alacaklar	86,8	79,9	83,6
Aktif Getirisi	2,8	2,0	2,6
Özkaynak Getirisi	21,8	16,5	18,2
<i>Veriler Aralık dönemlerine aittir</i>			

Kaynak:BDDK – BDDK’nın Kuruluşu ve Yapısı Nisan 2010, s:38

2.7 BDDK ve BASEL – II

Yeni Sermaye Uzlaşısı Basel-II, G-10 ve AB ülkeleri ile bazı gelişmekte olan ülkelerde 2007 yılı sonunda uygulamaya konulmuştur.

BDDK, Basel-II uygulamasını önemsemiş, yol haritasını hazırlamış ve kamuya açıklamıştır. Bu çerçevede, BDDK yetkilileri ile bankaların risk yönetiminden sorumlu üst düzey yöneticilerinin katılımıyla Basel-II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur.

Basel-I'in gelişmekte olan ülkelerin bankalarının aşırı risk alma eğilimlerini engellememesine karşın, Basel-II'nin böyle bir etki yaratmış ve bankaların portföy belirlemeye yönelik davranışlarında yasal sermaye yükümlülüklerini, dolayısıyla risk profilini daha fazla dikkate almıştır.

Basel-II, birden fazla alternatif yöntem içermekte ve bu yöntemler aynı durum için farklı sonuçlar üretebilmektedir. Bu nedenle, bankalar arasında rekabetçi eşitliğin korunması önem taşımaktadır. Basel-II'nin BDDK üzerindeki muhtemel etkileri açısından aşağıdaki konular son derece önemlidir (BDDK, (2006-2008) , “Stratejik Plan”).

(a) Basel-II, tüm denetim otoritelerinde önemli bir ihtisaslaşmış insan kaynağı ve teknik kapasite gereksinimi doğurmaktadır. Bu kapsamda konuya yönelik eğitim ihtiyacı ve çeşitli yazılımların kullanılması gereksiniminin ortaya çıkması beklenmektedir.

(b) Basel-II'nin 2 nci yapısal bloğunu oluşturan denetim otoritesinin banka sermaye yeterliliğini gözden geçirmesi sürecine ilişkin teknik detayların belirlenmesi, makul bir tarih aralığı içerisinde planlanması gereken önemli bir husustur.

(c) Basel-II ile birlikte önemi artacak bir diğer husus konsolide denetimdir. Özellikle yabancı banka iştirakleri ve şubelerinin denetimine yönelik politikalar önem arz etmektedir.

(d) Basel-II'nin diğer düzenlemelere de çeşitli etkileri olacaktır. Bu anlamda özellikle muhasebe, karşılıklar, iç denetim ve risk yönetim sistemleri ile bankaların bilgi işlem altyapılarına yönelik düzenlemeler üzerinde çeşitli çalışmaların yapılması gereklidir.

(e) Basel-II'ye yönelik süreçte, BDDK belirli alanlarda öncülük rolünü de üstlenmek durumundadır. Bu kapsamda, Basel-II Koordinasyon ve Yönlendirme Komiteleri ve bu komitelere bağlı alt komitelerin çalışmaları önem arz etmektedir.

(f) Basel-II'ye yönelik stratejilerin belirlenmesinde AB alanında konuya yönelik uygulanan politikaların yakından takip edilmesi ve ülkemizdeki diğer kurum ve kuruluşların görüşlerinin de alınması gereklidir.

3.BASEL KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Küreselleşmeyle artan riskler, finans sistemindeki kırılganlığı ve duyarlılığı artırarak Finansal krizlerin ve bankacılık krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde mali piyasaların karmaşıklaşması, finansal araçlar, bilgi teknolojilerindeki değişim, sermayenin serbest dolaşımı, var olan düzenlemelerdeki yetersizlikler finansal sistemdeki kırılganlığın temel nedenlerini oluşturmuştur. Bu kırılganlıklar ve gelişmeler nedeniyle oluşan krizler bulaşma etkisi göstererek diğer ülkelere kolayca yayılabilmektedir. Bu gelişmeler finansal sistemin işleyişinin küresel düzeyde yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Uluslararası işbirliğinin sağlanmasını ön plana çıkaran düzenlemeler, uluslararası finansal yapının güçlendirilmesi, rekabetçi, istikrarlı, saydam ve etkin bir finansal yapının oluşturulması, finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi ve denetimin etkinliğinin arttırılmasını amaçlamaktadır. Sözü edilen düzenlemelerden biri de BASEL düzenlemeleridir.

3.1 Basel Kriterlerinin Ortaya Çıkışı ve Temel Esasları

Bankacılık sektörünün uluslararası kabul gören kuralları Basel - 1 ve Basel - 2 olarak ifade edilmektedir. Birbirini tamamlayan bu kriterler, bankacılık sektörünün ihtiyaçlarına ve bankaların risk üstlenme kıstaslarına göre gelişmeler ve değişiklikler içermektedir.

3.1.1 Basel-1 Kriterlerinin Ortaya Çıkışı

Bankacılık denetimiyle ilgili önemli hususların anlaşılmasının kolaylaştırılması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde faaliyet gösteren ve 1974 yılında oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesinin³ üyeleri Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin dahil olduğu 13 ülkenin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinin yetkililerinden oluşmaktadır. Komite, ulusal sermaye yeterliliği

hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda asgari bir standart oluşturmak amacıyla Basel - 1 olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını 1988 yılında yayımlamıştır. Basel Komitesi tarafından uluslararası platforma duyurulan sermaye yeterliliği düzenlemesi, pek çok ülkede farklı normlarla uygulanan sistemleri tekdüze hale getirmiş ve söz konusu düzenlemeye 1996 yılında piyasa riski hesaplaması dahil edilmiştir. Basel - 1 düzenlemesi olarak adlandırılan bu düzenleme, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin denetim otoritesince kabul görmüş olup, şu an itibariyle 100'den fazla ülkede uygulamada bulunmaktadır. Basel - 1 (Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı), Uluslararası bankacılık sisteminin sağlamlığının ve istikrarının güçlendirilmesine ve uluslararası aktif bankaların arasındaki rekabetin geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Ancak, finansal piyasalar zaman içinde önemli ölçüde gelişmiş ve dünya finansal sistemi dikkate alınabilecek ölçüde ekonomik türbülansa maruz kalmıştır. Ayrıca Basel - 1; bankaların risk düzeylerini tam olarak yansıtmaması, düzenlemenin yarattığı farklılıklar nedeniyle oluşabilecek arbitrajı engelleyememesi, operasyonel risk gibi bazı riskleri içermemesi ve OECD ülkesi kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi hususlarında yetersiz kalmış ve yeni bir düzenleme ihtiyacı meydana gelmiştir.

3.1.2 Basel-1 Kriterlerinin Temel Esasları

Basel-1 kriterlerinin en temel esası, kredi verilecek olan müşterinin kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesidir. Kredilendirmede OECD ülkesi olanlar lehine kredi kolaylıkları sağlanması esası geçerli olmuştur. Basel-1 kriterleri ile bankaların krizlere ve finansal kırılganlığa karşı dayanıklılığını arttırmak üzere ve finansal istikrarı sağlamak amacıyla uymaları gereken temel kriterler belirlenmiştir. Basel-1 kriterleri, bankaların kredi verirken belirli esasları uygulamasını ve risk üstlenme katsayılarının belirli bir değerin üstünde olmamasını önermektedir. Aynı zamanda, bunları temin etmek için bankaların sermaye yeterliliğinde uluslararası standartlar belirlenmiştir. Buna göre, Sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranına % 8 alt sınırı getirildi. Banka bir kaynağını belli bir kullanıma tahsisi ederken nakdi ve ya da gayri nakdi riski tahsisi ederken yarattığı 100 birim için 8 birim sermaye bulundurma zorunluluğu

vardır. Yani kredi verecek olan banka veya kredi kuruluğu sermayesinin en fazla 12,5 katı kadar risk alabilecektir. Bu durumda, yeni kredi tahsis etmek durumunda olan banka veya kredi kuruluğları şayet risk katsayısını tamamlamışlarsa sermaye artırımına gitmek zorunda kalacaklardır. Bu zorunluluk doğal olarak yeni kredi maliyeti olarak müşteriye yansıyacaktır. Basel-1 kriterleri bu anlamda risk ölçümlemesini tek ölçüye bağlamış bulunmaktadır. Bu durum kısa süre içerisinde yetersiz kalmış ve değiştirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Başlangıç olması sebebiyle, Basel-1 kriterleri yukarıda belirtilenlerden ibarettir. Söz konusu temel esasların, risk yönetiminde tek bir ölçüye bağlı kalınması, ağırlıklı olarak sermaye odaklı olması, işletmelerin sınıflandırılmasında ve kredilendirilmesinde çeşitlilik sağlanmaması sebebiyle uzun süre uygulanamamıştır. Böylece, 1988 yılında kabul edilen Basel-1 kriterleri 2004 yılında Basel-2 uzlaşısı kriterlerine dönuşmuştur. (BDDK Çalışma Tebliği Sayı: 1 / Ocak 2008, CRD/Basel-2 Ülke Uygulamaları, 1)

3.1.3 Basel-2 Kriterlerinin Ortaya Çıkışı

Basel II düzenlemeleri, Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements- BIS) bünyesinde kurulan “Bankacılık Denetim Komitesi” tarafından 1988 yılında yapılandırılan Basel I düzenlemelerinin yetersiz kalması sonrasında, 1999’da yine “Basel Komitesi” tarafından hazırlanan ve bankacılık sisteminin finansal risklere ve krizlere karşı korunmasını amaçlayan düzenlemelerdir. Basel II kararlarını, başta G-10 ülkeleri ve AB ülkeleri 2007’nin başından itibaren uygulamaya başlamıştır. ABD ise söz konusu kararları 2012 yılından itibaren uygulayacağını açıklamıştır.(Samırkaş, 2009, 58-59)

Basel - 2 Uzlaşısı, riskleri, yasal özkaynak ihtiyaçları ile daha iyi eşleştirmış, risk ölçümü ve yönetimindeki gelişmeleri dikkate alarak daha kapsamlı bir yaklaşım inşa etmiş, finansal sistemdeki güvenliği ve sağlamlığı desteklemeyi ve rekabet eşitliğini kolaylaştırmayı sürdürmüş ve karmaşıklık düzeyi çeşitlilik arz eden özellikle uluslararası bankalara odaklanmıştır.

Basel-2 metni, beş yıl süren istişare süreçleri sonucunda 2004 yılında yayımlanmış, alım satım faaliyetleri ve çifte temerrüt etkilerine ilişkin konular ile 2005 yılında güncellenmiş ve kapsamlı versiyonu ise Haziran 2006'da yayımlanmıştır. Basel-2, herkese tek beden elbise yaklaşımı yerine, ülkelerin inisiyatiflerine bırakılan ulusal uygulama tercihleri öngörmektedir. Bu itibarla, Basel-2 uygulamalarının etkinliği, ülkelerin kendi ulusal şartlarına uygun tercihlerini belirleyebilmesiyle sağlanabilecektir.

Basel Komitesi, resmi olarak yasal bir statüye veya otoriteye sahip olmamakla birlikte ilgili ülkelerin kamu kurumlarının üye olduğu bir organizasyondur. Komite tarafından ihdas edilen standart ve ilkeler, büyük ölçüde etkili yönlendirici tavsiyeler niteliğinde olup, dünya genelinde kabul görmektedir. Basel Komitesi tavsiyelerinin çoğu Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından yapılan düzenleme çalışmalarında dikkate alınmıştır.

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından 14 Haziran 2006 tarihinde onaylanan ve 30 Haziran 2006 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanan 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı direktifler, yeni Basel Uzlaşısı'nın üye ülkelerde uygulanma şeklini belirleyen paralel düzenlemelerdir ve Özkaynak Gereksinimi Direktifleri (CRD) olarak isimlendirilmektedir. Özkaynak Gereksinimi Direktifleri, Basel - 2 metninde olduğu gibi üye ülkelerin yetkili otoritelerinin ulusal inisiyatiflerine bırakılanAtercihleriAıçermektedir. (BDDK Çalışma Tebliği Sayı: 1 / Ocak 2008, CRD/Basel -2 Ülke Uygulamaları, 1)

3.2 Basel-2 Kriterlerinin Temel Esasları

Bankaların kredi verirken geçmiş dönemlere göre daha çok riske duyarlı olmalarını sağlayan Basel II, Türkiye'de Ocak 2008'de yürürlüğe girmiştir. Düzenleme, bankacılık sektörünün kurallarını yeniden belirliyor. Düzenleme, Türkiye'de standart yöntem yaklaşımı ile başlamış, özünde bankaların etkin risk yönetimi uygulamasını ve uluslararası piyasalarda daha güvenli faaliyet yürütmesini amaçlamıştır. Bankaların; kredilendirme, teminatlandırma ve fiyatlandırma davranışlarında değişimin yolunu açmıştır. Bu yeni yapılanmada piyasa disiplini ve şeffaflığına önem

verilmektedir. Bankalararası rekabeti de artırması umulan Basel II, üç yapısal bloktan oluşmaktadır:

- Asgari Sermaye Yükümlülüğü,
- Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi
- Piyasa Disiplini.

3.3 Basel-2 Kriterlerinin Açıklaması

Yukarıdaki açıklamalar ışığında Basel-2 kriterlerinin temel dayanaklarını üç noktada toplamak mümkündür. Bunlar, yukarıda da belirtildiği gibi, Asgari Sermaye Yükümlülüğü, Denetim Otoritesinin Gözden Geçirilmesi ve Piyasa Disiplini'dir. Bunlardan en ayrıntılı ve teknik olanı asgari sermaye ihtiyacının karşılanması ilkesidir. Aşağıda bu ilkeler ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.3.1 Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Asgari Sermaye Yükümlülüğü'nün finans sektörünü, reel sektörü ve kamu sektörünü etkilediği açıktır. Basel II Uzlaşısı'na göre risk ölçümünde kullanılacak alternatif yöntemler basit yaklaşımdan gelişmiş yöntemlere doğrudur. Kredi riskinde ise standart yöntem ve gelişmiş yöntem diye iki farklı yapı uygulanmaktadır. Standart yöntemde; dış derecelendirme kuruluşlarının firmalara verdiği ratingler kullanılırken, gelişmiş yöntemde; bankalar firmalara verdikleri kendi ratinglerini kullanacaktır. Türkiye'de uygulama yasal olarak standart yöntemle başlamıştır.

Bir projenin kredilendirilmesinde Basel - 1 kriterleri üç kavramı dikkate almakta ve bunların formülasyonuna göre kredi talebinin değerlendirilmesini öngörmektedir. Buna göre, bir bankanın kredi vermesinde dikkate alınacak kavramlar özkaynak, kredi riski ve piyasa riskidir. Müşterinin kredi talebinin olumlu cevaplandırılabilmesi için özkaynakların kredi riski ile piyasa riski toplamına bölünmesi neticesinde ortaya çıkan değerin, bankanın sermayesinin yüzde sekizine eşit veya daha büyük olması gerekir. Aksi takdirde kredi talebinin olumsuz karşılanması gerekir.

Basel - 2 kriterleri ise üç kavrama ilave olarak dördüncü bir kavrama yer vermektedir. Basel - 2 kriterlerine göre kredi riski ve piyasa riskine operasyonel riskin de ilave edilmesi gerekmektedir. Böylelikle, kredi tahsisi sırasında banka veya kredi kuruluşları daha seçici olmak durumunda kalacakları gibi kendi sermaye yapılarını da güçlendirmek zorunda olacaklardır. Dolayısıyla, bu kriterlerin tam olarak uygulanması durumunda banka veya kredi kuruluşlarının güçlerini artırmaları veya birleşmeleri kaçınılmaz olacaktır. Nitekim ülkemizde de bunun yansımaları görülmektedir. Basel - 2 düzenlemesinde farklı risk kategorilerine göre sunulan hesaplama yöntemleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. (Arslan, 2009, 53-54)

Tablo 18. Risk Kategorilerine Göre Sunulan Hesaplama Yöntemleri Tablosu

Risk Kategorisi	Ölçüm Yönt. Gelişmişlik Düzeyi	Temel	Orta	Gelişmiş
Kredi Riski		Standart Yaklaşım	Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	Gelişmiş içsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
Piyasa Riski			Standart Metod	İçsel Model (RMD)
Operasyonel Risk		Temel Göstterge Metodu	Standart ve Alternatif Standart Metod	Gelişmiş İçsel Ölçüm Yöntemi

Kaynak: Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, İbrahim Arslan, 2009, 54

Kredi riski ve operasyonel risk konularında yukarıdaki tabloda yer alan yöntemlerden birçoğu ile ilgili olarak deneme çalışmaları yapılmıştır. Piyasa riskine esas sermaye yükümlülüğü hesaplamasında Standart Metod yasal raporlamada kullanılmaktadır. Piyasa riskinin ölçümü, yurtdışı şubeler hariç, içsel model ile de gerçekleştirilmektedir. Piyasa yapıcısı bankalar için iç model kullanımının zorunlu hale getirilmesine ilişkin olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun düzenleme yapması beklenmektedir.

Düzenlemede sunulan temel yaklaşımlar, uygulanması diğerlerine göre daha kolay, orta ve gelişmiş yöntemlere göre daha az yatırımla gerçekleştirilebilecek yöntemlerdir. Temel seviyede olan yaklaşımlardan orta ve ileri seviyede olan yaklaşımlara geçebilmek için düzenleme, bankaların risk yönetim sistemlerine yönelik pek çok asgari gereklilik ortaya koymuştur. Konulan bu en düşük gerekliliklerle, bankaların risk yönetim sistemlerini geliştirmeleri sağlanırken, sistemlerdeki bu gelişmeye karşılık olarak bu bankaların sermaye avantajı sağladığı görülmektedir.

Kredi riskinde, risk ağırlıklı varlıkları Orta ve Gelişmiş Yöntemler kapsamında hesaplayabilmek için Bankanın dereclendirme notu ve risk tahmin sistemlerinin; borçlu ve işlem karakteristikleri hakkında anlamlı bir değerlendirme ve risk ayrıştırması yapabilmesi ve risk hakkında makul sayılabilecek ölçüde doğru sayısal çıktı üretebilen bir yapıda olması şarttır. Örnekleme gerekirse (Arslan, 2009, 55).

Bir bankanın Orta ve Gelişmiş yöntemler kapsamında risk ağırlıklı varlık hesaplaması yapabilmesi için; düzenlemede belirtilen niteliklerde bir rating sistemini, hesaplama başlamadan önceki en az üç yıllık dönemde kullanıyor olması, “Temerrüt İhtimali” hesaplamaları için en az beş yıllık bir veri seti kullanması, “Temerrüt Halinde Kayıp” ve “Temerrüt Halinde Risk” parametrelerini, yine düzenlemede belirtilen standartlarla en az üç yıllık bir dönem için hesaplıyor ve kullanıyor olması gereklidir (sadece gelişmiş yaklaşım kapsamında). Orta ve Gelişmiş Yöntemler kapsamında hesaplama yapabilmek için gerekli olan asgari şartlar, yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. Düzenleme, konuyla ilişkili daha pek çok şart ileri sürmekte ve bu şartların, daha ileri seviyedeki ölçüm yöntemlerini kullanmak isteyen bankalarca yerine getirilip getirilmediğinin kontrolünü yerel otoritelerin denetimine dahil etmektedir. İleri ölçüm yöntemlerine geçebilmek için, Bankalarca geliştirilme aşamasında olan derecelendirme notu sisteminin Basel - 2 standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi ve üç yıllık kullanım süresinin dolması gerekmektedir. Basel-2 uzlaşısı kapsamında önerilmekte olan operasyonel risk ölçüm yöntemlerinden, Temel Gösterge Yöntemi, Standart Ölçüm Yöntemi ve Alternatif Standart Yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin ortak noktası, her üç yöntemde de Bankanın gelir düzeyi üzerinden hesaplamaların yapılmasıdır. Bu yöntemler sonucu

hesap edilen operasyonel riske maruz tutar değerleri takip edilmekte olup, hangi yöntem sonucu en düşük değerin hesaplandığı ile ilgili analizler yapılmaktadır.

3.3.1.1 Asgari Sermaye İhtiyacının Karşılanmasında Kredi Riski

Kredi riski hesaplamasında kullanılan temel yöntem olan Standart Yaklaşım’da, karşı tarafın yetkili kuruluşlardan almış olduğu derecelendirme notu (ratingleri), risk ağırlılığının belirlenmesinde esas alınmaktadır. Standart yaklaşım kapsamında bankaların alacakları aşağıdaki portföyler şeklinde sınıflandırılmış ve her portföy için farklı uygulamalara yer verilmiştir:

a) Kamudan Kuruluşlarından Alacaklar

Bankaların, lke hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları, ilgili ülke hazine ve merkez bankasının dışsal derecelendirmesine bağlı olarak risk yönetimine tabi tutulacaktır. Bir başka ifadeyle, ülkenin dünya piyasalarındaki derecelendirme notu aynı zamanda kamu borçlarının finanse edilmesinde önemli bir etken olacaktır. Buna göre, uluslararası derecelendirme notu yüksek olan ülkelerin kamu finansmanında veya hazine borçlanma kâğıtlarının teminat olarak verilmesi durumunda risk ağırlılığı % 0 olarak görülecek, öte yandan, uluslararası derecelendirme notunun durumuna göre ilave teminatlar alınması gerekecektir.

Tablo 19. Risk Ağırlılığı – Rating Notu İlişkisi Tablosu

Rating Notu	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- altı	Ratingsız
Risk Ağırlılığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Not: Risk ağırlılıkları gösterimlerinde S&P Raitngleri dikkate alınmıştır.

Kaynak: Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkkileri, İbrahim Arslan, 2009, 56

Düzenlemeye göre banka, kendi devletinden olan yerel para cinsi alacaklarına, Ulusal Denetim Otoritesinin insiyatifi doğrultusunda, daha düşük bir risk ağırlılığı uygulayabilecektir. Yabancı para cinsi alacaklarda ise yukarıdaki tablo esas

alınacaktır. BIS, IMF, Avrupa Merkez Bankası ve AB'den olan alacaklar % 0 risk ağırlığına tabi olacaktır.

Ülkemiz kredi notunun BB- (S&P) olduğu düşünülürse, bankaların Hazine ya da Merkez Bankası'ndan olan yabancı para alacakları için % 100 risk ağırlığı uygulanması gündeme gelecektir ki bu husus ülkemiz bankaları için ciddi bir ilave sermaye ihtiyacı doğacaktır. Farklı alacak grupları için belirlenen risk ağırlıklarının, ülkemiz uygulamalarına yansımaları ve değişik alanlarda yaratması beklenen etkileri ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

Gerek “Kamudan Alacaklar” portföyü gerekse de aşağıda değinilen diğer portföyler için dikkat edilmesi gereken en önemli husus, söz konusu portföylere sadece ilgili karşı tarafa direkt olarak kullandırılmış kredilerin değil, o karşı tarafça garanti altına alınmış alacakların da dahil edilmesi gerekliliğidir. Düzenlemenin ortaya koyduğu bu gereklilik, müşteri ve kredi bazında en detaylı bilginin (karşı taraf bilgisi, teminat, garanti v.b.) sistem tarafından üretilmesi zorunluluğunu gerektirmektedir.

Bu kanunla ve mevzuatla kendisine verilen düzenleme ve denetlemeyle ilgili görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurumun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurumun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez.” Ancak daha önceki yıllarda bu denetim otoritesinin Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı, Hazineden Sorumlu Devlet Bakanlığı gibi makamlarca ait olduğu da vakîdir.

Kamu kuruluşlarından olan alacaklar için de, bankalardan alacaklar için geçerli olan yöntemler söz konusudur. Ancak Ulusal Denetim Otoritesinin tercihi göre, düzenlemede belirtilen kriterlere sahip bazı kamu kuruluşları için ülke hazine ve merkez bankası için kullanılan risk ağırlığı uygulanabilecektir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, QIS Çalışmaları kapsamında, Kamu kuruluşları için ülke risk ağırlığının kullanılmasına karar vermiştir.

b) Banka Riskleri

Basel Komitesi, bankalardan olan alacaklar için iki seçenek öngörmüştür. Uygulamayı yapacak olana ülkenin Ulusal Denetim Otoritesinin kararı doğrultusunda, bu iki seçenekten biri uygulanacaktır.

Tablo 20. Risk Ağırlığı – Ülke Rating Notu İlişkisi Tablosu

1.SEÇENEK						
Ülke Rating Notu	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- altı	Ratingsiz
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

Kaynak: Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, İbrahim Arslan, 2009, 57

Birinci seçeneğe göre, bankalar için, yukarıdaki tabloda yer alan ve ülke risk ağırlığının bir derece yükseğine karşılık gelen risk ağırlıkları kullanılacaktır. İkinci seçenekte ise karşı taraf bankanın derecelendirme notuna göre belirlenmiş aşağıdaki risk ağırlığı tablosu kullanılacaktır:

Tablo 21. Karşı Bankanın Ratingine Göre Belirlenmiş Risk Ağırlığı Tablosu

2.SEÇENEK						
Ülke Rating Notu	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- altı	Ratingsiz
Risk Ağırlığı	%20	%50	%50	%100	%150	%50
Kısa Vadeli Alacaklar İçin	%20	%20	%20	%50	%150	%20

Kaynak: Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, İbrahim Arslan, 2009, 57

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Sayısal Etki Çalışmaları kapsamında, bankalardan olan alacaklar için 2.seçeneğin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Burada özellik arzeden bir husus bulunmaktadır. Üç aydan kısa vadeli alacaklarda, risk ağırlığının % 20 tabanıyla sınırlı olması şartıyla, banka ratinginin karşılık geldiği risk ağırlığının bir derece daha düşüğü kullanılabilir.

c) Kurumsal Riskler

Basel - 2 kapsamında Kurumsal Firma, “yıllık cirosu EUR 50 milyon ve üzerinde olan firmalar” şeklinde tanımlanmıştır. Sigorta şirketlerinden alacaklar da bu kategoride değerlendirilmektedir. Ülkemiz için hayli yüksek olan bu ciro rakamına sahip olan firmalarda risk ağırlığı, firmanın dışsal ratingine bağlı olarak aşağıdaki tabloya göre risk derecelemesine tabi tutulacaktır. Bu portföyde de sadece sözkonusu tanıma uyan firmalara direkt olarak kullandırılan krediler değil, bu tip firmaların garantörlüğünde kullandırılan krediler de yer alacaktır. Türkiye açısından yetkili otorite Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumudur.

Tablo 22. Risk Derecelendirme Tablosu

Rating Notu	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BB-	B- altı	Ratingless
Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, İbrahim Arslan, 2009, 58

d) Perakende Portföyü İçinde Yer Alan Alacaklar

Bu portföy kapsamına, belli şartları taşıyan şahıs ve küçük işletme kredileri dahil edilmektedir. Düzenlemede belirtilen; ürün tipi, oransal ve miktarsal büyüklük ve karşı taraf kriterlerini taşıyan alacaklar % 75 risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

e) Konut İpotekli Alacaklar

Tamamı, borçlu tarafından kullanılacak ya da kiraya verilecek olan konut üzerinde tesis edilen ipotekle teminat altına alınmış alacaklar % 35 risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Sermaye tahsisi açısından en avantajlı uygulamanın sözkonusu olduğu bu alacak grubunda % 35 risk ağırlığının uygulanabilmesi için düzenleme, gözetim ve denetim otoritelerine bazı görevler yüklemektedir. Yerel otoriteler bu risk ağırlığının, sadece konut amacıyla kullanılan gayrimenkullerin finansmanı için kullandırılan ve konut değerlemesinin çok sıkı kurallarla yapılıp, değerlemenin sonucunda güvenli bir marj dahilinde kullandırılan kredilerde geçerli olduğundan emin olmalıdır. Kriterlerin yerine getirilmediği durumlarda düzenleyici otorite standart risk ağırlığını artırmalıdır.

f) Ticari Gayri Menkul Teminatlı Alacaklar

Pek çok ülkede, ticari gayri menkul ipotekli krediler, bankacılık sektörü için sürekli sıkıntı yaratan bir aktif türü olduğundan, Basel Komitesi, bu krediler için % 100 risk ağırlığının uygun olduğu sonucuna varmıştır. Ancak, gelişmiş ve iyi organize olmuş emlak piyasaları olan ülkelere, kredinin bazı çok sıkı şartları taşıması durumunda % 50 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olmaktadır. Uygulamaya geçiş aşmasında, herşeyden önce, sektörde ticari gayri menkul ve konut ayırımının net olarak yapılması gerektiği düşünülmektedir. İki farklı türdeki gayri menkul için kullandırılan krediler için kullanılacak risk ağırlığının çok farklı olması, bu gerekliliğin nedenini ortaya koymaktadır.

g) Takipteki Krediler

Basel - 2 düzenlemesine göre, kredilerin teminatla güvence altına alınmamış olan tutarlarından geri ödemesi 90 günden fazla gecikmiş olanlar, ayrılan özel karşılıklar düşüldükten sonra aşağıdaki risk ağırlıklarına tabi tutulacaktır. Özel karşılığın, takipteki kredi tutarının % 20'sinden az olduğu durumda % 150 risk ağırlığı, Özel karşılığın, takipteki kredi tutarının % 20'sinden az olmadığı durumda % 100 risk ağırlığı, Özel karşılığın, takipteki kredi tutarının % 50'sinden az olmadığı durumda, düzenleyici otoritenin onayıyla, % 100 risk ağırlığı yerine % 50 risk ağırlığı uygulanacaktır.

h) Diğer Aktifler

Diğer tüm aktifler % 100 risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.

ı) Bilanço Dışı İşlemler

Bilanço dışı işlemlerden; türevler, taahütler ve gayri nakdi kredilerin, kredi eşdeğeri tutarları, Kredi Dönüştürme Faktörü (CCF) kullanılarak bulunacak ve işlemin karşı tarafına göre risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Bu durumda, örneğin, sözkonusu işlem bir banka ile yapılmış swap işlemi ise, Kredi Dönüşüm Faktörü ile hesaplanan tutar, ilgili bankanın dışsal derecelendirmesine karşılık gelen risk ağırlığı ile çarpılarak, risk ağırlıklı varlık tutarı bulunacaktır.

3.3.1.2 Asgari Sermaye İhtiyacının Karşılanmasında Teminatlandırma

Yeni düzenleme çerçevesinde, kabul gören teminat türleri, önerilen farklı teminat değerlendirme yöntemleri (basit yaklaşım, kapsamlı yaklaşım) için farklılık göstermektedir.

a) Basit yaklaşım kapsamında geçerli olan teminatlar

- Kredi veren banka nezdinde tutulan nakit değerler,
- Altın,
- Kabul edilen risk derecelendirme şirketleri tarafından derecelendirilmiş borçlanma senetleri;
- En düşük BB- derecesine sahip ülkelerin hazine, merkez bankası ya da kamu kuruluşlarınca çıkartılmış olan menkul kıymetler,
- Diğer kurumlar (banka ve menkul kıymet firmaları dahil) tarafından çıkarılmış BBB- ve üstü ratingli menkul kıymetler,
- Kısa vadeli borçlanma araçlarından en az A-3/P-3 derecesine sahip olanlar.
- Herhangi bir kabul edilen derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetlerinden;
- Bir banka tarafından ihraç edilen, herhangi tanınmış bir borsaya kote olan ve birincil borç niteliğinde olanlar ile menkul kıymeti elinde teminat olarak bulunduran bankanın söz konusu kıymetin BBB- ya da A-3/P-3'den daha düşük risk derecesine sahip olması gerektiğine dair bir bilgiye sahip olmaması halinde elinde bulundurduğu menkul kıymet,

Yukarıda belirtilen alacak sınıflarının pek çoğunda Düzenleme, iki yaklaşım ortaya koymaktadır.

- 1- Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım ve
- 2- Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.

Bu yaklaşımların her ikisinde de temel ihtiyaç rating sistemidir

Herhangi bir bankanın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım'ı kullanabilmesi için, hem başlangıçta hesaplama yöntemi seçilirken hem de takip eden dönemde sürekli olarak, bu Düzenleme kapsamında belirlenen asgari şartları taşıması gerekmektedir. Söz konusu asgari gereklilikler; Rating sisteminin taşıması gereken özelliklerden, kamuya açıklama şartlarına kadar bir dizi detaylı standartları kapsamaktadır.

3.3.2 Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi

Basel Komitesi yeni düzenlemeyle gözetim prosedürlerinin kapsamını daha geniş olarak yeniden tanımlamıştır. Basel Komitesi'nin gözetim prosedürlerine yönelik yenilikler getirmesinin temel amacı; bankaların yüklendikleri riskleri karşılayacak düzeyde sermaye taşımalarını sağlamak ve kendi risklerini izleme ve yönetme konusunda daha gelişmiş teknikleri geliştirip kullanmaları yönünde teşvik edilmelerini temin etmektir. Düzenleme, sermayenin, uygun olmayan risk kontrol mekanizmaları için bir ikame olmadığını, dahili limitlerin uygulamaya sokulması, karşılık seviyelerinin yükseltilmesi ve iç kontrollerin artırılması gibi yöntemlerle risk yönetiminin güçlendirilmesinin şart olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

Komite, yerel gözetim ve denetim otoritelerinin, bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne ölçüde değerlendirebildiklerine yönelik incelemeler yapmalarını ve uygun gördükleri durumlarda müdahale etmelerini beklemektedir. Söz konusu bu incelemelere ilişkin temel prensipler Düzenleme'de tespit edilmiş ve aşağıda detaylı olarak ele alınmıştır. (Arslan, 2009, 61)

1. Prensip

Bankaların, risk profilleri karşısında sermayelerinin yeterliliğini değerlendirmeye yönelik içsel sistemleri ve sermaye yeterliliği seviyelerini korumaya ilişkin stratejileri bulunmalıdır (Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Sistemi).

Bankalar hedefledikleri sermaye seviyesinin, hem karşı karşıya oldukları risk düzeyiyle hem de mevcut ekonomik şartlarla tutarlı olduğunu açıklayabilmelidirler. Bu tutarlılığın sağlanabilmesi için öncelikle banka yönetim kurulunun, bankanın tolere edebileceği riskleri ve seviyelerini çok net olarak ortaya koyması gereklidir.

Daha sonra, bankanın karşı karşıya olduğu riskleri ve bu risklerin seviyelerini tespit edebilen bir sistemin ve bu sisteme dayalı sağlam bir sermaye değerlendirme sürecinin varlığı şarttır. Bu süreç ve sistemlerin sürekliliği; yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin gözetimi, izleme ve raporlama ağlarının varlığı ve iç kontrolün gözden geçirmesiyle sağlanmalıdır. Ekonomik şartların ya da bankanın faaliyette bulunduğu alanların değişmesi bankanın sermaye ihtiyacı üzerinde önemli etkiler yaratabilmektedir. Bu sebeple banka üst düzey yönetimi ile yönetim kurulu, bankanın risk profiline ve sermaye ihtiyacına yönelik düzenli raporlar almalıdır. Bu raporlar üst düzey yönetim ve yönetim kurulunun; önemli risklerin seviyesi ve trendi ile sermayeye etkilerine, sermaye değerlendirme sisteminde kullanılan varsayımların hassasiyeti ve tutarlılığına, raporlanan risk profiline dayanarak gelecekteki sermaye ihtiyacına yönelik değerlendirmeler yapabilmesine imkan sağlamalıdır.

2. Prensip

Gözetim ve denetim otoriteleri, bankaların sermaye yeterliliği değerlendirme sistemleri ile stratejilerinin yeterliliğini gözden geçirmeli, bankanın dahili sisteminin yeterli bulunmadığı durumlarda gerekli tedbirleri almalıdır. Gözetim ve denetim otoriteleri bankaların dahili sistemlerini; hedeflenen sermaye seviyesinin yüklenen riskler ve mevcut dış şartlarla birlikte değerlendirildiğinde yeterli olduğunu, bu seviyenin banka yönetimi tarafından sürekli olarak izlenip gözden geçirildiğini ve sermayenin içeriğinin bankanın büyüklüğü ve yürüttüğü faaliyetlerle tutarlı olduğunu tespit etmeye yönelik olarak denetlemelidirler.

Ayrıca gözetim ve denetim otoriteleri, bankaların beklenmeyen olaylara karşı ayırdıkları sermayenin düzeyi konusunda incelemeler yürütmelidirler. Bu incelemeler; geniş bir dizi harici şartlara ilişkin senaryoları, kullanılan tekniklerin sofistikeliği ve kullanılan stres testlerinin bankanın aktiviteleriyle uyumlu olup olmadığı hususlarını kapsamalıdır. Otoriteler ayrıca, bankanın yönetim bilgilendirme sistemlerinin kalitesi ile banka yönetiminin yeni ortaya çıkan ya da değişen risklere karşı aldığı tedbirleri de gözden geçirmelidir.

3. Prensip

Yerel otoriteler bankaların minimum sermaye yeterliliğinin üzerinde faaliyet göstermelerini beklemeli ve gerekli gördüklerinde minimum sermayenin üzerinde

sermaye tutulmasını talep edebilmelidirler. Düzenlemenin 1. Dayanağı kapsamında belirlenen minimum sermaye standardı, kredi değerliliği düşük olan bir bankanın, kredi değerliliği normal düzeyde olarak değerlendirilmesi için tespit edilmiş bir alt sınırdır. Bankaların aktivitelerinin tipi ve hacmi, normal faaliyet süreci içerisinde değişim gösterir ve bu değişime bağlı olarak risklilikleri, dolayısıyla da sermaye yeterlilik oranları farklılaşır. Sermaye yeterlilik rasyoları, bahsi geçen değişikliklerden olumsuz etkilenen bankaların sermayelerini yükseltmeleri, özellikle piyasa şartlarının olumsuz olduğu dönemlerde maliyetli olabilir. Ayrıca bankalar, Düzenleme'nin 1. Dayanağı kapsamında ele alınmayan, kendilerine özel ya da genel ekonomik şartlardan kaynaklanan risklerle karşı karşıya kalabilirler. Sayılan tüm bu sebeplerden dolayı gözetim ve denetim otoriteleri bankaların, asgari sermaye yeterlilik oranı üzerinde bir oranla faaliyette bulunmalarını beklemelidirler.

4. Prensip

Yerel otoriteler, erken müdahalede bulunarak sermayenin belirlenen minimum seviyenin altına düşmesini engellemeli ve bankalardan hızlı tedbir almaları konusunda talepte bulunmalıdırlar. Otoriteler, bankaların yukarıda belirtilen prensiplere ilişkin eksikliklerinin olduğunu tespit etmeleri durumunda bir dizi tedbire başvurmalıdırlar. Bu tedbirler; bankaya yönelik gözetimin derinleştirilmesi, temettü ödemesinin sınırlandırılması, bankadan sermaye yeterliliğinin yeniden tesis edilmesi yönünde bir plan hazırlanmasının istenmesi ya da derhal sermaye arttırmasının talep edilmesi olabilir.

Tüm bu sayılan hususların bir bütün olarak dikkate alınması için bankanın stratejik planının; sermaye ihtiyacını, beklenen sermaye harcamalarını, istenen sermaye düzeyini ve harici sermaye kaynaklarını net olarak ortaya koyması gereklidir.

3.3.3 Piyasa Disiplini

Piyasa disiplininin gücünün büyük bir bölümü, fiyat sisteminin çeşitli kaynaklardan bilgi

toplama yetisinden ve fonların dağıtıldığı ve risklerin değiş tokuş edildiği fiyat işlemlerinden kaynaklanmaktadır. Ancak, etkin bir fiyat sistemi önemli ölçülerde bir finansal altyapı gerektirmektedir. Örneğin, bankanın bilânçosunun ve riske maruz

tutarlarının gerçek halini yansıtan güvenilir muhasebe uygulamalarını ve bu bilginin piyasa katılımcılarına zamanında açıklanmasını gerektirmektedir. Ayrıca, finansal sözleşmelerin belli bir tahmin edilebilirliği olmasını ve fazla gecikmeden gerçekleşmesini sağlayacak kanuni bir çerçeve ve hukuk sistemini de gerektirmektedir. İdeal piyasa disiplini sistemi, çoğu ülkenin uyguladığı resmi denetimin türüne bağlı olarak, pek çok çekici özelliğe sahiptir. Piyasa disiplini, ileriye dönüktür ve niteliği gereği, esnek ve uyumludur. Piyasa gözetimi devamlıdır, şahsi ve bürokratik değildir. Piyasa disiplininin en önemli erdemlerinden biri, resmi yetkililerin gözden geçirme sürecinde bankanın aşırı risk aldığını kanıtlama külfetine maruz kalmaları yerine, banka idareci ve yöneticilerinin, bankanın aşırı risk almadığını piyasaya kanıtlamak durumunda kalmalarıdır. Şüphesiz, bu durum, sorumluluğu ait olduğu kimselere yüklemekte, riske maruz tutarlar ve kayıpları karşılayabilme yetisinden düzenleyici ve denetleyici kurumlar yerine, banka idarecileri ve yöneticilerinin sorumlu olduklarının altını çizerek kurumsal yönetişimi kolaylaştırmaktadır.(TCMB, Mayıs 2005, 213-214)

Piyasa disiplininin uygulanmasına yönelik endişeler, banka faaliyetlerinin ve risk pozisyonlarının şeffaflığı hakkındaki şüpheler ortaya çıkmasında; piyasa disiplininin bankaların borç ödeyememe risklerinin kontrolünde etkin bir güç haline gelebilmesi için, en azından piyasa katılımcıları bilgi talep etmeye ve bankanın temerrüt olasılığını izlemeye ve değerlendirmeye istekli olmaları gerekli kılar.

Basel - 2'nin Bankalara Yönelik Sonuçları;

Uygulamanın başlaması ile firmaların ve kullanılacak kredinin risk seviyesi doğrudan kredi maliyetini etkileyecektir. Bu noktada firmalara bağımsız denetim kuruluşları ve bankalar tarafından verilen derecelendirme notu önem kazanmaktadır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka daha çok risk alacak, karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bunun sonuncu olarak kredi notu düşük firmalara kullanılacak kredinin maliyeti artacaktır. Bu konu kadar önemli diğer bir faktör de henüz üzerinde tam bir mutabakat sağlanmasa ve tartışmalar devam etse de kredi teminatı olarak bugüne kadar kabul edilen müşteri çek-senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletlerinin Basel- 2'de teminat olarak kabul edilmemesidir. Müşteri çek-

senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri Basel-1 kapsamında da kabul edilmemekteydi. Basel - 2 standart yöntemi kullanan bir banka için bu bakımdan herhangi bir değişiklik olmayacaktır. (Arslan, 2009, 64)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği, Türk Bankacılık sisteminde faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların bir an önce alt yapılarını ve kredi tahsis süreçlerini Basel - 2 kriterlerine göre oluşturmalarını talep etmektedir. Çünkü ülkemizin uluslararası finans zincirinin dışında kalmaması için öncelikle finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların bütün bu gelişmelere hazırlanması gerekmektedir. 2005-2007 yıllarında yabancı yatırımcıların bankacılık sektöründe sürdürdüğü banka alımları ile sektördeki paylarını hızla artırmaları ve önümüzdeki dönemde kamu bankalarının özelleştirilmesi süreci ile hızlanarak devam etmesi, finans sektörünün Basel - 2 kriterlerine ve diğer uluslararası normlara uyum süresinin kısılmasını sağlayabilecektir. (Arslan, 2009, 64)

Ancak, finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların kendilerini hazırlamaları tek başına yeterli bulunmamaktadır. Önemli olan, bu kriterlerin uygulanacağı, kredi kullanan reel sektörün kendisini nasıl hazırlayacağı hususu ön plana çıkmaktadır. Basel - 2 uygulamaları, Türkiye açısından daha sağlam ve daha etkin bir Bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak görülmelidir. Bu hükümleri uygulamamanın ortaya çıkması muhtemel olumsuz etkileri ortadan kaldırmayacağı, aksine Basel - 2'ye makul bir sürede geçilmemesinin ilave birtakım maliyetlere neden olabileceği değerlendirmeye alınmalıdır. (Arslan, 2009, 64)

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

2000 ve 2001 yıllarında ülkemizde art arda yaşanan ekonomik krizler, uygulanan ekonomi politikalarıyla finans sektöründe yaşanan belirsizlikler uzun dönemli planlar yapmayı zorlaştırmakta, bu durum özellikle bankacılık sektöründe risklere neden olmakta ve bankaların büyüme stratejileri önünde engel oluşturmaktadır. 2000'li yılların başlarından itibaren başlatılan sektörün yeniden yapılandırılması çabalarıyla bankacılık sektörünün gerek yurtiçinde gerekse uluslararası bankalarla rekabet edebilir düzeye ulaşılması amaçlanmıştır.

Söz konusu dönemde, sağlıksız yapıdaki bankaların sistem dışına çıkarılması, sermaye yeterliliğine önemin verilmeye başlanması, banka bilançolarının şeffaflaşması ve denetim sisteminin geliştirilmesiyle, mali sistem tüm sorunlarını çözemese bile, Avrupa Birliği'ne katılım sürecine doğru ilerlerken adımlarını çok daha sağlam atar hale getirmiştir. (Kunduracı, 2005, 2)

Türk bankacılık sektörü, AB ülkelerindeki bankacılık sektörüyle karşılaştırıldığında göreceli olarak küçüktür. Türk bankacılık sektörünün AB standartlarına ulaşabilmesi için İspanya ve Yunanistan'ın yaptığı gibi iç pazarda birleşerek büyümeyi sağlamaları ve uluslar arası piyasalarda rekabet ve etkinlik güçlerini artırmaları gerekmektedir.

4.1 Avrupa Birliği Bankacılık Sektörünün ve Türk Bankacılık Sektörünün Rakamsal Veriler İle Karşılaştırılması

Türk Bankacılık Sektörü ile Avrupa Birliği (AB) Bankacılık Sektörünün temel göstergelerinin karşılaştırılması, hiç kuşkusuz alınması gereken mesafe ya da bir başka deyişle bulunulan noktanın neresi olduğu konusunda önemi fikirler vermektedir. Aşağıda yer alan tablolardaki rakamların analizi, ilgili konularda bir fikir edinilmesini, genel bir kanıya varılmasını kolaylaştıracaktır.

Türk Bankacılık Sektörünün rakamları, geçmiş yıllar itibariyle istikrarsız bir seyir takip ettiğinden, tablolarda söz konusu rakamlar genelde bir zaman serisi içerisinde verilmemiştir.

Tablo 23. Avrupa Finansal Sektörü Genel İstatistikleri Tablosu (Kaynak:FBE2009)

Country	Inhabitants (2009)	Banks (2009)	Branches (2009)	Employees (2009)	Assets (bn €, 2009)	Loans (bn €, 2009)	Deposits (bn €, 2009)	Inhabitants/ Banks	Inhabitants/ Branches	Inhabitants/ Employees	Assets per capita	Loans per capita	Deposits per capita
Belgium	10.827.000	102	4.201	62.199	€1.217,80	€450,6	€539,2	106,147	2.577	174	112,478	41,618	49,801
Germany	81.802.257	2.121	39.441	663.000	€7.436,10	€3.161,2	€3.046,0	38.568	2.074	123	90.903	38,644	37,237
Greece	11.295.002	66	4.079	65.682	€418,65	€227,4	€233,1	171,136	2.769	172	37,065	20,132	20,642
Spain	45.989.016	352	44.431	269.483	€3.238,24	€1.837,0	€1.611,8	130.651	1.035	171	70.413	39,945	35,047
France	64.713.762	313	38.545	458.370	€7.656,70	€2.127,8	€1.785,9	206,753	1.679	141	118,316	32,880	27,597
Ireland	4.455.780	80	809	38.178	€1.306,69	€590,9	€271,3	55.697	5.508	117	293,256	132,605	60,898
Italy	60.340.328	788	34.036	328.582	€3.747,74	€1.889,2	€1.421,5	76.574	1.773	184	62,110	31,309	23,557
Cyprus	798.045	155	927	12.598	€137,23	€57,9	€58,2	5.149	861	63	171,958	72,515	72,866
Luxembourg	502.066	149	0	26.416	€797,22	€173,1	€266,5	3.370	#DIV/0!	19	1.587,879	344,775	530,807
Malta	412.966	19	135	3.582	€40,00	€20,0	€17,0	21.735	3.059	115	96,860	48,430	41,166
Netherlands	16.577.612	93	2.358	79.700	€2.231,00	€1.023,0	€805,0	178.254	7.030	208	134,579	61,710	48,559
Slovakia	5.424.925	26	1.042	18.750	€53,01	€31,9	€37,4	208.651	5.206	289	9,772	5,876	6,892
Slovenia	2.046.976	22	741	12.154	€51,61	€33,9	24	93.044	2.762	168	25,213	16,561	11,510
Austria	8.375.290	855	4.172	78.794	€1.033,95	€422,6	€329,2	9.796	2.008	106	123,453	50,463	39,309
Finland	5.351.427	325	1.606	24.879	€363,24	€132,5	€108,7	16.466	3.332	215	67,878	24,766	20,316
Portugal	10.637.713	43	6.400	56.965	€491,72	€294,2	€190,5	247.389	1.662	187	46,224	27,655	17,912
Bulgaria	7.563.710	30	6.038	34.230	€36,14	€25,7	€22,1	252.124	1.253	221	4,778	3,404	2,926
Czech Republic	10.506.813	39	1.992	37.864	€157,87	€81,1	€104,1	269.405	5.275	277	15,025	7,718	9,906
Denmark	5.534.738	149	1.760	45.935	€802,24	€508,5	€191,8	37.146	3.145	120	144,946	91,866	34,660
Estonia	1.340.127	16	237	4.000	€20,58	€15,6	€9,7	83,758	5.655	335	15,356	11,637	7,239
Hungary	10.013.000	47	1.690	33.000	€114,96	€73,1	€46,6	213.043	5.925	303	11,481	7,305	4,658
Iceland	317.630	4	129	3.610	€0,02	€10,5	€9,2	79.408	2.462	88	52	33,167	29,054
Latvia	2.248.374	29	231	12.628	€30,63	€21,8	€13,5	77.330	9.733	178	13,624	9,697	6,004
Liechtenstein	35.904	15	0	1.930	€83,28	€11,58	€24,8	2.394	-	19	2.319,614	322,447	689,765
Lithuania	3.329.039	11	729	9.947	€24,34	€17,0	€11,4	302.640	4.567	335	7,310	5,118	3,430

Tablo 24.Avrupa Finansal Sektörü Genel İstatistikleri Tablosu (Kaynak: FBE2009)

Country	Inhabitants (2009)	Banks (2009)	Branches (2009)	Employees (2009)	Assets (bn €, 2009)	Loans (bn €, 2009)	Deposits (bn €, 2009)	Inhabitants/ Banks	Inhabitants/ Branches	Inhabitants/ Employees	Assets per capita	Loans per capita	Deposits per capita
Norway	4,858,199	146	1,184	20,100	€ 444,62	€284,7	€187,5	33,275	4,103	242	91,519	58,595	38,593
Poland	38,167,329	643	14,890	175,016	€ 258,21	€152,8	€136,3	59,558	2,563	218	6,765	4,004	3,572
Romania	21,462,186	42	6,425	67,898	€ 78,09	€47,27	€39,7	511,004	3,340	316	3,639	2,203	1,848
Sweden	9,340,682	117	1,934	40,193	€ 571,89	€228,3	€191,0	79,835	4,830	232	61,226	24,446	20,447
Switzerland	7,783,026	325	3,458	107,546	€ 1,776,33	€136,4	€931,7	23,948	2,251	72	228,231	17,522	119,709
United Kingdom	62,008,049	332	10,120	431,665	€ 8,577,29	€3,385,7	€4,346,2	186,771	6,127	144	138,325	54,600	70,091
Albania	3,195,000	16	533	6,384	€ 6,42	€ 3,26	€5,0	199,688	5,994	500	2,011	1,021	1,575
Andorra	84,082	5	55	1,522	€13,39	€ 6,90	€11,1	16,816	1,529	55	159,249	82,063	131,419
Armenia	3,238,000	22	410	8,402	€ 3,00	€ 1,74	€1,6	147,182	7,898	385	927	536	487
Azerbaijan	8,922,300	46	627	12,500	€11,45	€ 8,58	€ 4,80	193,963	14,230	714	1,283	962	538
Bosnia&Herzegovina	3,767,000	30	739	10,593	€10,54	€ 6,90	€ 7,77	125,567	5,097	356	2,797	1,831	2,063
Croatia	4,435,056	32	1,281	21,960	€ 51,89	€33,76	€35,2	138,596	3,462	202	11,700	7,612	7,932
Moldova	3,545,364	15	1,146	10,884	€ 2,27	€ 1,27	€1,5	236,358	3,094	326	639	359	423
Monaco	32,533	37	80	2,700	€ 75,40	€10,00	€25,0	879	407	12	2,317,647	307,380	768,450
Montenegro	624,000	11	85	2,293	€ 3,03	€ 2,40	€1,8	56,727	7,341	272	4,848	3,841	2,923
Russia	139,035,361	1,058	3,183	0	€ 678,29	€ 371,43	€298,5	131,413	43,681	#DIV/0!	4,879	2,671	2,147
Serbia	9,850,000	34	0	31,182	€ 22,67	€13,80	€10,7	289,706	#DIV/0!	316	2,302	1,401	1,089
Turkey	72,561,312	45	9,027	172,402	€ 372,68	€ 171,48	€228,6	1,612,474	8,038	421	5,136	2,363	3,150
Ukraine	45,656,998	175	1,386	0	€ 80,79	€ 57,53	€37,7	260,897	32,942	#DIV/0!	1,769	1,260	826
TOTAL	809,005,978	8,980	252,292	3,505,716	€44,529,18	€18,162,34	€17,679,85						

Tablo 23 ve Tablo 24’de öncelikle ikinci sütunu değerlendirildiğinde ülkelere göre banka ve diğer finansal kurumların sayısını veren bu sütun Türkiye’de faaliyette bulunan banka sayısının fazla olduğu ve kapanmalar ve/veya birleşmeler yoluyla bu sayının azaltılması gerektiği görüşünün çok da geçerli olmadığı ortaya çıkacaktır. Türkiye’deki banka sayısının AB üyesi ülkelerin bir kısmından fazla ancak bir çoğundan da oldukça az olduğu görülmektedir. AB üyesi ülkelerde özellikle son global kriz ile birlikte kapanmalar ve birleşmeler sonucunda kredi kuruluşları sayısı azalmış olsa da Almanya’da 2.121, Fransa’da 313, İtalya’da 788 ve İngiltere’de 332 adet kredi kuruluşunun bulunması, her ne kadar bu ülkelerdeki finansal derinlik Türkiye ile kıyaslanmayacak derecede yüksek olsa da, ileriki dönemlerde bu konuda önemli ilerleme sağlanacağı göz önüne alınırsa, bahsedilen görüşün yeniden değerlendirmeye tabi tutulmasını gerektirecektir.

Üçüncü ve dördüncü sütunlardaki şube ve personel sayıları açısından bakıldığında ise tersi bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. Türk Bankacılık Sektöründe yer alan kuruluşların şube ve personel sayıları toplamının AB üyesi ülkelerin pek çoğuna göre yüksek sayıda olmasını, Türk Bankalarının/Kredi Kuruluşlarının bölgesel olmaktan çok ülke genelinde şube yapısı ile operasyon yürütmelerine bağlayabiliriz.

Tablolardaki beşinci sütunlar incelenecek olursa; Türk Bankacılık Sektörünün toplam aktiflerinin gelişmiş AB üyesi ülkelere geride, AB ye yeni katılmış olan eski doğu bloku ülkeleri gibi ülkelerin ise önünde olduğu görülmektedir. Bu durumun ise finansal piyasaların derinliğinin olmamasının yanı sıra tasarruf miktarının dolayısıyla mevduatın yetersizliği, kredi kullanımının düşüklüğü ve özellikle de son döneme kadar ekonomik istikrarın bulunmaması sonucunda ortaya çıktığını söylemek sanırız yanlış olmaz. (Kunduracı, 2005, 5)

Aktif büyüklüğü açısından bankacılık sektörümüz AB bankacılığının bir hayli gerisinde kalmaktadır. 2004 yılında sistemin toplam aktif büyüklüğü her ne kadar bir önceki yıla göre %23 oranında artış göstererek 168 Milyar EUR düzeyine gelmiş olsa da AB bankacılık sektöründeki 2003 itibariyle 1.771 Milyar EUR’luk ortalama aktif büyüklüğünün yanında çok düşük düzeyde kalmaktadır. Bunun yanında AB ülkelerinden Almanya’daki bankaların aktif büyüklüğü, gayrisafi milli hasılasının 2.5 katı, İngiltere’de ise bu oran 3.5 katına yakın iken Türkiye’deki bankaların aktif toplamının gayrisafi milli hasılaya oranının sadece % 70 civarında olması da Türk

Bankacılık sektöründeki aktif büyüklüğünün halen yeterli düzeyde olmadığına çarpıcı bir göstergesidir.(Taşpınar, 2005, 1)

Altıncı ve yedinci sütunlardaki krediler ve mevduat rakamları açısından da aynı şeyleri söylemek mümkündür. Tasarruf oranının ve miktarının düşüklüğünün, mevduat toplamının AB üyesi ülkelerin oldukça gerisinde kalınmasına yol açtığını görmekteyiz. Milli gelirin artması ve ekonomik istikrarın yerleşmesi halinde bu durumun tersine çevrilmesi çok da zor olmayacaktır diyebiliriz. (Kunduracı, 2005, 5)

AB bankacılık sektöründeki ortalama mevduat büyüklüğü 755 Milyar EUR tutarında ve GSYİH'ya oranı %121 iken 2004 yılı itibariyle Türk Bankacılık Sektöründeki toplam mevduat hacminin 104 Milyar EUR ve GSYİH'ya oranının %44 seviyesinde seyretmesi, ekonomik kalkınmada vazgeçilmez bir unsur olan sermaye birikiminin ülkemizde ne kadar yetersiz olduğunun başka bir göstergesidir. Yeterli sermaye birikiminin sağlanamaması nedeniyle sektör tarafından verilen kredilerin gayrisafi yurt içi hasılaya oranı %23 (2004) civarındayken, bu oran eski AB üyelerinin bankacılık sektöründe ortalama %129 düzeyindedir.

Sektörün aktif ile pasif, alacak ve borç vadeleri arasındaki uyumsuzluk da gözardı edilmemelidir. Türk bankacılık sisteminde toplam mevduatın %88'inin 3 ay ve daha kısa vadeli olduğu gözönünde bulundurulduğunda, sistem kısa vadeli olarak borçlanırken, özellikle mortgage sistemine geçiş sürecinin yaşandığı şu günlerde başta konut kredileri (%181 oranında reel artış) olmak üzere uzun vadeli kredi kullandırılmakta, bu kredilerin bir kısmı da geriye dönmemekte, donuklaşmaktadır. Bunun yanında sektördeki toplam menkul kıymet portföyünün %58'inin 1 yıldan uzun vadeli devlet iç borçlanma senetlerinden oluşması da bu konuda dikkat çekici bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşpınar, 2005, 2).

4.2 Avrupa Birliği Bağlamında Türk Bankacılık Sektörünün Analizi

Kopenhag ekonomik kriterlerine göre AB'ye tam üyelik koşulu; ekonomi alanında işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı ile birlikte, AB içerisindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile baş edebilme kapasitesine sahip olabilmektir. Bu açıdan bir değerlendirme yapacak olursak; Türkiye'nin ekonomide serbest piyasa sistemini benimsediğini, kamu girişimlerinin ekonomideki varlığının giderek azalmaya

başladığını, istikrarlı bir ekonomik ortamın yavaş yavaş kendisini hissettirdiğini, özellikle de özel sektör kuruluşlarının dış mali kaynakları daha sıklıkla kullanmaya başladıklarını, bunun yanında iç kredi kaynaklarının da daha fazla etkinlik göstermeye çalıştıklarını, kamunun borçlanma gereksiniminin gitgide azaldığını, bütün bu olumlu tespitlere karşın yine de önemli mesafeler kaydedilmesi gerektiğini, öncelikli olarak da bankacılık sisteminin toplam aktiflerinin milli gelire oranının mevcut düzeyin çok daha üzerine çıkarılmasının şart olduğunu söyleyebiliriz. (Kunduracı, 2005, 8)

Temel sorunların belirlenmiş olması ve tanımlanması, kurala dayalı denetimle birlikte piyasa denetimine yönelik düzenlemelerin yapılması, risk yönetimi konusunda azımsanamayacak ilerlemelerin kaydedilmesi, kur riskinin azaltılması, uluslararası standartlar konusunda son derece hassas davranılması ve söz konusu standartların uygulanmaya başlanması, sorunlu kredilerin gerçekçi şekilde karşılığa tabi tutulması, insan kaynaklarının nitelik itibarıyla ihtiyacı rahatlıkla karşılayabilecek düzeyde olması, teknolojik açıdan rekabet edebilir seviyeye gelinmesi, gelişmiş şube ağına sahip bulunulması ve tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde ortaya anlamlı bir büyüme potansiyelinin çıkması bankacılık sistemimizin artılarını oluşturmaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere finansal piyasaların derinliğinin olmaması, kayıt dışı faaliyetlerin ve varlıkların fazla oluşu, finansal varlıklara olan talebin düşüklüğü, risk algılamasının halen yüksek olması, finansal piyasalara ilişkin düzenlemelerin sıklıkla değişmesi, vergilendirme konusundaki hassasiyetlerin henüz giderilememiş olması, kamunun sisteme etkisinin ve sistem içerisindeki payının yüksekliği, kredi vadeleri uzunken mevduat vadelerinin çok kısa olması yani vade uyumsuzluğunun bulunması, aracılık maliyetlerinin yüksekliği, diğer sektörlerle ilişkin standartlaşmanın henüz gerçekleşmemesi, son krizle birlikte çok sayıda bankanın sistem dışına çıkmasının, yine bir o kadar bankanın da ciddi problemler yaşamasının halen faaliyetini sürdüren bankalar üzerindeki olumsuz etkilerini devam ettirmesi ise sektöre ilişkin eksiler olarak değerlendirilebilir. Belirtilen olumsuzlukların büyük bir bölümünün, ileriki dönemlerde ekonomik istikrarın sürdürülebilirliğinin görülmesi ve bir güven ortamına ulaşılmasının yanı sıra mevcut bankalar kanununun yerini

alacak olan kredi kuruluşları kanununun yasalaşması ve uygulamaya geçirilmesi ile birlikte giderek ortadan kalkması muhtemeldir. (Kunduracı, 2005, 9)

AB ile mali hizmetlerin karşılıklı olarak serbestleştirilmesinin Türk bankacılık sektöründeki rekabeti artırması sebebiyle sektördeki karlılığın düşmesi, akabinde rekabet gücü yeterli olmayan küçük ve orta ölçekli bankaların likidite sorunu yaşamalarını, hatta tasfiyelerini gündeme getirebilecektir. Özellikle 1999-2003 yılları arasında AB bankacılık sektöründe yaklaşık olarak 1.400 banka birleşme/devralma işleminin gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda; müzakere sürecinde Türk bankacılık sektöründe de bir konsolidasyon hareketi ile yabancı ortaklık ya da birleşmelerin yaşanacağı, verimsiz, küçük ve orta ölçekli bankaların ise sistem dışına itileceği tahmin edilmektedir. Bu sürecin; fondaki bankaların tasfiyesi, birleşmesi, satışı ve 2 büyük kamu bankasının birleşmesi ile başladığı, TEB-BNP Paribas, Şekerbank-Rabobank, Sitebank-Novabank, Dışbank-Fortisbank ve Y.Kredi Bankası-Koçbank gibi yabancı ortaklık/birleşme işlemleriyle devam ettiği görülmekle birlikte orta ölçekli bankalara olan yabancı grupların ilgisi ve kamu bankalarının özelleştirilmesi ile de hızlanacağı tahmin edilmektedir.(Taşpınar, 2005, 3)

Ardı ardına gelen ekonomik krizlerin sonrasında, bankacılık sektörünün daha önce benzeri görülmemiş bir dönüşüm sürecine girdiği herkesçe bilinen bir gerçektir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nca (BDDK) düzenleme ve denetim süreçleri hem güçlendirilmiş hem de güvenilirliğin sağlanması amacıyla aşamalandırılmıştır. Sistem şeffaflaşmış ve riskler asgari seviyelere doğru ilerlemeye başlamıştır. Banka Sermayelerini Güçlendirme Programı sayesinde, daha önce de belirttiğimiz üzere sermaye yeterlilik oranları eksili değerlerden önemli seviyedeki artılı değerlere geçmiş, mevcut faaliyet gösteren banka sayısı azalmasına karşın, sektör daha sağlam ve güvenilir bir zeminde hareket etme imkanını bulmuştur.

Sektörde kamu bankalarının ağırlık taşıdığı, bankalar arası rekabetin kamu etkisi nedeniyle bozulduğu, kamu bankalarının rekabeti bozmanın yanı sıra rasyonel bir işleyişe de sahip olmadığı şeklindeki görüşler, geçmişe yönelik olarak bir ölçüde gerçeği yansıtmakla beraber, sektör yeniden yapılandırması sırasında bu bankaların da önemli ölçüde sermaye yeterliliğine kavuştuklarını, insan kaynaklarının oldukça iyi bir seviyeye geldiğini, yönetimlerinin profesyonel yöneticilere devredilip siyasi baskılardan da kanunen kurtulduklarını kaydetmemiz gerekir. Türk bankacılık

sisteminin %33'ünün kamu bankalarından oluşmaktadır AB'de bu oran %10 düzeyindedir, bu durumun özel bankalar açısından rekabeti önleyici faktörlerden biri olacağı öngörülmektedir.

Aslında, karlılık amacını güttükleri ve rasyonel bankacılık yaptıkları sürece kamu bankalarının mutlak surette özelleştirme vb. yollarla nitelik değiştirmeleri veya sistem dışına çıkarılmalarının bankacılık sektörüne çok şey kazandırmayacağını söylemekle yanlış bir tespit yapmış olmayız. AB üyesi ülkelerin büyük kısmında kamu bankacılığı kendisini göstermeye devam etmektedir. 2001 yılı itibariyle Almanya Bankacılık Sektöründe çoğunluğu kooperatif bankaları olmak üzere kamu bankalarının ağırlığının %60 olduğunu söylersek sanırız başka bir örneğe ihtiyaç kalmayacaktır. (Kunduracı, 2005, 10).

Ekonomik kalkınmaya ivme kazandıracak olan Türk Bankacılık sektörünün gelişmesine engel olan faktörlerden birisi de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisidir. Söz konusu yükümlülüğün sistem üzerindeki maliyetinin 2003 yılında 1 Mia TL civarında olduğu (100 Milyar TL'lik devlet bütçesi içinde bu vergilerin payı yüzde 1) ifade edilmektedir. Bunun yanında munzam karşılık oranlarının yüksek oluşu da sektörün ekonomiye daha fazla katkı sağlamasını engellemekte, kaynak maliyetini yükseltmektedir. Ayrıca diğer giderler, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, gider vergisi kesintilerinden oluşan vergi yükleri de kaynak maliyetini yükselterek bankaların plase edilebilir kaynaklarını önemli ölçüde azalttığından, Bankaların aracılık fonksiyonunu olumsuz yönde etkilemektedirler. Diğer yandan Euro bölgesinde ortalama cari faiz oranlarının %2.25 civarında olduğu düşünüldüğünde, halen reel faizler dolayısıyla sistemdeki kaynak maliyetinin ne kadar yüksek olduğu tartışılmaz bir gerçektir (Taşpınar, 2005, 4).

Finansal gelişmişlik, genelde mali varlıkların milli gelir içindeki büyüklüğü ile ifade edilmektedir. Bankacılık sektörü, Türk mali sistemi içinde yüzde 90'lık bir paya sahip olmasına karşın, sektörün toplam aktifinin, mevduatının ve kredi hacminin milli gelir içindeki payları, AB ve AB'ye aday ülkelerin çok gerisindedir. Yıllardır süregelen ekonomik istikrarsızlıklar, kronik enflasyon, yüksek faiz oranları ve yüksek kamu borçlanma gereği mali sistemin derinleşmesini ve gelişmesini engellemiştir. Şimdi bütün bu engeller daha önce de belirttiğimiz üzere birer birer

ortadan kalkmaya başladığına göre, mali sektörün gelişmişlik düzeyini önümüzdeki dönemde yukarılara çekeceğini söyleyebiliriz.

Ekonomik krizlerin ardından bankacılık sektörünün zararlarının, bilançolarında önceden almış oldukları risklerin gerçekleşmesi nedeniyle kayda değer biçimde artmış olması, önümüzdeki dönemde risk kavramının bankacılık sektörüne yerleştirilmesi ve kurumsallaştırılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Risk yönetimi kavramının, kısa süre içerisinde bankalar için kârlılık kavramı kadar önemli bir konu olması muhtemeldir. Risk yönetiminde atılacak her adım, bankacılık alanında AB ile bütünleşmeye önemli katkı sağlayacaktır.

Bu noktada, Basel II konusuna değinmek yerinde olacaktır. Mevcut standartların, Basel II standartlarına uyumlu hale getirilmesi sürecinde risk yönetimi, denetim ve bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi ile birlikte daha güçlü bir finansal yapının ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Söz konusu standartların uygulanmasının kaynak dağılımı ve kullanımını daha akılcı bir zemine oturtacağı ve sürdürülebilir büyümeye katkıda bulunacağı değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Ancak, söz konusu standartlara geçiş aşamasında kredi maliyetlerinde kısa vadeli bir artış olabileceğinden, ekonomik büyümenin bu dönemde bir miktar olumsuz etkilenmesi olasılığı bulunmaktadır. Gerçi, söz konusu standartların kısa ve orta vadede tam olarak uygulanabilmesi, mevcut yapı ile Basel II standartlarının uyumlaştırılması için uzun vadeye yayılan aşamalı bir geçiş süreci öngörülmesi dolayısıyla, pek mümkün görünmediğinden ve geçen sürede ekonomik altyapı daha sağlam hale geleceğinden belirtilen olumsuz etkinin sınırlı düzeyde kalacağını söyleyebiliriz. Söz konusu standartların uygulanması sektör ve ekonominin geneli açısından büyük fayda sağlayacaktır. Basel II standartları, bankaları kredi risklerini hassas bir biçimde ölçmeye teşvik edecek, rekabetçi, etkin çalışan ve mali yapısı güçlü firmaların finansman kaynaklarına ulaşması daha kolay olacaktır. Tabii, bu ortamın oluşması için bankacılık sektörü dışındaki alanlarda da, başta vergi düzenlemeleri olmak üzere, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların piyasa aktörlerince yeterince benimsenmesi gerekmektedir.

Ekonomide ve dolayısıyla bankacılık sektöründe yaşanan olumlu gelişmelerin devamı mali sisteme derinlik kazandırmaya başlayacaktır. Bu durum gerçekleştiğinde, sektörün ürün hacimlerinde önemli bir büyüme yaşanması son

derece doğal bir sonuç olacaktır. Türk bankacılık sektörü, bireysel ürün kullanımı ve çeşitliliği açısından AB bankacılık sektörü ortalamasının oldukça gerisindedir. (Kunduracı, 2005, 12)

Ülkemizde bireysel kredilerin (tüketici ve konut) milli gelire oranı %2.4 düzeyinde iken, AB ülkelerinde bu oranın %45 civarında olduğu görülmektedir. Bunun dışında bireysel bankacılık enstrümanları ve bireysel emeklilik ile toplam prim üretiminin milli gelir içindeki payının % 1.4 olduğu sigortacılık sektöründe de gelişime açık önemli bir potansiyel olduğu ortadadır. (Taşpınar, 2005, 5)

AB ile uyum sürecinde ekonomik istikrarın devamlılığı varsayımı altında olumlu gelişmelerin olumsuzlara baskın çıkacağını, sektörün bu zorlu süreci en az sorunla tamamlayacak potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Türk bankacılık sektörü AB entegrasyonu konusunda Basel ve BDDK gibi unsurların da etkisiyle önemli gelişmeler sağlamıştır.

Gerekli düzenlemeler yapıp uygulamaya geçtikçe, Türkiye pek çok alanda olduğu gibi bankacılık alanında da tercih edilen bir ülke haline gelmiştir. Bu durum bankacılık sistemine yoğun yabancı ilgisinden de kolayca anlaşılmaktadır. Kredi ve mevduatta yaşanacak artışlar ile sistem her geçen gün AB standartlarına doğru yaklaşacaktır. Şu an itibariyle, bankayla henüz tam anlamıyla tanışmamış, banka kullanmayan çok sayıda insana ileriki dönemlerde hizmet götürme potansiyeli oldukça yüksek bir seviyededir. Kişi başına düşen gelirin önemli ölçüde artmasıyla birlikte bu potansiyeli kullanma imkanı elde edilecektir. Gelir artışı, peşi sıra değişik müşteri taleplerini getireceğinden, bankalar açısından ürün çeşitlendirme fırsatı ortaya çıkacaktır. Tüm bunlar bankacılık sektörüne önemli büyüme olanakları sağlayacaktır.

Türk bankacılık sektörünün AB bankacılık sektörüne uyum sağlayıp güçlenebilmesi için, AB bankacılık standartlarının benimsenmesi ve uygulamaya geçirilmesi, bu süreçte ekonomik ve siyasi açıdan sürdürülebilir istikrarın var olması, bunların yanı sıra sektörün toplam bilançosunu büyütmesi gerekmektedir. Önümüzdeki dönemde, düşen enflasyon ortamında bankalar kar etmekte geçmişe nazaran bir miktar zorlanacaklar, menkul kıymet işlemlerinden çok, gerçek bankacılık işlemlerinden gelir sağlamaya çalışacaklar, diğer taraftan ürün çeşitliliğini artırma fırsatı bankalar

için önemli bir avantaj olacaktır. Bu süreçte sermaye yeterliliği, güçlü teknoloјisi, gelişmiş dağıtım kanalları ve sağlam kurumsal yapısı bulunan bankalar hem sektörün lokomotifi olup AB bankacılık standartları ve uygulamalarına öncelikle uyum sağlayacaklar hem de uluslar arası etkinliğe sahip, piyasa değeri yüksek kuruluşlar haline geleceklerdir (Kunduracı, 2005, 13)

5.BANKACILIKTA YAPISAL GELİŞMELER

5.1 Bankacılıkta Teknoloji Kullanımının Etkileri

Yirminci asrı bitirip yirmibirinci asrın ilk on yılını geride bıraktığımız şu günlerde değişim, akla gelebilecek tüm konuları etkisi altına alarak çalışma ve ilgilerin bu noktada odaklanmasına sebep olmuştur. Herhangi bir insandan işletme bünyesine kadar her şey bu değişim karşısında kayıtsız kalamamış ve hatta bazı unsurlar değişimin ta kendisi olmaya başlamışlardır. Değişim unsurlarından biri olarak kabul edilen teknolojiye, önemli gelişmelerin olması yeni yeni kavramların işletme literatürüne girmesine sebep olmuştur. Bu kavramlardan bir tanesi de Bilişim Sistemleridir. Bilişim Sistemi sayesinde işletmeler işlerini daha verimli hale getirmenin yanında değişime daha çabuk adapte olma imkanını da elde etmişlerdir. Bu sistemleri bünyelerinde kullanan ve en iyi şekilde uygulayabilen sektörlerden bir tanesi de bankalardır. Bilişim Sistemlerinin bankaların üzerinde örgütsel ve yönetsel anlamda bir çok etkileri söz konusudur.

Bilişim Sistemlerini incelemeyi hedef alan bu çalışmada, Bilişim Sistemi kavramı ve kapsamı; Bilişim Sistemi ile ilgili kavramlar; Bilişim Sistemlerinin uygulama alanları; Bilişim Sisteminin ortaya çıkma (kullanılma) nedenleri ve süreci; Bilişim Sisteminin bilgi ekonomisindeki (toplumundaki) önemi; Bilişim Sisteminin organizasyonel etkisi; Bilişim Sisteminin geliştirilmesi süreci (aşamaları); yönetim Bilişim Sistemi ve temel faydaları konuları ile birlikte bankacılıkta teknolojik gelişmeler; bankacılıkta teknolojik yeniliği zorunlu kılan nedenler; Bankacılıkta teknolojik yeniliklerin kullanım alanları konuları incelenecektir.

5.2 Bilişim Sistemi Kavramı ve Kapsamı

Bilginin etkin ve hızlı bir şekilde gerekli yere iletilmesi anlamına gelen Bilişim Sistemi, ekonomik faaliyet alanlarını değişime uğratan hatta bütünüyle yeni faaliyet

alanları ortaya çıkaran teknolojilerdir. Bilişim Sistemlerini de bu teknolojiler arasında sayabiliriz.

Bilişim Sistemi; bilgisayar ve iletişim teknolojisinin, özellikle de iletişimin alt yapısındaki gelişmelerin ortaya çıkardığı, her türlü verinin elde edilmesi, işlenmesi, depolanması ve dağıtılması konusunda yeni ve sürekli gelişmelere neden olan bir teknolojidir.

Günümüzde bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin süreklilik arz etmesi, toplumsal yapı üzerinde bir takım etkiler ortaya çıkarmıştır. Bu etkiler üç farklı boyutta incelenebilmektedir.

Yönetim ve karar alma süreçleri üzerindeki etkileri; Buna örnek olarak yönetim bilgi sistemleri, karar destek sistemleri ve uzman sistemler verilebilir. Ürünler ve üretim süreci üzerindeki etkileri; Buna örnek olarak otomatik makineler üretimde robotların kullanımı verilebilir.

Uluslararası ticaret ve ekonomik ilişkiler üzerinde etkileri; Buna ise örnek olarak çalışma koşulları ve yeni uluslar arası örgütler verilebilir.

Son olarak Dünya ve Türkiye üzerindeki payı değerlendirildiğinde diğer sektörler arasında önemi daha hızlı artan Bilişim Sektörünün, geleceğin iş kolları arasındaki payının yüksek oranlara ulaşacağı tahmin edilebilmektedir (Fettahlıoğlu, 1998, 7).

5.3 Bilişim Sistemi İle İlgili Kavramlar

Bu bölümde bilişim sistemi ile ilgili olarak internet, intranet ve extranet kavramları incelenecektir.

İnternet

İnternet, dünya üzerinde mevcut milyonlarca ağın birbirleriyle ortak bir protokol kapsamında iletişim kurmasını ve birbirinin kaynaklarını paylaşmasını sağlayan bir ağ olarak ifade edilebilir. Başka bir ifade ile internet; bilgisayar şebekeleri yoluyla bilginin paylaşımıdır. Ağlar, şebeke kartları yoluyla özel şebeke kartları ve/veya

modemler aracılığıyla telefon hatları, yerel (LANs) ve geniş (WANs) ağlar ile bilgisayarları birbirine bağlayan sistemdir. İşletmeler açısından internete baktığımızda internetin işletmelere büyük önem kazandırdığını ve işletmelerde farklı kullanım alanları olduğunu görmekteyiz. Söz konusu kullanım alanları Tablo 25’de görülmektedir.

Tablo 25. İnternetin Kullanım Alanları Tablosu

İİTERNETİN KULLANIM ALANLARI	
Firma Tanıtımı	Elektronik Posta Gönderme
Tartışma Grupları Oluşturma	Görüntülü ve Sesli İletişim Sağlama
Eğitim	Ücretsiz Program Temin Etme
İstihbarat ve Haber Edinme	Satış Sonrası Hizmet Sağlama
Bilim ve Teknolojinin Takibi	Doğrudan Pazarlama
Ülkelerin Ticari Tanıtımına Olanak Sağlama	

Kaynak: Ö. Okan FETTAHLIOĞLU, H. Seçil FETTAHLIOĞLU, Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri, 1998, 8

Aslında bu kullanım alanları işletmeden işletmeye farklılık arz edecektir. Hatta bazı işletmelerde söz konusu kullanım alanları daha da fazla olabilmektedir.

İntranet

İnternet, birbirine bağlı milyonlarca bilgisayar veri tabanı olarak ifade edilir. Aynı sistem işletme düzeyinde uygulanıp, lokal bir internet oluşturularak işletme ve işletmenin iletişimde bulunduğu yan sanayi, bayi, acente, şube, uzak ağış, tedarikçiler gibi unsurların kullanabilecekleri türden bir internet ağına ise intranet denilmektedir.

İntranetin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik konularında önemli üstünlükler sağlar,
- İşletme içinde ve dışında hızlı ve güvenilir iletişim sağlar,
- İşgörenler arasında etkin ve anlamlı bir işbirliğine imkan verir,
- İşletme içi süreçlerde maliyet ve zaman tasarrufları sağlar,

- Bilgi kullanma, üretme, paylaşma gibi konularda getirdiği yeniliklerle organizasyonların, bilgiye dayalı olarak yapılanmasını sağlar
- Intranetin, internetten bir takım farkları vardır. Bunlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir;
- Intranet, kullanıldığı firmanın veya kurumun bulunduğu yerle sınırlıdır. Fakat internet, dünya çapında bir ağıdır.
 - Intranet üzerinden internete ulaşılabilir, fakat internetten intranete ulaşamaz.

Extranet

Extranet'ler şirketlerin intranetlerini dış ortaklarına açma yıllarından biridir. Extranet'ler, şirket ile iş ortakları arasında elektronik bağlantılar kurarak hem pazarlar açma, maliyetleri düşürme ve teknolojik karmaşıklığı giderme konusunda yardımcı olur, hem de kullanıcıların iş yapma biçimlerini kolaylaştırarak verimliliği artırır. Bunların yanı sıra şirketlerin hedeflerine odaklanmalarını ve gereksiz ayrıntılarla uğraşmamalarını sağlar.

Extranet'in özelliklerini aşağıdaki gibi ifade edilebilmek mümkündür;

- İşletmelerin güvenlik temelinde bir takım ağlarla farklı işletmelere girişlerini kolaylaştırır,
- İnternetin gelişmişidir, çünkü extranette bilgi girişi ve güvenlik kontrol edilebilir,
- İşletmelere esneklik sağlamaktadır.

Esasında yapı ve işleyiş olarak dikkatle incelendiğinde internet, intranet ve extranet arasında çok sıkı bir ilişkinin olduğu belirtilebilir. Extranet'lerin iş verimliliği üzerindeki etkisi büyüktür. Müşteriler ile işletme sahiplerinin birbirlerine erişimleri mümkün olduğu için hem iş görme hızı hem de verimlilik optimum düzeydedir (Fettahlıoğlu, 1998).

5.4 Bilişim Sistemlerinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Gün geçtikçe önemi daha da artan Bilişim Sistemlerinin, en az kendisi kadar önemi olan bilgi ekonomisi üzerinde bir takım olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler aşağıda verilmiştir.

Olumlu Etkileri;

- Yeni teknolojiler daha yüksek düzeyde bilgi akışına olanak verir,
- Bilgiye daha esnek ve eşitlikçi erişim sağlar,
- Kişilerin daha bilinçli olmasını ve daha akılcı seçimler yapabilmesini sağlar,
- Toplumsal süreçlere daha fazla katılıma olanak sağlar,
- Üretim süreçlerinde simülasyon ve sanal ortamlardan yararlanarak zaman ve maliyet tasarrufu sağlar.

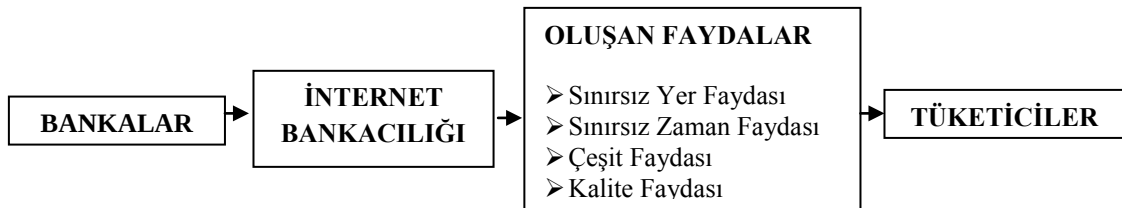
Olumsuz Etkileri;

- Gerekli ve gereksiz bilgi yüklenmesi bir “Bilgi Çöplüğünün ” oluşmasını sağlar,
- Kişisel ilgi alanları özele yöneldiği için toplumsal ilişkiler zayıflar,
- Mahremiyet çeşitli şekillerde ihlal edilebilir,

Bilişim ve iletişime erişim eşit düzeyde olmadığından yeni teknolojileri kullananlar ile kullanmayanlar arasında ayırım giderek büyüebilir.

5.5 Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sistemi Üzerindeki Faydaları

Ekonomik sistem açısından, aracılarn temel görevleri çok sayıda üreticinin ve imalatçının heterojen ürünlerini bir araya getirip, sonradan bunları alıcıların gereksinimleri ölçüsünde, anlamlı parçalara ayırma ve dönüştürmeyle ilgili hizmetleri ekonomik bir şekilde yapmaktır. Başka bir ifadeyle aracılarn temel işlevlerini mal ya da hizmeti istenilen yer, zaman, çeşit ve kalitede tüketicilere sunmaktır. Teknolojik gelişmelerle birlikte, bankaların dağıtım kanalları yapısında bazı değişimler oluşmuş ve pazarlama açısından yeni kavramlar ortaya çıkmıştır.

Şekil 3: Bankacılıkta Teknoloji Kullanımı ile Oluşan Faydalar

1.Sınırsız Zaman Faydası

Tüketiciler, mal ya da hizmetleri belirli zamanlarda talep ettikleri için bu zaman dilimini bilmek ve ürünleri istek anında hazır bulundurmak araçların görevidir. Tüketicilere ürünü gereksinim duydukları zamanlarda bulundurmaları ile zaman faydası elde ederler.

Günümüzde gerek teknolojik alanda ve gerekse bireylerin refah düzeylerinde oluşan gelişmelere paralel olarak, farklı zaman dilimlerinde talepler ortaya çıkabilmektedir. İnternet bankacılığıyla haftanın her gününde ve günün her saatinde ihtiyaç duydukları hizmetleri elde edebilmektedirler. İstenilen her zaman diliminde, ihtiyaçlarının giderilme-siyle sınırsız zaman faydası gibi pazarlamada yeni bir kavram ortaya çıkmaktadır.

2.Sınırsız Yer Faydası

Genel anlamda yer faydası; tüketicilerin istedikleri ürünü istedikleri yerde bulabilmeleridir. Mal sektöründe faaliyet gösteren aracı kuruluşlar, ürünü tüketicinin istediği yere götürüp yer faydasını sağlamaktadır. Hizmet sektöründe geleneksel olarak tüketiciler hizmet sunulan yere gitmek zorunda kalmaktadırlar (Turistik alanlara, hastaneye, okula gitmek gibi). Ancak internet bankacılığında yapmak istediği işlemleri ya da almak istediği hizmetleri bulunduğu her ortamda (bürosunda, evinde arabasında) gerçekleştirebilmektedir. Bu da yine pazarlama literatüründe sınırsız yer faydası gibi yeni bir kavram ortaya çıkarmaktadır.

3.Çeşit Faydası

İnternet bankacılığıyla, çok farklı türdeki işlemler gerçekleştirilebilmektedir. Bu işlem türlerinin öncelikle iki temel kategori içerisinde gerçekleştirildiği söylenebilir. Birincisi, bireysel internet bankacılığıdır. Bireysel internet bankacılığı ile herhangi bir bankada bulunan hesaplara güvenli bir ortamda ulaşılması şeklinde tanımlanabilir. İnternet bağlantısı ve gerekli yazılıma sahip bir bilgisayarla ulaşılabilindiği gibi WAP uyumlu bir cep telefonu kullanılarak da her yerden ulaşılması mümkün olmaktadır. Bireysel internet bankacılığında; para transferleri, kartlar, hesaplar, ödemeler, döviz işlemleri, yatırım, hisse senetleri, başvurular, hesap makineleri gibi işlemlerin gerçekleştirilmesiyle çeşit faydası oluşmaktadır. İkincisi ise, kurumsal internet bankacılığıdır. Kurumsal internet bankacılığında, firmalar

kendi hesaplarına ilişkin işlemler yapmaları yanı sıra para transferi, yatırım işlemleri, ödemeler, krediler, sosyal sigortalar kurumu işlemleri, çek-senet gibi her türlü bankacılık gereksinimlerini internet ortamında gerçekleştirilmektedir. Bireysel internet bankacılığında olduğu gibi, kurumsal internet bankacılığında herhangi bir banka şubesinde yapılabilecek her çeşit işlemlerin yapılmasıyla çeşit faydası sağlanmaktadır.

4. Kalite Faydası

İnterneti rakiplerine göre daha çok kullanan işletmeler, daha düşük maliyetle mal ve hizmet dağıtımını daha etkili ve verimli gerçekleştirmektedir. İnternetin işletme içi ve işletme dışı kullanımıyla; çalışanlar arasında sağlanan iletişim, işlemler maliyetinin ve sürecinin azaltılmasının yanı sıra, yeni tutundurma şekillerini ortaya çıkarması, coğrafik, siyasi, ekonomi gibi engelleri ortadan kaldırmasıyla genel anlamda kalite faydasını sağlamaktadır.

Geleneksel arz zincirinde, ham madde sağlayıcıları, imalatçılar, toptancılar, perakendeciler ve müşteriler yer almaktadır. Yeni teknolojik gelişmeler, tüketicilerle doğrudan bağlantı kurma imkanı verip, satış işlemini gerçekleştirebilmektedir. İnternet ile karşılıklı iletişimin kurulması neticesinde, ürünlerin özellikleri, faydaları ve teknik desteğe ilişkin bilgiler kolayca elde edilebilmektedir. Özellikle, ürünlere ilişkin olarak üreticilere sıkça sorulan sorulara otomatik cevap verilmesiyle bir fayda elde edilmektedir.

İnternet bütün tüketicilerin aynı anda görebildiği bir ortam olduğundan fırsat eşitliği sağlamaktadır. Geleneksel pazarlamada karşılaşılan doğal engeller bu ortamda kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler bu duruma ilişkin yaşadıkları problemler kendiliğinden çözümlenmektedir. Tüketiciler aynı ürünü üreten ya da hizmeti üreten çeşitli ülkelerdeki çok sayıda şirkete ulaşmak, iletişim kurmak ve bu yolla ticari ilişki kurmak internetin işletmelere sağladığı önemli yeniliktir. İnternetin nihai etkileri; uluslar arası erişim, fırsat eşitliği, düşük maliyet, yüksek gelir ve sağladığı rekabet avantajı sonucu bir **kalite faydası** olduğu söylenebilir (Akkılıç, 2006, 4)

Bilginin elde edilmesi ve işlenmesinin bu kadar önemli olduğu günümüz şartlarında işletmelerin, yoğun rekabet ortamında başarıya ulaşabilmeleri için Bilişim

Sistemlerine yatırım yapmaları kaçınılmaz bir hal almıştır. Bilişim Sistemlerine yatırım yapmayan işletmeler ise rekabet ortamlarında başarısız olmuşlar hatta pazardan çekilmek zorunda kalmışlardır.

Tıpkı diğer işletmeler gibi birer hizmet işletmesi olan bankalar da Bilişim Sistemlerini örgütlerinde uygulayarak faaliyetlerini bu doğrultuda ayarlamak zorunda kalmışlar ve bir takım yeni teknikler geliştirmişlerdir. Bu doğrultuda burada Bilişim Sisteminin bankacılık sektörüne getirdiği yenilikler ve bu yeniliklerin örgütsel yapı ve yönetime etkileri incelenecektir. Bunun için kısaca bankacılığın ve banka işletmeciliğinin tanımlarını vermek yararlı olacaktır.

Ekonomik sistemin bir parçası olan bankalar, mevduat olarak tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları kredi olarak fon talep eden kuruluşlara satarak tasarruf etmek isteyen mevduat sahipleriyle, bu fonları kullanmak isteyen kredi müşterileri arasında aracılık eder.

Banka işletmeciliği ise, kendine özgü para, kredi ve sermaye işleriyle meşgul olan iktisadi birimlerin kuruluş, organizasyon yönetim ve her türlü faaliyeti ile bunların hesap ve kayıtlarını içeren işletmecilik dalıdır (Fettahlıoğlu, 1998, 12).

5.6 Bankacılıkta Teknolojik Yeniliği Zorunlu Kılan Nedenler

Belirtildiği gibi, teknolojinin her geçen gün ilerlediği bu dönemlerde; bankalar davranışlarını koruyabilmek için bir takım teknolojik yenilikleri kullanmak ve hizmetlerini bu doğrultuda sunmak zorunda kalmışlardır. Bankacılık sektörünü, teknolojik yenilikleri kullanmaya iten bir takım faktörler aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

- Maliyet unsuru,
- Bankalararası rekabet,
- Bilgi toplumunun talepleri,
- Yeni hizmet ve ürün anlayışı,
- Bilgisayar teknolojisindeki gelişmeler,
- Yeni sistemin sağladığı verimlilik.

5.7 Bankacılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kullanım Alanları

Bilişim teknolojisinin bankacılık sektörüne girmesi ile bankalar birçok alanda yenilikler ortaya koymuşlardır. Bankacılık sektörüne uygulanan yeni teknolojiler iki alanda ortaya konulmaktadır.

- İşletme içi otomasyon,
- Banka otomasyonu.

İşletme İçi Otomasyon; İşletme içi otomasyonda rutin bankacılık işlemlerini ifade eden ön büro bankacılığı ve arka büro bankacılığı olmak üzere iki tür bankacılıktan söz edilebilir. Para çekme, para yatırma, çek senet işlemleri ön büro bankacılığını oluştururken, yıl sonu işlemler, bankanın muhasebe işlemleri ve iç haberleşme sistemi arka büro bankacılığını oluşturmaktadır

Banka Otomasyonunda ise amaç; müşteriye yönelik yeni tekniklerin ve hizmetlerin oluşturulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda son zamanlarda kullanılan teknikler ise aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

- Kredi kartları,
- Otomatik vezne makineleri (ATM),
- Ev ve ofis bankacılığı,
- Elektronik fon transfer sistemi,
- İnternet işletmeciliği.

5.8 Bilişim Sisteminin Bankacılık Sektöründe Örgütsel Yapı ve Yönetime Etkisi

Bankacılık sektöründe yönetim, gerekli bilgileri zamanında elde edebilmek ve bu bilgiler doğrultusunda değişen koşulları denetleyebilmek şeklinde ifade edilebilir. Bilişim Sistemlerinin bankacılık sektörüne girmesi, hem yöneticiler açısından hem de örgütsel yapı açısından bir çok yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Bilişim Sistemleri sayesinde yöneticilerin hem karar verme hem de denetleme görevleri kolaylaşmış ve gelişmiştir. Ayrıca Bilişim Sistemleri ile bankacılık sektörüne modern teknikler ve yeni yapılanmalar getirilmiştir. (Fettahlıoğlu, 1998, 13).

Bilişim Sistemlerinin örgütsel yapı üzerinde bir çok değişik etkileri söz konusudur. Bu etkiler Tablo 26'da gösterilmektedir.

Tablo 26. Bilişim Sistemlerinin Örgütsel Yapı ve Yönetime Etkileri Tablosu

Bilişim Sistemlerinin Örgütsel Yapı ve Yönetime Etkileri
Örgütsel yapıya yeni bölümlerin eklenmesi ve yeni organların doğması;
Bankalardaki bilgi akış sisteminin standartlaşması;
Orta düzey yönetici istihdamının azalması;
Yönetimin sorumluluğunun dağıtılması;
Maliyetlerin azaltılması;
Globalleşme;

Kaynak: Ö. Okan FETTAHLIOĞLU, H. Seçil FETTAHLIOĞLU, Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri, 1998, 13

Bilişim Sistemlerinin örgütsel yapı ve yönetimde oluşturdukları etkileri kısaca açıklamakta fayda vardır;

- Örgütsel yapıya yeni bölümlerin eklenmesi ve yeni organların doğması; Bankaların örgütsel yapısı genel olarak geçmişten bugüne doğru incelendiğinde, diğer faktörler gibi örgütsel yapının da değişme gösterdiği söylenebilir. Çünkü çok hızlı değişen yapıya ayak uydurmak için, diğer kurumlar gibi bankalar da bu değişime ayak uydurabilmek ve müşterilerine en iyi hizmeti sunarak onların memnuniyetini karşılayabilmek için yapılarında da değişikliklere gitmiştir. Yeni tekniklerin bankacılık sektörüne girmesi yeni yeni birimlerin oluşturulmasına neden olmuştur. Örneğin; internet bankacılığını kullanan bankalar müşterilerinin bu sistemi en uygun şekilde kullanabilmeleri için yalnızca bu konuda hizmet veren danışmanlık birimleri oluşturmuşlardır.

- Bankalardaki bilgi akış sisteminin standartlaşması; Günümüzde bankaların bilişim teknolojilerini kullanmaya başlamaları bilgi akış sisteminin standartlaşmasını zorunlu kılmıştır. Etkinliğin sağlanması, aynı işlemlerin tekrarının engellenmesi ve daha kısa

zamanda daha fazla işlem yapılabilmesi gibi nedenlerden dolayı standartlaşma söz konusu olmuştur.

- Orta düzey yönetici istihdamının azalması; Bilgisayar teknolojisinin bankacılık hizmetlerinde kullanılmaya başlandığından beri orta düzey yöneticilerin fonksiyonlarında bir azalma olmuştur. Bilişim teknolojisi ile oluşan bankacılık tarzı, geleneksel bankacılığa olan ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Şubelerin azaltılması, bir takım bankacılık fonksiyonlarının telefon veya internet aracılığıyla yapılıyor olması; geleneksel bankacılıkta şubeye gelen müşteriye gerekli bilgileri veren, yönlendiren orta düzey yöneticinin fonksiyonlarının azalmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda artık bankalar, hizmetlerini müşteriye ulaştırabilmek için fazla şubeye ihtiyaç duymaz hale gelmişlerdir. Çünkü sunulan hizmetlere herkes istediği yerden ulaşma imkanına sahiptir.

- Yönetimin sorumluluğunun dağıtılması; Bilişim teknolojisindeki gelişmeler, bir çok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Kapalı büro fonksiyonlarının açık büro fonksiyonları haline gelmesi sorumluluğun dağıtılması ve küçük ve esnek çalışma kümelerinin oluşturulması bu yapı değişikliğine en büyük örneklerdir. Sorumluluğun dağıtılması işine, şubede çalışanları birkaç kişiden oluşan çalışma gruplarına ayırarak başlanır. Her gruba farklı görev, yetki ve sorumluluk verilir. Bu durum ile müşteri istekleri daha çabuk ve kolay yerine getirilir.

- Maliyetlerin azaltılması; Bilişim teknolojisinin bankacılık sektörü üzerindeki etkisi en çok maliyetler konusunda kendini göstermiştir. American Banking Association'ın yaptığı bir araştırmaya göre ATM'lerden yapılan işlemlerin bankalara getirdiği işlem maliyeti 0.27 iken banka kasalarından yapılan işlemlerin bankalara getirdiği işlem maliyet 1.07' dir. Bu durum da bilişim teknolojisinden kaynaklanan yeniliklerin maliyetleri düşürdüğünü göstermektedir. Maliyetlerdeki bu düşüş iletişim endüstrisinin düzenlenmesi sayesinde olmuştur. Örneğin; günümüzde internet ile iletişim telefon ile iletişimden çok daha ucuzdur.

- Globalleşme; Bilgisayar teknolojisinin global niteliklere ulaşması ile, uluslar arası şebekelerin bağlanmasında coğrafi uzaklık önemsiz hale gelmiştir. İşletmelerin dizayn, üretim, dağıtım ve pazarlama gibi rutin işleri herhangi bir sınır tanımadan nerede uygun ise orada yapabilmeleri sağlanmaktadır.

Bankacılık sektöründe de bu durum aynıdır. Bütün dizaynlar global nitelik taşımaktadır. Müşteriler istedikleri ülkeden ATM'leri veya interneti kullanarak hesaplarına ulaşabilmek ve işlem yapabilme imkanına sahiptirler.

Sonuç olarak; temellerini, 1847 yılında İstanbul Bankası'nın kurulmasıyla atan Türk Bankacılık Sektörü, bir takım değişiklikler geçirerek bugüne ulaşmıştır. Günümüzde ise bankalar; yoğun rekabet ortamında ayakta kalabilmek için teknolojik yenilikleri uygulamak zorunda kalmışlardır. Bu sektördeki teknolojik yenilikler; örgütsel ve elektronik olmak üzere iki alanda kendini göstermiş ve sonuçta sunulan hizmetler daha güvenilir ve daha kolay hale gelmiştir. Özellikle Bilgisayarlı İletişim teknolojisi olarak da ifade edilebilen Bilişim Teknolojilerinin bankacılık sektörüne girmesi; işlemlerin daha hızlı, daha az hata ile ve daha düşük maliyetle yapılmasına olanak sağlamıştır. (Fettahlıoğlu, 1998, 14).

6. SONUÇ

1980'ler sonrasında dışa açık bir ekonomik model uygulayan Türkiye, düşük kur ve ithalata dayalı politikalar nedeniyle belli aralıklarla finansal krizler yaşamıştır. Özellikle 5 Nisan 1994'de açıklanan acı mali politikalar ile yüzleşmek zorunda kalmıştır. Sonrasında ise gerek siyasi istikrarsızlık dönemi gerekse uygulanan yanlış maliye ve para politikaları nedeniyle 2001 yılında tekrar finansal kriz yaşanmış ve Türk Lirası ciddi bir oranda devalüe edilmiştir.. 1999 yılında IMF stand-by anlaşması ile başlayan döviz çıpası modeli 2001 yılı Şubat ayında kimilerince siyasi kimilerince de uygulanan yanlış para politikası nedeniyle ciddi bir finansal krize dönüşmüş ve birçok banka bu süreçte batmış veya batırılmıştır. Ardından Kemal Derviş'in ekonomi bakanlığında başlayan yeniden yapılanma sürecinde TMSF ve BDDK adlı çok önemli iki kurumu ekonomimize katmıştır.

Uzun süredir gündemimizde olan Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecimiz ile birlikte finansal modellerin de entegrasyonuna doğru bir hareket olmaya başlamıştır ve Basel kriterleri de gündemdedir.

Ancak gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'deki ticari bankalar sektörünün ölçeği henüz küçüktür. Finansal derinleşme ve finansal yenilikleri yaygınlaştırma olanakları henüz tüketilmemiştir. Genişleme potansiyeli yanında, performans göstergelerinde son yıllarda kaydedilen gelişmeler ve toplulaşma/birleşmelerin doğurduğu ölçek ekonomileri de yabancı yatırımcıların bu kesime duydukları ilgiyi oldukça artırmış bulunmaktadır.

Teknolojiyi ve interneti uzun yıllardır kullanan Türk Bankacılık sistemi yaşadığı finansal kriz deneyimlerini bankacılık sistemini daha güçlü bir yapıya kavuşturarak günümüze taşımıştır.

Ancak, bankacılık sektörünün “sağlığına” kavuşturulması yönünde son yıllarda alınan mesafe, tüm topluma taşıtılan yüksek bir maliyet ve bankacılık sektöründeki işten çıkarmalarla gerçekleştirildiği görmezden gelinmemelidir.

Son yıllarda dünya finans sisteminde yaşanan istikrarsızlıklar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin finansal sektörlerinin sağlıklı yapılanması gerektiği görüşünü ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede uluslararası işbirliğini öngören çalışmalar hızlandırılmıştır. Yeni yaklaşımın temel öğeleri istikrarlı bir faaliyet ortamının yaratılması, finansal piyasaların geliştirilmesi, her alanda şeffaflığın sağlanması, ulusal ve uluslararası finansal sektörün güçlendirilmesi, rekabetçi yapının geliştirilmesi, piyasa mekanizmasının etkin olarak çalışmasının sağlanması için uygun ortamın oluşturulmasını gerektirmektedir.

Türkiye’de bankacılık sektörünün yeni ekonomik yapılanmaya uyumu, kendi varlığı için gerekli olmakla birlikte finansal krizlerin oluşumuna meydan vermemesi açısından ulusal ekonomi için de gereklidir.

7. KAYNAKÇA

- Akkılıç, M Emin. "Teknolojik Gelişmelerin Bankaların Dağıtım Kanallarının Yapısı Üzerine Etkileri". 2005. (Temmuz 2010)
- Arslan, İbrahim. "Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri". 2009. (Temmuz 2010)
- BDDK. "Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü". 2005. (Temmuz 2010)
- BDDK. "Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler". 2009. (Temmuz 2010)
- BDDK (2001a). "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı". Ocak 2001.(Haziran 2010)
- BDDK (2001b). "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı". Mayıs 2001. (Haziran 2010)
- BDDK, "Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu". 2004. (Ağustos 2010)
- BDDK." Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu". 2005. (Ağustos 2010)
- BDDK (2001d). "Bankacılık Sektörü Reformu: Gelişme Raporu". Ağustos 2001.
- BDDK. "Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Sayı:3". Aralık 2008. (Mayıs 2010)
- BDDK. "Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Sayı:3". Aralık 2009. (Mayıs 2010)
- BDDK. "BDDK'nın Kuruluşu ve Yapısı". Nisan 2010. (Nisan 2010)
- BDDK. "BDDK ve Faaliyetleri Hakkında Genel Bilgilendirme". Kasım 2002. (Nisan 2010)
- BDDK. "Çalışma Tebliği Sayı: 1 / CRD/Basel -2 Ülke Uygulamaları". Ocak 2008. (Haziran 2010)
- BDDK. "Finansal Piyasalar Raporu". Aralık 2007. (Haziran 2010)
- BDDK. "Finansal Piyasalar Raporu". Aralık 2009. (Haziran 2010)
- BDDK. "Finansal Piyasalar Raporu". Haziran 2010. (Haziran 2010)
- BDDK (2001c). "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Kapsamındaki Bankalar: Performans ve Gelişme Raporu". Ağustos 2001. (Mart 2010)
- BDDK. "Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi". Aralık 2009. (Mart 2010)
- BDDK. "Tanıtım Kitapçığı". Nisan 2010. (Nisan 2010)

BDDK. "Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü". Eylül 2010. (Eylül 2010)

BDDK (2001a). "Yıllık Rapor 2000". Mayıs 2001. (Haziran 2010)

Dilekli, Selin, Yeşilkaya, Kadriye. "Maastricht Kriterleri". Aralık 2002

European Banking Federation, "2009 İstatistikleri".

<http://www.ebf-fbe.eu/index.php?page=statistics>, Eylül 2010. (Eylül 2010)

Fettahlıoğlu, H. Seçil, Fettahlıoğlu, Ö Okan. "Bilişim Sistemlerinin Bankacılık Sistemleri Üzerindeki Etkileri", 1998. (Nisan 2010)

Güçlü, Hakan. "Bankacılıkta ve Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinde Risk", 2006. (Ağustos 2010)

Kozanoğlu, Hayri, Selçuk, Bora. "Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sistemi", 2007. (Eylül 2010)

Kunduracı, Yusuf. "Avrupa Birliği İle Uyum Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Karşılaştırmalı Analizi", 2005. (Eylül 2010)

Küçükbaşakçı, Ramazan. "Banka Yeniden Yapılandırma Programları ve Ekonomik Sonuçları, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi", 2004. (Ağustos 2010)

Oktay, Tolga. "Bankacılık Sektörü Üzerine Genel Bir değerlendirme", 2003. (Mart 2010)

Samırkaş, Mustafa Can. "Türkiye’de Mali Tahlil Ve İstihbarat Çalışmalarının Basel II Standartlarına Uyumu Ve Katılım Bankaları Üzerinde Bir Uygulama, ÇÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi". 2009. (Ağustos 2010)

Tan, Turgut. "Bağımsız Kurullar Gerekli, Radikal Gazetesi", Temmuz 2003, (Eylül 2010)

Taşpınar, Gökhan. "Bankacılık Sektörü AB’ye Hazır mı?", <http://www.mikroekonomi.com/bankacilik-sektoru-ab-ye-hazir-mi-gokhan-taspinar/>, 2005.(Temmuz 2010)

TCMB, "Finansal İstikrar ve Basel II’nin Etkileri Konferansı", <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/konferans/KonfTam.pdf>, (Eylül 2010)

Toprak, Metin - Demir, Osman. "Türk Bankacılık Sektörü:Sorunlar, Krizler ve Arayışlar". Ç.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi c.2, s. 2. 2001.

TMSF. "4389 Sayılı Bankalar Kanunu", 1999. (Mayıs 2010)

TBB. "Türkiye’de Bankacılık Sistemi - Şçilmiş Rasyolar 2001-2009". Haziran 2010

Yıldırım, Oğuz. "Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler", 2007. (Mayıs 2010)

Yenimakale.com. "Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları". 2008,

www.yenimakale.com/ekonomi/161-turk-bankacilik-sektorunun-sorunlari.html. (Eylül 2010)

8.ÖZGEÇMİŞ

1972 yılı İstanbul doğumlu olan Uygur Arslan yüksek öğrenimi 1995 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Makina Mühendisliği bölümünden mezun olarak tamamlamıştır.

Otomotiv sektöründe başlayan iş hayatı son beş yıldır bilişim ve telekomünikasyon sektöründe devam etmiştir. Bu sektörde; Canon, Xerox ve son olarak da Hewlett-Packard firmalarında satış yöneticiliği bölümlerinde çalışmıştır. Halen Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'de kurumsal satış sektör yöneticiliği görevini yürütmekte olan Uygur Arslan evlidir.